

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการปรับเปลี่ยนอาชีพและผลกระทบต่อวิถีชีวิต

: กรณีศึกษาชุมชนเขาสมอคอน อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี

โดย

นายกาฬก เตชะชนทมาภ

และคณะ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๓๔

บทคัดย่อ

การศึกษาการปรับเปลี่ยนอาชีพและผลกระทบต่อวิถีชีวิต : กรณีศึกษาชุมชน
เขาสมอคอน อำเภอท่าเรือ จังหวัดลพบุรี นี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

๑. เพื่อศึกษาลักษณะ ปัจจัยและกระบวนการในการประกอบอาชีพของชุมชน
เขาสมอคอน
๒. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพ ตลอดจน
พัฒนาการของอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเขาสมอคอน
๓. เพื่อศึกษาผลกระทบของการประกอบอาชีพต่าง ๆ ต่อตัวเอง ครอบครัว/
เครือญาติสังคม/ชุมชน และระบบนิเวศของชุมชนเขาสมอคอน

โดยศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนเขาสมอคอน ซึ่งประกอบด้วยประชาชนที่ตั้ง
บ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตำบลเขาสมอคอน อำเภอท่าเรือ จังหวัดลพบุรี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์
ทางสังคม โดยมุ่งที่จะหาคำตอบว่าปรากฏการณ์ดังกล่าว "เกิดขึ้น" ภายใต้อะไรหรือปัจจัย
อะไรบ้างและจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างไร ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในชุมชน เขาสมอคอน
เก็บ/รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยสัมภาษณ์
แบบลึกจากกลุ่ม/ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก และสัมภาษณ์ผู้นำโดย
ธรรมชาติ ผู้นำทางราชการและชาวบ้านอื่น ๆ เป็นส่วนเสริมเมื่อต้องการข้อมูลเพิ่มเติม หรือ
ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล
อยู่ตลอดเวลา นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วซ้ำอีกไปพร้อมกับ
กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จนสามารถได้ข้อสรุปสุดท้ายที่สามารถตอบคำถามหลักตาม
วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ประชาชนในชุมชนเขาสมคอกนประกอบอาชีพหลักมาแต่เดิมคือ ทานา เลี้ยงโค และรับจ้าง ซึ่งเป็นไปตามปัจจัยพื้นฐานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ที่ลุ่มเหมาะแก่การทานา ต่อมาได้มีอาชีพใหม่ ๆ เข้ามาคือ ทามีตหมอ จ้างชาย เลี้ยงแพะและแกะ ทาพลอย และรับงานมาทาเล็ก ๆ น้อย ๆ
 ๒. ตลอดระยะเวลาจนถึงปัจจุบัน มีการปรับเปลี่ยนวิธีการในการประกอบอาชีพ ปัจจัยหลักสำคัญคือ ความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ
 ๓. การปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ทางครอบครัว เครือญาติ และสังคม รวมทั้งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชนเขาสมคอกน
-

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินงานสืบเนื่องจากการที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ร่วมกับ สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย จัดการอบรมวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับบุคลากร สวช. ขึ้น โดยได้ออกภาคสนามเพื่อศึกษาการประกอบอาชีพของชุมชนเขาสมอคอน ต. เขาสมอคอน อ.ท่าแร่ จ.สกลบุรี ในระหว่างวันที่ ๑๔-๒๐ เมษายน ๒๕๓๔ มีผู้เข้าอบรมที่ออกภาคสนาม จำนวน ๑๔ คน คือ นายจรัส ทองเกษม นายสมพจน์ จันทร์เที่ยง นายอำนาจ จันทร์เงิน นายประมวล น้อยเจริญ นางสุทธิณี ยาวขประภาส นายบุญเลิศ โยสีดา นายสามารถ จันทร์สุรย์ นางสาวกรรณก อัครพาณิชย์กุล นางสาวนวลจันทร์ รัทหลวง นางศิริกุล สันติชาติ นางสาววิภา แซ่พุดซา นางสาวอัญชลี โตสกุล นางสาวมาเรียม นิลพันธุ์ และนายกาสิก เตชะชนหมาก โดยมี ศ.ดร.สนิท สัมตรการ และคณะจากสมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทยเป็นผู้เลี้ยงคอยชี้แนะและให้คำปรึกษาต่าง ๆ

การออกภาคสนามครั้งนี้ได้รับความเมตตาและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชาวบ้าน ซึ่งเป็นภาคสำคัญยิ่งในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเต็มใจยิ่ง พร้อมทั้งเมตตาให้ที่พักอาศัย พร้อมอาหารด้วย ก็นั่งได้รับการอำนวยความสะดวกจากอาจารย์ประทีป มั่นสกุล อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนวัด เขาสมอคอนและคณาจารย์อย่างยิ่งเช่นกัน

หลังจากทำงานหนักกันตลอดระยะเวลา ๑ เดือน รวมกับอีก ๖ วันในหมู่บ้านและอีก ระยะเวลาหนึ่ง เพื่อสรุปและนำเสนอเป็นรายงานการวิจัยเบื้องต้น คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม เห็นพ้องกันว่า จะเป็นการน่าเสียดายอย่างยิ่งถ้างานชิ้นนี้จะต้องทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงมอบหมายให้นายกาสิก เตชะชนหมาก เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการศึกษาข้อมูลให้ครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์ที่สุดแล้ว เรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยขึ้นดังปรากฏนี้

คณะผู้วิจัยสันทิกลงนามว่า การวิจัยครั้งนี้แท้จริงเป็นการทำงานเพื่อสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวชุมชน เขาสมอคอน ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้อาจจะไม่มีข้อค้นพบใหม่แต่เป็นการเรียบเรียง ปรากฏการณ์ภาพวิถีชีวิตของชาวชนบทชุมชนหนึ่ง ที่สามารถรู้จริงได้ด้วยความเมตตาและร่วมมืออย่างดียิ่งจากพ่อแม่ แม่เต่าและชาวบ้านชาว เขาสมอคอนทุกคน คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ทั้งที่ปรากฏและมิได้ปรากฏนามในงานวิจัยนี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๖
- ขอบเขตของการวิจัย.....	๖
- ข้อจำกัดของการวิจัย.....	๙
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	๙
๒ วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
อาชีพกั๊กบมมนุษย์.....	๑๐
ชุมชนเขาสมอคอน	๑๑
- สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ.....	๑๑
- ที่มาของชื่อหมู่บ้าน.....	๑๑
- ประวัติการตั้งชุมชน.....	๑๒
สภาพของชุมชนในระยะแรกตั้งและในระยะต่อมา.....	๑๓
- ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอก.....	๑๔
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๗
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๑๗
การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๗
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๒๑
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๖

๘ การปรับเปลี่ยนอาชีพและผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนใน

ชุมชนเขาสมอคอน..... ๒๙

อาชีพและการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอน ๒๙

- อาชีพพานา..... ๓๐
- อาชีพเลี้ยงวัว..... ๔๖
- อาชีพเลี้ยงแพะและแกะ..... ๕๐
- อาชีพรับจ้าง..... ๕๕
- อาชีพทำมีดหมอ..... ๖๒
- อาชีพจับงูชาย..... ๗๐
- อาชีพหมอพื้นบ้าน..... ๗๔
- อาชีพอื่น ๆ..... ๗๙

ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนอาชีพต่อวิถีชีวิต..... ๙๓

บรรณานุกรม

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑	ลักษณะและปัจจัยในการประกอบอาชีพของประชาชน
	ในชุมชนเขาสมอคอน..... ๘๒
๒	องค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชน
	ในชุมชนเขาสมอคอน..... ๙๐
๓	ผลกระทบของการประกอบอาชีพต่อวิถีชีวิตของประชาชน
	ในชุมชนเขาสมอคอน..... ๙๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่มนุษย์อุบัติขึ้นในโลก มนุษย์ต้องทวงมาหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอด ในระยะเริ่มแรกนั้นการหาของป่าและการล่าสัตว์เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้มนุษย์สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัว รวมทั้งสามารถเพื่อแบ่งให้สมาชิกในหมู่พวกของตนอีกด้วย ต่อมาเมื่อจันทนประชากรขยายตัว จึงเกิดมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น อันนี้ภายหลังที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยมนุษย์สามารถคิดค้นเทคโนโลยีมาช่วยทำงานแทนคนและสัตว์ได้ การประกอบอาชีพของมนุษย์ก็แบ่งซอยออกไปและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (ตารางด์ ฐานดี ๒๕๓๒: ๑๔)

วิถีชีวิตของชาวบ้านภาพรวม ไม่ว่าจะเป็น สุขภาพ อนามัย อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย ลักษณะนิสัย พฤติกรรม ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ครอบครัว เครือญาติและชุมชน ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ระบบนิเวศของชุมชนและอื่น ๆ นั้นเกิดจาก องค์ประกอบสำคัญหลายประการที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างลึกซึ้ง โดยมีอาชีพหรือลักษณะ การหาเลี้ยงชีพเป็นองค์ประกอบหลัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมของประชากรในชุมชน ต่าง ๆ เป็นผลพวงของการประกอบอาชีพเป็นสำคัญ

จากการศึกษาวิถีชีวิตของประชาชนซึ่งประกอบอาชีพทำนาในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี ๑ พบว่าวิถีชีวิตจะสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับอาชีพการทำนาเป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อถึงเดือน ๖ ซึ่งเป็นเวลาเริ่มทำนา ในขณะที่มีพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่องสนามหลวงนั้น ชาวนาทุกบ้านเรือนจะทำการไถหว่านข้าวลงนาเป็นปฐมเช่นเดียวกัน การเสี่ยงทายและคาถากันยาในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญของพระโคเสี่ยงทาย จะเป็นสิ่งที่ชาวนาจะใช้เป็นแนวในการเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสม (เช่น ถ้าพระยาแรกนาเสี่ยงทายเลือกฟ้านุ่งได้ฟ้านั้น คาถากันยาจะออกมาว่าปีนี้น้ำมาก ชาวนาจะเลือกหว่านพันธุ์ข้าวที่ขึ้นน้ำได้ดี เพื่อเตรียมรับมือกับน้ำมากเป็นต้น)

หลังจากเริ่มไถและหว่านข้าวเป็นครั้งแรกแล้ว ถ้าปีนั้นฝนตกต้องตามฤดูกาล คือมีฝนเริ่มตก ชาวนาก็จะไถและหว่านข้าวกันต่อไปจนแล้วเสร็จ แต่ถ้าปีใดที่เกิดฝนแล้งไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวที่หว่านไว้แล้วไม่สามารถงอกและเจริญเติบโตได้ ชาวบ้านจะหาวิธีขอฝน ด้วยวิธีต่าง ๆ กัน เช่น ที่นิยมกันมากคือการแห่นางแมว การทำบุญปลาค้อน เป็นต้น และมีการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ออกไปในทางหยาดฝน เช่น นำดินเหนียวมาปั้นเป็นหุ่นชายและหญิง แสดงท่าร่วมเพศกัน หรือเอาไข่ไม้มาทำเป็นอวัยวะเพศชายทาสีแดงปักไว้บริเวณทางสามแพร่งต่าง ๆ ให้เห็นชัดด้วยความเชื่อว่าเหวดาจจนเห็นความบัดสีบัดเถลิงนี้ไม่ได้ ก็จะมีคนดลใจให้ฝนตกลงมาเพื่อชะล้างความไม่ดีนี้

(๑) การศึกษา (pilot studies) ทำ ๓ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๒๐ เมษายน ๒๕๓๔ ที่ชุมชนเขาสมอคอน หมู่ ๑-๒

ด. เขาสมอคอน อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี

ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๔-๘ มิถุนายน ๒๕๓๔ ที่บ้านลาดสาลี หมู่ ๑-๒ ด.ลาดสาลี

อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี

ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒๓-๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๔ ที่บ้านหัวเสาโรง หมู่ ๑๐-๑๑

ด.หัวเสาโรง อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี

เมื่อฝนตกลงมาแล้ว ชาวนา ก็จะไถและหว่านข้าวกันต่อไปจนแล้วเสร็จ ซึ่งมักจะแล้วเสร็จราว ๆ ปลายเดือน ๗ หรือต้นเดือน ๘ หลังจากเสร็จงานการทนาแล้ว ถ้าบ้านใดมีลูกชายอายุครบบวช ก็จะนำไปฝากตัวกับอุปัชฌาย์ และบวชขนาดกันในช่วงก่อนการเข้าพรรษา นี้ เพื่อจะได้บวชเรียนและจำพรรษาซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการทนาและรอคอยผลผลิตในนา ชาวบ้านจะมุ่งทำบุญทำกุศลกันเป็นสำคัญ ดังนั้นในช่วงนี้จึงมีงานบุญกันมาก เช่น อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ถวายผ้าอาบน้าฝน ถวายสลากภัต ทอดผ้าป่า สารท ดักบาตร เทโว ทำบุญถืออุโบสถศีล ฟังธรรม เทศน์มหาชาติทอดกฐิน เป็นต้น

นอกจากนั้น ในช่วงนี้เป็นช่วงหน้าหลาก น้ำจะหล่อเลี้ยงต้นข้าวเต็มทุ่งนา ไม้รำ (บัว ผักบุ้ง สันตวา ใสน ฯลฯ) เจริญงอกงาม ปลาจะมีจำนวนมาก อาหารอุดมสมบูรณ์ ทุกคนมีความสุข จึงมีประเพณีเกี่ยวกับน้ำ เช่น การแข่งเรือ เล่นเพลงเรือ การลอยกระทง เป็นต้น

หลังจากทำบุญออกพรรษาแล้ว ชาวบ้านจะเริ่มตั้งห้อง ชาวนาจกษัตริย์ข้าว โดยใช้ชะลอมเล็ก ๆ ใส่อาหารพื้นบ้าน เช่น ข้าวปากหม้อ ไข่ ขนมกง ข้าวต้ม หมากพลู ก้อย อ้อย และอื่น ๆ ตามที่จัดหาได้ พร้อมธูปเทียนไปปักไว้กลางนา มีหรี แบ็ง เครื่องหอม ไปแต่งตัวให้แม่โพสพ เพื่อจะได้ตั้งห้องออกรวง ในขณะที่ข้าวตั้งห้องออกรวงอ่อน ๆ ชาวบ้านก็จะนำข้าวที่นมาตำข้าวเม่าและกวนข้าวกระยาทิพย์กันเป็นที่สนุกสนานและเป็นขนมของชาวบ้าน

หลังจากทอดกฐินแล้ว ชาวนาจเตรียมตัวสำหรับการเก็บเกี่ยวข้าว โดยเฉพาะการเตรียมสะสมอาหารการกิน (โดยเฉพาะที่ได้จากปลา-ปลาข้าง-ปลาเค็ม-ปลาร้า-ปลาเง่า-กะปิ-น้ำปลา-ผักต่าง ๆ) เพื่อให้พอกินตลอดฤดูการเก็บเกี่ยว พระจะสึกออกมาเพื่อเป็นกำลังในการเก็บเกี่ยว ในฤดูเก็บเกี่ยวนี้เป็นช่วงที่ชาวบ้านมีความสุขมากเพราะได้ผลผลิตแล้ว ก็จะมีการเล่นสนุกสนานเข้ามาแทรกอยู่ด้วย เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เพลงชักกระดาน เพลงร่อนลำพวน เป็นต้น

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้ว เมื่อนำข้าวเข้าลานก็จะมีการเชิญแม่โพสพเข้าบ้านด้วยมีการทำบุญลานก่อนการนวดข้าว มีการลงแขกเอาแรงกัน มีการเล่นสนุกสนาน เมื่อนวดข้าวเสร็จหลังจากขนข้าวขึ้นยุ้งฉางแล้ว ก็จะมีการทำบุญอีกครั้งหนึ่ง โดยจะมารวมทำกันทั้งหมู่บ้าน เป็นการทำบุญกลางบ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอบคุณเทพเจ้าและดีทุกคน ที่บันดาลให้การทํานานี้ได้ผลผลิตดี ทุกคนจะมาร่วมกันทำบุญ เลี้ยงพระ ทำขวัญควาย และสนุกสนานรื่นเริงกัน ต่างมีความสุขที่ข้าวกล้าได้ผลผลิตดี

กว่าจะเสร็จงานนา ก็ล่วงเข้าเดือน ๔ ซึ่งเมื่อสิ้นเดือน ๔ ก็จะถึงตรุษ (วันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๔) ต่อเข้าสงกรานต์ (วันที่ ๑๓ เมษายน) ชาวบ้านจะสนุกสนานกันมาก เพราะว่างจากงานนา จะมีการทำบุญ สวดบั้งสุกุล อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ แต่งตัวสวยงาม และมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น ลูกช่วง ชิงชัย ตีจับ ตีไก่ กัดปลา เป็นต้น มีการเล่นสงกรานต์ สาดน้ำ ก่อพระเจดีย์ทราย(ขนทรายเข้าวัด) สร้างน้ำพระ และสนุกสนานกันต่าง ๆ นานา

ในช่วงที่ว่างงานนี้ ชาวนาจะประกอบงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานศพ (ถ้ามีคนตายลงในช่วงฤดูการทํานาน หรือฤดูน้ำหลาก จะไม่สะดวกในการเผาศพ ชาวบ้านจะเก็บศพไว้ก่อน แล้วพามาทำพิธีเผาเมื่อว่างงานในช่วงนี้) ปลูกบ้าน ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ซ่อมแซมวัสดุของแต่งงาน ทำบุญบ้าน และอื่น ๆ

เมื่อย่างเข้าเดือน ๖ ชาวบ้านก็จะเตรียมตัวเพื่อการทำงานต่อไป โดยการเตรียมอาหารให้พร้อมสำหรับฤดูการทํานาน เตรียมและซ่อมแซมอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำงาน เลี้ยงวัว ควายให้ถ้วนทั่วสมบูรณ์ และเมื่อถึงพิธีจรตพระนังคัลแรกนาขวัญ ก็จะเริ่มฤดูการทํานานใหม่ต่อไป

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นว่าวิถีชีวิตในอดีตของชาวนาในเขตอำเภอท่าแร่ดังกล่าวจะเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับการทํานานในทุกกรณี ทั้งการใช้เวลาในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ การทำบุญ ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ การละเล่น การสนุกสนาน รื่นเริง อาหารการกิน และความเชื่อต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ล้วนอยู่ในวัฏจักรของการทำงานทั้งสิ้น

เมื่อการประกอบอาชีพต้องปรับเปลี่ยนไป ได้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคน และชุมชนปรับเปลี่ยนไปด้วย ความสัมพันธ์ที่ครอบครัว เครือญาติและชุมชนก็ปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการทำนาปรัง ซึ่งมีระยะเวลาในการผลิตสั้นและนอกฤดูทำนาปกติ ทำให้ต้องเร่งรัดทำงาน เป็นผลให้

- ต้องดื่ม/กินยาบำรุงกำลัง อันมีผลต่อสุขภาพ
- เกิดการว่าจ้างแรงงานแทนการช่วยเหลือเอาแรงกัน
- ต้องรีบทำรีบขาย เพราะช่วงเก็บเกี่ยวตรงกับหน้าฝนพอดี ทำให้ความเชื่อ

พิธีกรรม เกือบทุกอย่าง เช่น การทำขวัญข้าว การทำบุญลานและอื่น ๆ ต้องยกเลิกไปโดยปริยาย

- ต้องนำเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลสมัยใหม่มามีส่วนสำคัญในการผลิต มีการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยาฆ่าแมลง อันมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชน
- ต้องใช้ต้นทุนสูงกว่าปกติมาก ทำให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน
- เวลาส่วนใหญ่ใช้ในการทำนาปรัง ทำให้อาจจะไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมของชุมชนและงานประเพณีต่าง ๆ เท่าที่ควร เป็นต้น

เนื่องจากชุมชนเขาสมอคอนนี้มีสภาพที่ตั้งทางกายภาพ แตกต่างจากชุมชนในที่ราบลุ่มภาคกลางโดยทั่วไป คือ มีเทือกเขาเตี้ย ๆ อยู่กลางทุ่งนา ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชนมีความหลากหลายและแตกต่างกันค่อนข้างมากคือ

- ในพื้นที่ราบลุ่มมีการทำนา (ทั้งนาปีและนาปรัง)
- เขิงเขา มีการเลี้ยงวัว แพะและแกะ
- มีการรับจ้างทำงานทั้งในระยะสั้น (เฉพาะบางเวลา) และระยะยาว ทั้ง

ในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง ต่างจังหวัดและต่างประเทศ

- มีการจับนก จับงู จับหนู ขาย
- มีการทำมีดหมอ ลงคาถาอาคม
- มีอาชีพใหม่ ๆ เช่น การเจียรนัยพลอย การปั้นโถ่ง การรับจ้างทำดอกไม้

ประดิษฐ์และอื่น ๆ

โดยที่ลักษณะการหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพเป็นองค์ประกอบหลักของวิถีชีวิตของมนุษย์และชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาลักษณะ ปัจจัยและกระบวนการในการประกอบอาชีพ องค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชุมชน เขาสมอคอนตลอดจนผลกระทบของการประกอบอาชีพต่าง ๆ ต่อตัวเอง ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน/สังคม และระบบนิเวศของชุมชนเขาสมอคอน โดยคาดหวังว่าข้อความรู้ที่ได้จากการศึกษาจะสามารถอธิบายผลกระทบต่าง ๆ ของการประกอบอาชีพ ต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนบทไทยได้ในบางส่วน ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในการวางแผน การตัดสินใจและดำเนินงานด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะการพัฒนาวัฒนธรรมให้สอดคล้อง เหมาะสมและสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน ตลอดจนเตรียมการสำหรับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- ๑ เพื่อศึกษาลักษณะ ปัจจัยและกระบวนการในการประกอบอาชีพของชุมชนเขาสมอคอน
- ๒ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพ ตลอดจนพัฒนาการของอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเขาสมอคอน
- ๓ เพื่อศึกษาผลกระทบของการประกอบอาชีพต่าง ๆ ต่อตัวเอง ครอบครัว/เครือญาติ สังคม/ชุมชน และระบบนิเวศของชุมชนเขาสมอคอน

ขอบเขตของการวิจัย

- ๑ การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะชุมชนเขาสมอคอน (หมู่ ๑ และ หมู่ ๒ ต. เขาสมอคอน อ.ท่าแร่ จ.สกลบุรี) ซึ่งมีทั้งสิ้น ๒๒๔ ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๘๘๙ คน

๒ การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

๒.๑ ลักษณะ ปัจจัยและกระบวนการในการประกอบอาชีพของชุมชน

เขาสมอคอน

๒.๑.๑ ลักษณะอาชีพ (ดั้งเดิม/ใหม่) (หลัก/รอง/เสริม) ฯลฯ

๒.๑.๒ ปัจจัยในการประกอบอาชีพ

- ต้นทุน
- เงินทุน
- วัตถุดิบ
- แรงงาน
- ระยะเวลา
- ปัจจัยเบื้องต้น ที่ดิน/แหล่งน้ำ/ฯลฯ
- ความรู้พื้นฐาน/ความชำนาญ/ทักษะ
- การขายผลผลิต/ตลาด/รายได้
- เครื่องมือ/วัสดุ/อุปกรณ์
- วิทยาการ/เทคโนโลยี
- พิธีกรรม/ความเชื่อ/ข้อห้าม/กฎ
- ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ
- แนวโน้มในอนาคต

๒.๑.๓ กระบวนการในการประกอบอาชีพ (ตั้งแต่เริ่มผลิต

จนถึงการขายผลผลิต)

๒.๒ องค์กรประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพและพัฒนาการของอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเขาสมอคอน

๒.๒.๑ องค์กรประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพ

- เหตุปัจจัย/ตัวแปร/องค์กรประกอบสำคัญ
- แรงจูงใจ
- การได้มาซึ่งความรู้ วิทยาการ ทักษะและอื่น ๆ
- จุดเวลาของการปรับเปลี่ยน

๒.๒.๒ พัฒนาการของอาชีพ

- ความยาวนานของการประกอบอาชีพ
- การปรับตัว/ปรับวิธีการ

๒.๓ ผลกระทบของการประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยศึกษาผลกระทบต่อ

๒.๓.๑ ตัวเอง

- สุขภาพ - อนามัย - ร่างกาย
- จิตใจ - ความคิด
- พฤติกรรม
- ความมั่นคงถาวร

๒.๓.๒ ครอบครัว/เครือญาติ

- การยอมรับของครอบครัวและเครือญาติ-การสนับสนุน/คัดค้าน ฯลฯ
- ความสัมพันธ์/การใช้เวลา

๒.๓.๓ สังคม/ชุมชน

- การยอมรับของชาวบ้านและชุมชน
- ความสอดคล้อง (ขัดแย้ง) กับค่านิยม/ความเชื่อ/ขนบธรรมเนียม
- ทัศนคติของชาวบ้านต่ออาชีพนี้

๒.๓.๔ กระทบสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- สภาพแวดล้อมทางกายภาพ/ศิลปกรรม
- ทรัพยากรธรรมชาติ
- มลภาวะ (น้ำ/ดิน/เสียง และอื่น ๆ)

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) จึงอาจจะไม่สามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัยไปใช้อ้างอิงกับกรณีทั่วไป (Generalizability) หรืออาจจะอ้างอิงได้เพียง

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ข้อความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

๑ จะสามารถอธิบายผลกระทบต่าง ๆ ของการประกอบอาชีพและการปรับเปลี่ยนอาชีพต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนบทไทยได้บางส่วน

๒ จะเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผน การตัดสินใจและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาวัฒนธรรมให้สอดคล้อง เหมาะสมและสนองต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสภาวะปัจจุบัน ตลอดจนเป็นการเตรียมการสำหรับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

บทที่ ๒

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานเขียน งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ รวมทั้ง
สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอใน ๒ เรื่องสำคัญ คือ

- (๑) อาชีพกับมนุษย์
- (๒) ชุมชนเขาสมอคอน

๒.๑ อาชีพกับมนุษย์

นับตั้งแต่มนุษย์อุบัติขึ้นในโลก มนุษย์ต้องทวงถามหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอดและเป็นที่
ทราบกันดีว่าสังคมมนุษย์มีโครงสร้างและลักษณะแตกต่างกัน สาเหตุที่ก่อให้เกิดความไม่เหมือนกัน
นี้ได้แก่ (ตารางที่ ๒.๑ หน้า ๒๕๓๒:๑๔ - ๑๖)

๑. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่สังคมแต่ละแห่งตั้งอยู่
ซึ่งยังส่งผลให้คนในสังคมตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกร่างกายมนุษย์แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่นคนใน
สังคมที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งทะเลมักประกอบอาชีพในการจับสัตว์น้ำ ในขณะที่คนในสังคมที่ตั้งอยู่ในเขต
ใจกลางของทวีปจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์และอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้
ภูมิอากาศก็เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การประกอบอาชีพของคนแตกต่างกันด้วย

๒. ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมนั้นยึดถือและปฏิบัติติดต่อกันมาช้านาน
ซึ่งมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพของมนุษย์มาก จนบางครั้งมีความสำคัญยิ่งกว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
ทางธรรมชาติเสียอีก ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความสามารถที่จะคิดและหาเอาเทคโนโลยีมาดัดแปลงสภาพ
ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้เหมาะสมกับงานอาชีพของตนได้

๒.๒ ชุมชนเขาสมอคอน

๒.๒.๑. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ชุมชนเขาสมอคอนปัจจุบันนี้ได้แก่หมู่บ้านที่ ๑ และหมู่บ้านที่ ๒ ตำบลเขาสมอคอน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอท่าม่วงไปทางทิศเหนือประมาณ ๒๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดกาญจนบุรีไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๓๑ กิโลเมตร นายภักดิ์ เปียวงษ์ อายุ ๙๑ ปี ได้เล่าถึงพื้นที่บริเวณที่เป็นที่ตั้งชุมชนเขาสมอคอนในอดีตว่า เมื่ออายุได้ ๖-๗ ปี หรือประมาณ พ.ศ.๒๔๕๐ มีป่าจิก ป่าระย้า ป่าไผ่ ต้นระย้า ชื้นเต็มอยู่ทั่วไป ถึงหมู่บ้านโคกสลุตทางทิศตะวันตกสัตว์ป่าประเภทสัตว์ใหญ่ไม่มี มีแต่พวกหมูป่า ไก่ป่าและกระต่ายป่า ซึ่งอาศัยอยู่ทั่วไป (สัมภาษณ์: ๒๐ เมษายน ๒๕๓๔) และเนื่องจากพื้นที่จากชายเขาสมอคอนเป็นที่ลุ่ม มีลำคลองและหนองธรรมชาติ เช่น คลองลำหนองพุงแม่ คลองลำเป็ด หนองบอน เดือน ๑๐-๑๒ หรือประมาณเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน น้ำจะท่วมสูงมาก บางปีสูงถึง 2 วา (ประมาณ ๔ เมตร) ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น เช่น บ้านบางลี่ บ้านโคกสลุต จันทาสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ มาสร้างที่พักชั่วคราว อาศัยตามริมเขาสมอคอน รอจนกระทั่งน้ำลดจึงกลับไป

ผู้ใหญ่บุญมี เปียวงษ์ อายุ ๗๕ ปี เล่าว่าในปีพ.ศ. ๒๕๑๕ บริเวณที่เป็นทุ่งนาในปัจจุบันนี้ยังมีป่ารักษาหนาแน่น บนเขาสมอคอนไม่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ มีต้นไม้เล็กขึ้นอยู่ทั่วไปตามหนองหรือลำคลอง มีปลาชุกชุมมาก เช่น ปลาส่อน ปลาตุ๊ก ปลาชะโด ปลาตะเพียน ปลาสวาย ปลาซา ชาวบ้านอาศัยหาเลี้ยงชีพ ไม่อดอยาก (สัมภาษณ์: ๑๗ เมษายน ๒๕๓๔) แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติยังมีอยู่มากในอดีตของบริเวณนี้

๒.๒.๒ ที่มาของชื่อชุมชน

ชื่อของชุมชนเขาสมอคอนนี้เรียกชื่อตามลักษณะเด่นของภูมิประเทศคือ เขาสมอคอน หรือตามตำนานซึ่งเป็นชื่อเรียกกันมาช้านานในเรื่องราวเกี่ยวกับพระสุกทันตฤาษี ที่ปรากฏในพงศาวดารโยนก ตำนานชินกาลมาลี หรือ ตำนานจามเทวีวงศ์ ประชาชนหลายท่านเชื่อว่า น่า

จะอยู่ที่เขาสมอคอน อย่างไรก็ตามชื่อปรากฏเด่นชัดในสารตราเมื่อครั้งที่สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงโปรดฯ ให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมทพรภักโหมเป็นแม่กองบูรณพระนารายณ์ราชินีเวศน์ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๔ ไปหาหินจากเขาสมอคอนมาสร้างซ่อมแซม

อย่างไรก็ตาม ยังมีชื่อเฉพาะของกลุ่มชุมชนสมอคอนในหมู่ที่ ๑ และที่ ๒ คือ กลุ่มหมู่บ้านหน้าวัดเขาสมอคอน แบ่งเป็นเขตหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ กลุ่มหมู่บ้านโคกโพธิ์ อยู่ทางตะวันตก กลุ่มหมู่บ้านหน้าบ้านใหญ่ อยู่หมู่กลางระหว่างบ้านหน้าวัดและบ้านโคกโพธิ์ ทั้งสองหมู่บ้านนี้ อยู่ในเขตหมู่ ๑ ส่วนบ้านตะโกงามและบ้านเก่าช้างเคือก (โคกยายทรัพย์) อยู่ในเขตหมู่ที่ ๒ ทางตะวันตกของวัดเขาสมอคอน การตั้งชื่อเหล่านี้ คงตั้งตามลักษณะของพื้นที่ไม้ และลักษณะการตั้งของชุมชน

๒.๒.๓ ประวัติการตั้งชุมชน

นายกล้อย เปียวงษ์ เล่าว่า ปู่ย่า คือ ปู่เปีย ย่าเข็ม อพยพมาจากบ้านห้วยขมิ้น จังหวัดสระบุรี (อยู่ในเขตอำเภอหินกอง) มารับจ้างเลี้ยงช้างหลวง นอกจากนี้ยังมีครอบครัวของปู่เอี่ยม ย่าพุ่ม ย่าสั่น ย่าพวง เข้ามาตั้งบ้านเรือนในเวลาไล่เลี่ยกัน เป็นครอบครัวรุ่นแรกที่เข้ามาตั้งบ้านเรือน ซึ่งในสมัยนั้นบริเวณรอบเขาสมอคอนเป็นป่า เขา มีวัดร้างและถ้ำชาวบ้านใช้วัดเขาช่อฟ้า ซึ่งเป็นวัดร้างเป็นที่ทำบุญ ต่อมาปู่เปีย ร่วมกับชาวบ้านบูรณะวัดเขาสมอคอนขึ้นมาแทน ส่วนวัดช่อฟ้าใช้เป็นป่าช้าประจำหมู่บ้าน ปู่เปียเสียชีวิตเมื่ออายุประมาณ ๗๐ ปี ตอนนั้นพอช่ออายุ ๓๐ ปี ตอนอายุ ๙ ปี (สัมภาระ: ๑๑ เมษายน ๒๔๓๔) นายปี เทศวงษ์ อายุ ๕๐ ปี เล่าว่า มีทวดชื่อเทศ ปู่เอี่ยมอพยพมาจากบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มารับจ้างเลี้ยงช้างหลวงรุ่นเดียวกับปู่เปีย (สัมภาระ: ๑๘ เมษายน ๒๔๓๔) คนทั้งสองครอบครัวนี้เมื่อรัชกาลที่ ๖ โปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินามสกุล ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้ใช้ชื่อบรรพบุรุษของตนเป็นชื่อนามสกุล คือ "เปียวงษ์" และ "เทศวงษ์" โดยเฉพาะผู้ใช้นามสกุล เปียวงษ์ มีมากที่สุด ในหมู่ที่ ๑ ปัจจุบันนี้ถึงประมาณร้อยละ ๕๐ (ผู้ใหญ่เฉลียว เปียวงษ์, สัมภาระ: ๑๔ เมษายน ๒๕๓๔)

ระยะเวลาที่กลุ่มคนพวกแรกเข้ามาตั้งบ้านเรือน น่าจะเป็นช่วงปลายสมัย
รัชกาลที่ ๔ ถึงต้นรัชกาลที่ ๕ โดยพิจารณาจากการที่นายเปีย ถึงแก่กรรมอายุ ๗๐ ปี เมื่อ
นายกล้อย เปียวงศ์ อายุได้ ๔ ปี นายกล้อยเกิดปีฉลู พ.ศ. ๒๔๔๔ และบิดาของท่านคือ กำนัน
ชู เปียวงศ์ อายุประมาณ ๓๐ ปี เพราะฉะนั้นพอจะอนุมานได้ว่า นายเปียน่าจะเข้ามาตั้งบ้าน
เรือนที่ชุมชนเขาสมอคอน บริเวณหน้าบ้านใหญ่ ในช่วงอายุ ๒๕-๓๐ ปี หรือระหว่าง ๒๔๐๘-
๒๔๑๓

อย่างไรก็ตาม จากการบอกเล่าที่กล่าวว่า พวกที่อพยพมาอยู่ที่ชุมชนเขาสมอคอน
รุ่นแรกนั้น มารับจ้างเลี้ยงช้างหลวง (ตะโพนช้าง) และไปจับช้างทางด้านตะวันตก แถบเมือง
ชัยนาท อุทัยธานีด้วย ซึ่งนายกล้อย เปียวงศ์ เล่าว่าในสมัยที่ยังเป็นเด็กนั้น อาชีพเลี้ยงช้าง
ไม่มีแล้ว ตามหลักฐานทางราชการ ในช่วงรัชกาล ๓ ปี พ.ศ. ๒๓๘๗ ยังมีการเลี้ยงช้างมาก
ในเมืองลพบุรี ดังนั้นการเข้ามาทำมาหากินของนายเปียและพรรคพวก น่าจะมาก่อนปี พ.ศ.
๒๔๐๘ และจากการที่มีการขนหินเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๐๕ จากเขาสมอคอน เพื่อนำ
มาบูรณะวังนารายณ์ราชินีเวศน์ แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีคนเข้ามาอาศัยอยู่บ้างแล้วก่อนหน้านั้น

๒.๒.๔ สภาพของชุมชนในระยะแรกตั้งและในระยะต่อมา

จากที่กล่าวมาแล้วทำให้เห็นสภาพของหมู่บ้านในระยะแรกๆ ที่ครอบครัวของ
นายเปีย เปียวงศ์ และนายเอี่ยม เทศวงษ์ มารับจ้างเลี้ยงช้างหลวง ยังเป็นป่า มาสมัย
ของกำนันชู เปียวงศ์ (บุตรของนายเปีย) บิดาของนายกล้อย เปียวงศ์ ยังมีดินรวาง ดินระกา
ดินจิก ป่าไฟ ตั้งแต่บริเวณชายเขาสมอคอนถึงบ้านโคกสลุต ริมคลองบางขาม ผู้ที่อพยพเข้ามา
รุ่นแรกๆ เข้ามาจับจองที่ทำกินได้มากหรือน้อยอยู่ที่กำลังคนและความสามารถจับจองบริเวณใด
ก็ให้พื้นที่ป่ากรูยเป็นทาง หรือทำเครื่องหมายปักเป็นเขตไว้ แล้วค่อยๆ ถากถางใช้เป็นที่ทำมาหากิน
ต่อไป วิธีที่ถากถางที่ใช้กันสำหรับผู้ที่มิชำนาญก็คือ การใช้ช้างลากขลุบ ที่ทำด้วยท่อนซุงไม้ขนาด
ใหญ่ ลากทับต้นไม้ให้หัก ตากไว้จนแห้งแล้วจุดไฟเผาเหลือแต่ตอไม้ ซึ่งจะค่อยๆ ขุดออกไป ใน
ระยะแรกการทำนาจะใช้วิธีการหยอดข้าวตามหลุมที่ขุดเมื่อพื้นที่โล่งเตียนแล้วจึงจะใช้วัวไถนาได้

หลังจากที่ครอบครัวของนายเปีย เปียวงค์ และนายเอี่ยม เทศวงษ์ เข้ามาตั้งหลักแหล่งแล้ว ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า มีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นแต่เลยปีเท่าไร แต่ในช่วงที่ กำนันชู เปียวงค์ ได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ ๑ ออกเป็นหมู่ที่ ๒ เนื่องจากมีบ้านและจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น โดยมีผู้ใหญ่ทิม สังข์วงษ์ เป็นผู้ใหญ่คนแรก ผู้ใหญ่บุญมี เปียวงษ์ เล่าว่า เมื่อสมัยท่านเป็นเด็กประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๔ หมู่ที่ ๑ มีบ้านอยู่ประมาณ ๖๐ ครัวเรือน และเมื่อครั้งผู้ใหญ่เฉลียว เปียวงษ์ ยังเป็นเด็ก ประมาณ พ.ศ. ๒๔๘๓ หมู่บ้านหมู่ที่ ๑ มีประมาณ ๑๐๐ ครัวเรือน ปัจจุบันหมู่ที่ ๑ มี ๑๔๓ ครัวเรือน ประชากร ๔๙๙ คน ส่วนหมู่ที่ ๒ นายระเบียบ พวงสุวรรณ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ เล่าว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ มีบ้านประมาณ ๕๐ ครัวเรือน ประชากร ๓๔๐ คน พวกที่อพยพมารุ่นหลังนี้มาจากต่างท้องถิ่นกัน เช่น จากหมู่บ้านต่างๆในเขตอำเภอท่าแร่ บ้านหมี่ หรือจากบางอำเภอในเขตจังหวัดสกลบุรี

๒.๒.๔ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเขาสมอคอนกับภายนอก

๒.๒.๔.๑ การปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับรัฐ

นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าชุมชนเขาสมอคอน ทั้งหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือน ซึ่งอพยพมาจากหลายท้องที่ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน เป็นต้นว่า หาแหล่งที่ทำการใหม่ หรือ การเข้ามาด้วยการแต่งงาน ด้วยเหตุนี้หัวหน้าหมู่บ้านหรือผู้ปกครองหมู่บ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากในการที่จะจัดทุกข์บำรุงสุขหรือรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน หัวหน้าหมู่บ้านที่ทางราชการแต่งตั้งทั้งสองหมู่บ้านตั้งแต่อดีตมา มีดังนี้

หมู่ที่ ๑	๑. กำนันชู เปียวงษ์
	๒. ผู้ใหญ่ตั้ง เทศวงษ์
	๓. ผู้ใหญ่เปี้ยว เปียวงษ์
	๔. ผู้ใหญ่เชือน จีเงิน
	๕. ผู้ใหญ่บุญมี เปียวงษ์
	๖. ผู้ใหญ่ละ ชาวกระจำจ
	๗. ผู้ใหญ่เฉลียว เปียวงษ์

- หมู่ที่ ๒
๑. ผู้ใหญ่ทิม สังข์วงษ์
 ๒. ผู้ใหญ่ปาน แซ่ลือ
 ๓. ผู้ใหญ่ตูป บุญอยู่
 ๔. ผู้ใหญ่สุข เนตรวงษ์
 ๕. ผู้ใหญ่เส็ง พวงสุวรรณ
 ๖. ผู้ใหญ่ศิริ สังข์วงษ์
 ๗. ผู้ใหญ่กลม ถนอมสุข
 ๘. ผู้ใหญ่สุวรรณ เขียวงาม

เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถฉายให้รายละเอียดเกี่ยวกับปีที่เป็นหรือปลดออกจากการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ การเลือกผู้ใหญบ้านหมู่ที่ ๑ จากคนที่ ๑ ถึงคนที่ ๕ เป็นการเลือกจากการเห็นชอบของคนในหมู่บ้าน ซึ่งตัวให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน คนที่ ๖ คือนายลช ชาวกระจำง มีการลงคะแนน ผู้ใหญ่ลช เป็นผู้ใหญ่ได้ ๕ ปี ระหว่างปี ๒๕๑๘-๒๕๒๒ มีปัญหาเรื่องคุณสมบัติไม่ครบ (ไม่จบชั้น ป.๔) จึงมีการเลือกตั้งผู้ใหญบ้านใหม่ ซึ่งนายเฉลียว เปียวงษ์ ได้รับเลือกตั้งดำรงตำแหน่งถึงปัจจุบันนี้ ส่วนหมู่ที่ ๒ มีการเลือกตั้งโดยใช้ลงคะแนน ตั้งแต่คนที่ ๗ และคนปัจจุบัน

ในด้านความสัมพันธ์กับรัฐ ก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมีน้อยมาก ไม่ว่าจะโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม มีแต่รัฐจะเรียกเก็บภาษี ที่เรียกว่าเงินรัชชูปการ หรือเงินเสียหัวจากชายฉกรรจ์ คนละ ๔ บาท/ปี และในปี ๒๕๑๔ เก็บภาษีการศึกษา หรือเงินศึกษาพลี คนละ ๒ บาท/ปี และเลิกเก็บเงินศึกษาพลี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ส่วนเงินรัชชูปการ ลดลงเหลือปีละ ๒ บาท จนกระทั่งยกเลิกเก็บในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยมาเก็บภาษีที่ดินสืบต่อมาถึงทุกวันนี้ เงินภาษีทั้งสองอย่างนี้ผู้เสียจะต้องนำไปส่งที่อำเภอ ถ้าไม่มีเงินเสียจะถูกเกณฑ์ไปทำงานโยธา เช่น ขุดดิน ถางหญ้า บริเวณอำเภอประมาณ ๖-๘ วัน นอกจากนี้รัฐยังกำหนดให้ชายฉกรรจ์ อายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ เข้ารับการเกณฑ์ทหาร โดยวิธีคัดเลือกจับใบดำ ใบแดง ผู้ถูกใบแดง จะต้องไปเป็นทหาร ๒ ปี จึงจะหมดภาระ มาอยู่กับครอบครัวได้

๒.๒.๔.๒ การคมนาคมติดต่อกับภายนอกชุมชน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านของชุมชนเขาสมอคอน ได้ความว่าก่อนปี พ.ศ.๒๕๑๘ การติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ตลาดตัวอำเภอท่าแร่ และจังหวัดลพบุรี เป็นไปค่อนข้างลำบาก ผู้ใหญ่เฉลียว เปียวษ์ เล่าว่า ในฤดูแล้งจะใช้การเดินทางเท้า เช่น ไปจังหวัดลพบุรี จากบ้านเขาสมอคอนไปบ้านหนองระแหง หนองหลวง ดอนกรงหม่อม แม่หนอง เขาลพบุรี ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๓ ชั่วโมง ถ้าไปอำเภอท่าแร่ เดินทางไปข้ามคลองบางขามที่บ้านโคกสลุ่ด ผ่านทุ่งหนองมะลิใช้เวลา ๒ ชั่วโมง ไปจังหวัดสิงห์บุรี เดินทางผ่านบ้านท่าโหล่ง ทุ่งวัดไถย์ เข้าบางพาน ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง ในฤดูน้ำหลากเดือน ๑๐-๑๒ ประมาณเดือนตุลาคม ถึงธันวาคม ชาวบ้านจะใช้เรือซึ่งได้แก่ เรือหมู เรือพายไม้ ไปมาติดต่อกันและกันระหว่างหมู่บ้าน

ผู้ใหญ่บุญมี เปียวษ์ เล่าว่า มีเพียงคลองลำเปิดเท่านั้น ที่ชาวบ้านใช้เป็นเส้นทางเรือติดต่อกับหมู่บ้านอื่น การทำถนนเริ่มทำเป็นครั้งแรกในสมัยพันตำรวจเอกพระยา กาจัดโสนหุจรีต ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี (พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๙) จากบ้านเขาสมอคอน เรียบชายคลองลำเปิด มาบ้านโคกสลุ่ด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร เนื่องจากเป็นถนนดิน เวลาที่ท่วมทุ่ง เดินทางไปมาลำบากและชำรุดเสียหายมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ของบประมาณจากทางราชการ มาบูรณะซ่อมแซมใช้การได้ดีและได้รับการบำรุงซ่อมแซมติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนเส้นทางถนนจากตลาดท่าโหล่ง ผ่านวัดบ้านโคกสามแสน วัดท่าตะเภา วัดน้ำช้างเผือก ถึงชุมชนเขาสมอคอนระยะทางประมาณ ๖ กิโลเมตร สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จากงบประมาณเงินแผ่นดินของทางราชการทำให้ชาวบ้านชุมชนเขาสมอคอนสามารถติดต่อกับภายนอกหมู่บ้านสะดวกขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งศึกษาลักษณะปัจจัยและกระบวนการในการประกอบอาชีพ องค์ประกอบ และวิธีการในการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเขาสมอคอน ตลอดจนผลกระทบของการประกอบอาชีพนั้น ๆ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน/สังคมและระบบนิเวศของชุมชน เขาสมอคอนโดยคาดหวังว่าข้อความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะสามารถอธิบายผลกระทบต่าง ๆ ของการประกอบอาชีพต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนบทไทยได้ในบางส่วน ซึ่งจะ

เป็นผลต่อการวางแผน การตัดสินใจและการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะการ"พัฒนา" วัฒนธรรมให้สอดคล้อง เหมาะสมและสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสภาพสังคมปัจจุบัน ตลอดจนเตรียมการสำหรับแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามวิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research Method) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือต้องการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์(Phenomenon) ทางสังคม โดยมุ่งที่จะหาคำตอบว่าปรากฏการณ์ดังกล่าว "เกิดขึ้น" ภายใต้งैเงื่อนไขหรือปัจจัยอะไรบ้างและจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างไร ดังนั้น การวิจัยนี้จึงไม่ใช่วิธีการศึกษาระชากรในความหมายของการวิจัยเชิงปริมาณแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดได้ดังนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชนเขาสมอคอนในเขตการปกครองหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตำบลเขาสมอคอน อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี จำนวนทั้งสิ้น ๒๒๔ ครัวเรือน จำนวน ๘๘๙ คน (จากทะเบียนราษฎร ซึ่งได้จาก

ผู้ใหญบ้านหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตำบลเขาสมอคอน อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ณ วันที่ ๑๕
เมษายน ๒๕๓๔)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าในการศึกษา ได้จากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์
ประสงค์ของการวิจัย (Purposive Sampling)

การสร้างและเลือกเครื่องมือที่เข้าในการวิจัย

เครื่องมือที่เข้าในการวิจัยประกอบด้วย

๑. ตัวผู้วิจัยเอง นับเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุด "เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพ
เป็นการใช้คนสัมภาษณ์กับคนโดยตรง" (สุกานต์ จันทวานิช ในโครงการพัฒนาสังคมศาสตร์
ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
๒๕๒๓: ๑๓๘)

๒. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview or
Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่จะหาการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ เป็น
การล่วงหน้า (Interview Guideline) เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Open - ended)
ที่ผู้วิจัยต้องใช่วิธีการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก การตั้ง
คำถามในการสัมภาษณ์เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะซักถามรายละเอียดจากผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่มีการ
กำหนดรายละเอียดของข้อความไว้ (บุญเรียง ขจรศิลป์ ๒๕๒๙: ๑๑๓)

ผู้วิจัยใช้คำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากคำถามในการสัมภาษณ์
ชาวบ้านหมู่บ้านของ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่เข้าในการวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจหมู่บ้านไทย
เป็นแนวในการสัมภาษณ์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ๒๕๒๘: ๒๐๐-๒๑๑) ซึ่งคำถามประกอบด้วย

หมวดที่ ๑ คำถามเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ให้บอกชื่อ
๒. ให้บอกอายุ ให้บอกปีเกิด
๓. ให้บอกที่อยู่ เลขบ้าน หมู่ ตำบล
๔. ให้เล่าประวัติชีวิต

หมวดที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับความเกี่ยวพันและข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขาสมอคอน

๑. ให้เล่าการอยู่ในชุมชนเขาสมอคอน
๒. ให้เล่าประวัติการตั้งชุมชนเขาสมอคอน
๓. ให้เล่าลักษณะของชุมชนเขาสมอคอนในอดีตจนถึงปัจจุบัน
๔. ให้เล่าการอพยพ (ย้ายเข้า/ย้ายออก) ของบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนเขาสมอคอน รวมทั้งการแต่งงาน
๕. ให้เล่าการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงและศูนย์อำนาจของทางราชการ ศูนย์บริการของทางราชการ และการค้าขาย การซื้อสินค้าต่าง ๆ
๖. ให้เล่าวิถีชีวิตตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอน
๗. ให้เล่าสภาพแวดล้อมของชุมชนเขาสมอคอน
๘. ให้เล่าการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การเข้ามาของถนน ไฟฟ้า สถานีอนามัย โรงเรียน เป็นต้น
๙. ให้เล่าการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในชุมชน
๑๐. ให้เล่าเหตุการณ์สำคัญในชุมชน

หมวดที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชนเขาสมอคอน

๑. ให้เล่าการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
๒. ให้เล่าสภาพการทำมาหากินและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
๓. ให้เล่าลักษณะการถือครองที่ดิน การได้มาซึ่งที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการถือครองที่ดิน

๔. ให้เล่าปัจจัยในการผลิตต่าง ๆ
๕. ให้เล่าถึงการขายผลผลิต
๖. ให้เล่าถึงการเข้ามาของรบบชลประทาน
๗. ให้เล่าถึงที่มาของอาชีพใหม่ ๆ และการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชน
๘. ให้เล่าถึงการยอมรับต่ออาชีพใหม่ ๆ ที่เข้ามา
๙. ให้เล่าถึงผลที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชนบางคน

๓. บันทึกภาคสนามของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยบันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ กิจกรรมที่สังเกต และสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เกี่ยวข้องในขณะทำการศึกษา ในขณะที่เดียวกัน ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ภาคสนามประกอบด้วยคือ เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ก็เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ต้องการข้อมูลในระดับลึก จึงต้องใช้การสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) และใช้ศิลปะแห่งการตะล่อมกล่อมเกล่า (Probe) เข้าผสมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงมากที่สุดเท่าที่จะหาได้ อีกทั้งการสัมภาษณ์ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ นี้ถือได้ว่าเป็น "การสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญ" (Key-informant Interview) ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสำคัญนั้นมีประโยชน์มากในแง่ที่ไม่จำเป็นต้องไปสัมภาษณ์ชาวบ้านทุกคน เพราะผู้ให้ข่าวสำคัญจะรู้เรื่องในเรื่องที่เราต้องการได้ลึกซึ้งกว่าคนอื่น ๆ ทั่วไป (สนธิ สัมครการ ใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานวิทยากรรัฐมนตรี ๒๕๒๖: ๑๒๙)

นับว่าแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมที่สุดในการวิจัยนี้ ดังที่เซลดิทซ์ (Zelditch อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช ๒๕๒๘: ๑๕) ได้สร้างตารางแสดงความเหมาะสมของการเลือกวิธีการเก็บข้อมูลไว้ว่า หากประเภทของข้อมูลที่ต้องการเป็น "เหตุการณ์, เรื่องราวบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้น" (ซึ่งเป็นลักษณะของข้อมูลที่ตรงกับกรวิจัยนี้)

แล้วการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าว (Informant) "จะได้ข้อมูลเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ถ้าทำด้วยความระมัดระวัง"

แม้ว่า ข้อจำกัดหรือข้อเสียที่สำคัญประการหนึ่งของการสัมภาษณ์คือ "การสัมภาษณ์มักขึ้นอยู่กับ Emotion Set ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลลอคติ" (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ในโพธิ์รุยม์ สิ้นลารัตน์ และสาสิ ทองธิว, บรรณาธิการ ๒๕๒๗: ๙๑) อันทำให้ขาดความเที่ยงตรงภายในหรือความเที่ยงตรงของตัวงานวิจัยอย่างเพียงพอ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าสามารถควบคุมสถานการณ์วิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง ไม่เกิดปัญหาในเรื่อง Emotion Set ดังกล่าว เพราะผู้วิจัยได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยกับผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ และชาวบ้านในชุมชนที่ศึกษาในฐานะที่เคยเป็นครูสอนลูกหลานของชาวบ้านและเป็นเพื่อนร่วมความคิดที่สนใจในแนวทางการพัฒนาและการดำรงชีพของชุมชนมาอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาพอสมควรดังที่เคยกล่าวไว้แล้วในเรื่อง เหตุผลในการเลือกกรณีศึกษาซึ่งเป็นเหตุผลเพียงพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่า หากใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) ดังที่กล่าวมาแล้ว จะได้รับข้อมูลที่เที่ยงตรงจากผู้ถูกวิจัยอย่างเพียงพอ ซึ่งนับว่าเป็นความเที่ยงตรงภายในที่เกิดจากการที่ผู้ถูกวิจัยรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัยจนมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ (Phenomenological validity) (สุภางค์ จันทวานิช ใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี ๒๕๒๓: ๑๔๐) อันเป็นผลมาจากพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันมาก่อนนั่นเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. การเข้าไปอาศัยในชุมชน

๑.๑ โดยเหตุที่ผู้วิจัยเคยรับราชการครูอยู่ที่โรงเรียนท่ารุ่งวิทยาคารเป็นเวลาถึง ๗ ปี ๖ เดือน ได้เคยไปเยี่ยมเยียนหรือรู้จักกับผู้ปกครองและชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอท่ารุ่งได้ดีพอสมควร ประกอบกับได้เคยเป็นวิทยากรในการอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชาวบ้านต่าง ๆ จึงอาศัยความสัมพันธ์ส่วนนี้ เข้าไปติดต่อกับชาวบ้านในชุมชน เขาสมอคอน

เพื่อขอเข้าทำการวิจัย โดยติดต่อกับกับชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ของชุมชน ในขณะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในชุมชน เขาสมควรคือนี่

๑.๒ ผู้วิจัยเข้าไปอาศัยในชุมชน เขาสมควรคือนี่ โดยแสดงตนเองว่า " เป็นนักวิจัยที่ต้องการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษา แต่ในขณะทำการเก็บข้อมูลนั้นต้องการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในชนบทและต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนด้วย " (อมรา พงศาพิชญ์ ๒๕๒๖: ๔) เพื่อมิให้บุคคลในชุมชนเกิดความไม่ไว้วางใจในสถานภาพของผู้วิจัย พร้อมกับเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ หรือไม่มีโครงสร้างโดยมีอุปกรณ์ภาคสนามประกอบด้วย คือ เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป

เหตุที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อทำการเก็บข้อมูลก็เพราะถ้า นักวิจัยเลือกที่จะใช้ชีวิตการสังเกตและการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล นักวิจัยจะต้องพร้อมที่จะเสียเวลาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั้นเป็นเวลานาน เพราะการใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์เป็นวิธีการวิจัยนี้ เป็นวิธีที่ผนวก "ระเบียบวิธีวิจัย" เข้ากับ "การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างสมมติฐานหรือทฤษฎี" ของงานวิจัยนั้น ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ใช่ "เครื่องมือ" ในงานวิจัยที่แยกต่างหากจากการวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ในงานวิจัยหมายความว่า ถึงการที่นักวิจัยใช้เวลาความคิด และชีวิตอยู่กับงานตลอดช่วงเวลาของการศึกษา (อมรา พงศาพิชญ์ ๒๕๒๖: ๓)

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๒.๑ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

(๑) เป็นผู้ที่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพนั้น ๆ และ

(๒) ประกอบอาชีพนั้น ๆ มานานติดต่อกันเกินกว่า ๕ ปี และยังประกอบ

อาชีพนั้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

บุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวถือว่าเป็นผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ

๒.๒ ผู้วิจัยค้นหาผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามเกณฑ์ในข้อ ๒.๑ (๑) โดยใช้วิธีการ snowball technique แล้วจึงใช้เกณฑ์ในข้อ ๒.๑ (๒) ในการค้นหาผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ จนกระทั่งได้จำนวนตามที่ผู้วิจัยต้องการ โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในระหว่างทำการศึกษายู่ตลอดเวลาว่าบุคคลดังกล่าวนี้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒.๑ หรือไม่

จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) ทาษา ประกอบด้วย

- ๑. นางฉัตร เทศวงษ์
- ๒. นายสุ่ม สะอาดเอี่ยม
- ๓. นายเทิ้ม สุดหอม
- ๔. นายสารัญ ยวงใย
- ๕. นายระเบียน พวงสุวรรณ

(๒) เลี้ยงโค แพะ แกะ ประกอบด้วย

- ๑. นายกลม ถนอมสุข
- ๒. นายชั้น จีเงิน

(๓) รับจ้าง ประกอบด้วย

- ๑. นางจรัส เทศวงษ์
- ๒. นายทองใบ นาเจริญ

(๔) ทามีตหมอ ประกอบด้วย

- ๑. นายสว่าง แจ่มยิ่ง
- ๒. นายสาเริง จันทร์แจ่ม
- ๓. นายเมือง นาเจริญ

(๕) จับงู ประกอบด้วย

- ๑. นายณัฏ รวบรวม

(๖) หมอพื้นบ้าน

- ๑. หมอเยื่อน ชลมาก

และเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจากบุคคลอีก ๒ กลุ่ม คือ

(๑) ผู้นำโดยธรรมชาติในหมู่บ้าน ๑ ซึ่งประกอบด้วย

- ๑. พระอธิการฉลวย เจ้าอาวาสวัดเขาสมอคอน
- ๒. นายบุญมี เปี้ยวงษ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน
- ๓. นายกลม ถนอมสุข อดีตผู้ใหญ่บ้าน
- ๔. นายปี เทศวงษ์ ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน
- ๕. นายแตร ไม้งาม ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน
- ๖. นายกล้อย เปี้ยวงษ์ ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน

(๒) ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้งให้มาประจำและปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ในชุมชนเขาสมอคอน จำนวน ๘ คน ซึ่งประกอบด้วย

- ๑. ครูใหญ่และครูโรงเรียนวัดเขาสมอคอน จำนวน ๒ คน
- ๒. ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๔ คน
- ๓. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัย จำนวน ๑ คน
- ๔. พัฒนาการประจำหมู่บ้าน จำนวน ๑ คน

๒.๓ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) กับผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ซ้ำ (Repeated Interview) ในประเด็นเดียวกันด้วยคำถามต่าง ๆ กันในกลุ่มผู้นำโดยธรรมชาติและกลุ่มผู้นำทางราชการ ตลอดจนหาปัจจัยการสังเกตประกอบด้วย ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้การซักประเด็นคำถาม บางครั้งก็สัมภาษณ์แบบลึกในลักษณะการประชุมกลุ่มโดยผู้วิจัยเป็นผู้ซักประเด็นคำถาม แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่าทำให้ข้อมูลบางอย่างของผู้วิจัยมีความอ่อนไหวต่อการเกิดความขัดแย้งทางความคิด

๑

คือผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้

- ๑. มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป
- ๒. อาศัยอยู่ในชุมชนเขาสมอคอนนี้ติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี
- ๓. สุขภาพแข็งแรง สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้

ในกลุ่มๆ อันจะนำไปสู่การประหยัประยอมทางความคิดซึ่งทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริงออกมาผู้วิจัยก็หน้าประเด็นนั้นไปสัมภาษณ์แบบลึกเป็นรายบุคคล

ในการสัมภาษณ์แบบลึกนี้ ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้กับผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญหรือผู้ให้ข่าวสำคัญ (Key informants) เป็นหลักและสัมภาษณ์ผู้เ้าโดยธรรมชาติผู้เ้าทางราชการและชาวบ้านอื่น ๆ เป็นส่วนเสริมเมื่อต้องการข้อมูลเพิ่มเติมหรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

๒.๔ ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (Participant Observation) ในการเก็บข้อมูลอีกวิธีหนึ่งโดยพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น การออกไปร่วมในการเลี้ยงโค แพะ แกะ การออกไปร่วมในการจับงูการออกไปร่วมในการทำนา เป็นต้น

ดังนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่ในการวิจัยนี้จึงได้มาจากการสัมภาษณ์แบบลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์เกี่ยวกับบริบทด้านกายภาพ และสังคมของชุมชนเขาสมอคอนเป็นหลัก

๓. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยไปอาศัยอยู่ในชุมชน ๒ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ เป็นการศึกษานำ คือ ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๑ เมษายน ๒๕๓๔ ช่วงที่ ๒ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้เวลาวันหยุดราชการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๓๔ ถึง มิถุนายน ๒๕๓๔ ผู้วิจัยได้เข้าไปอาศัยในชุมชนตอนเช้าวันเสาร์ ด้างคืนในหมู่บ้าน วันอาทิตย์ออกจากหมู่บ้าน เป็นเวลารวมทั้งสิ้น ๒๑ ครั้ง

กล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปอาศัยและเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนนั้น ผู้วิจัยไม่ต้องเสียเวลาในการปรับตัวหรือสร้างความไว้วางใจแก่คนในชุมชนเลย เพราะการที่ผู้วิจัยเคยเป็นครูต่งได้กล่าวแล้ว ซึ่งสิ่งนี้ช่วยลดความแปลกแยกระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลไปในตัว ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการสัมภาษณ์แบบลึกกับบุคคลที่ไม่เคยสร้างความคุ้นเคยกันมาก่อนนั้น ผู้วิจัยจะอ้างอิงถึงบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน หรือ มิฉะนั้นก็ให้บุคคลในชุมชนเป็นผู้พาไปแนะนำก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์

ดังนั้นตลอดระยะเวลาประมาณ ๙ เดือน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ ๕๐ วันจึงเป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเต็มที่ ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ประเด็นในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นสิ่งที่กระทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ซ้ำแล้วซ้ำอีก ไปพร้อมกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จนกว่าจะได้ข้อสรุปสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ

๑. ลักษณะ ปัจจัย และกระบวนการในการประกอบอาชีพของชุมชนเขาสมอคอนเป็นอย่างไร
๒. องค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพตลอดจนพัฒนาการของอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเขาสมอคอนเป็นอย่างไรบ้าง
๓. การประกอบอาชีพต่าง ๆ นี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวเอง ครอบครัว เครือญาติ สังคม/ชุมชน และระบบนิเวศของชุมชนเขาสมอคอนอย่างไรบ้าง

๒. หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Unit Analysis)

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนอาชีพและผลกระทบของการประกอบอาชีพต่อวิถีการดำเนินชีวิตคือ "กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ"

๓. การเสนอผลการวิเคราะห์

ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลใหญ่ของการเขียนบรรยายเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุปวิธีดำเนินการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้สามารถเขียนสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แหล่งข้อมูล	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
<p>๑. กลุ่มผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทานา - เลี้ยงโค แพะ แกะ - รับจ้าง - ทำมีดหมอ - รับงู <p>๒. กลุ่มผู้นำโดยธรรมชาติ</p> <p>๓. กลุ่มผู้นำทางราชการ</p> <p>๔. ชาวบ้านเขาสมอคอน</p> <p>๕. บริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในชุมชนเขาสมอคอน</p>	<p>มีขั้นตอนดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ผู้วิจัยค้นหาผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ๒. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นผู้ให้ข่าวสารสำคัญ (Key Informants) เป็นหลัก และสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำโดยธรรมชาติ กลุ่มผู้นำทางราชการ และชาวบ้านอื่น ๆ เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 	<p>ประเด็นในการวิเคราะห์ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ลักษณะ ปัจจัย และกระบวนการในการประกอบอาชีพของชุมชนเขาสมอคอน ๒. องค์ประกอบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนอาชีพตลอดจนพัฒนาการของอาชีพต่างๆ ของชุมชนเขาสมอคอน ๓. ผลกระทบของการประกอบอาชีพต่อตัวเอง ครอบครัว เครือญาติ สังคม/ชุมชน และระบบนิเวศของชุมชนเขาสมอคอน <p>หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ</p>

บทที่ ๔

การปรับเปลี่ยนอาชีพและผลกระทบต่อวิถีชีวิต

ของประชาชน ในชุมชนเขาสมอคอน

ในการวิจัยนี้ ข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) จากผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ผู้นำโดยธรรมชาติ ผู้นำทางราชการและชาวบ้าน ของชุมชนเขาสมอคอน การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ "กลุ่มผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ" ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลแล้วเสนอ รายงานการวิจัยออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้คือ

๑. อาชีพและการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอน
๒. ผลกระทบของการประกอบอาชีพต่อวิถีชีวิต

ตอนที่ ๑ อาชีพและการปรับเปลี่ยนอาชีพของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอน

แต่เดิมประชาชนในชุมชนเขาสมอคอนมีอาชีพทำนาเป็นหลัก เมื่อว่างจากฤดูทำนา ก็จะพากันขึ้นเขาตีหิน แล้วนำมากองไว้บริเวณเชิงเขา คอยจนฤดูหน้าหลาก (ราวเดือน ๑๑ - ๑๒) น้ำท่วมทุ่งเรือใหญ่สามารถเข้าถึงเขาสมอคอนได้ ก็จะขายหิน (โดยตวงเป็นถัง) ลงเรือไป แต่การตีหินนี้ได้เลิกทำกันนานแล้ว (นายกส้อย เปียงวงศ์, สัมภาษณ์: ๑๕ เมษายน ๒๕๓๘)

ชุมชนเขาสมอคอนมีที่ตั้งทางกายภาพแตกต่างชุมชนในอำเภอท่าเรือโดยทั่วไป โดยเฉพาะหมู่บ้านใกล้เคียง กล่าวคือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมเชิงเขาเตี้ย ๆ กลางท้องทุ่ง ซึ่งการที่สภาพทางกายภาพแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ นี้ ทำให้ประชาชนในชุมชนเขาสมอคอนนี้มีการประกอบอาชีพหลากหลายแตกต่างประชาชนในชุมชนใกล้เคียงค่อนข้างมาก กล่าวคือ มีการทำนาในพื้นที่ที่ราบลุ่ม เชิงเขาเลี้ยงวัว ปลูกเขาเลี้ยงแพะ แกะ มีการรับจ้างทำบางเวลาและตลอดปีทั้งในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง ต่างจังหวัดและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก มีการจับนก จับหนูและจับงูขายอย่างเป็นล่ำเป็นสัน มีการทำมิดหมอลงคาถาอาคม มีหมอยาพื้นบ้านและอาชีพใหม่ ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ จำนวนหนึ่ง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอรายงานการวิจัยเกี่ยวกับอาชีพและการปรับเปลี่ยนอาชีพต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนเขาสมอคอนดังนี้

๑. อาชีพการทอผ้า

๑.๑ ลักษณะและความยาวนานของอาชีพทอผ้า

อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านส่วนมากในหมู่บ้านเขาสมอคอน จะมีอาชีพทอผ้า เป็นอาชีพหลักและมีอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพรอง การทอผ้าเป็นอาชีพดั้งเดิมซึ่งทำกันมาตั้งแต่ สมัยปู่ ย่า ตา ยาย ที่ย้ายมาอยู่ในชุมชนเขาสมอคอน จึงเป็นอาชีพที่ทำกันมาจนชั่วลูกชั่วหลาน แต่เดิมการทอผ้าเพียงเพื่อให้มีข้าวกินในตลอดปีหนึ่ง ๆ เท่านั้น โดยให้มีสัดส่วนกับจำนวนสมาชิก ในครอบครัว เช่น มีสมาชิกในครอบครัว ๑ คน จะต้องทอผ้า เพื่อให้มีผลผลิตพอกินตลอดปี เท่ากับการทอผ้า ๓-๔ ไร่ ดังนั้นสมัยก่อนทอผ้าที่มีสมาชิกในครอบครัว ๔-๕ คน ก็จะทำทอผ้า ในราว ๒๐-๓๐ ไร่ เพื่อให้เหลือกินเป็น "ข้าวปลูก"ที่จะใช้หว่านในเปิดอไปด้วย (นายบุญมี เทศวงษ์, สัมภาษณ์: ๑๖ เมษายน ๒๕๓๔)

ในปัจจุบันการทอผ้าได้มีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการผลิตใหม่ กล่าวคือ ทอเพื่อกินและเพื่อขายโดยมุ่งทำเพื่อขายมากกว่าทำเพื่อกิน เพราะสามารถซื้อข้าวซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจใหม่ได้ แต่ปัจจัยบางประการก็ทำให้ไม่สามารถผลิตข้าวออกมาเพื่อขายได้ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัด เช่น ขาดน้ำ ความแห้งแล้ง โรคพืช และขาดแรงงาน ราคาข้าวตกต่ำ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การประกอบอาชีพหลักต้องปรับเปลี่ยน โดยชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพรองบางอาชีพคู่กันไปพร้อมกับอาชีพหลักได้ เช่น อาชีพเลี้ยงสัตว์ (วัว หมู เป็ด แพะ แกะ) จับงู จับหนู จับนก หมอแผนโบราณ ทำลายงูเห่า รับจ้าง เป็นต้น

ชาวบ้านเขาสมอคอนที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนมากได้มาจากมรดกที่บรรพบุรุษแบ่งปันมาให้ซึ่งจะได้ประมาณคนละ ๕-๑๐ ไร่ ถ้าเฉลี่ยส่วนมากจะได้ประมาณ ๑๐ ไร่ และหาซื้อเพิ่มเติมหรือเช่าเพิ่มเพื่อให้ได้ปริมาณที่ดินและผลผลิตมากขึ้น แต่ปัจจุบันชาวบ้านเขาสมอคอนบางส่วนไม่มีที่นาเป็นของตนเองเพราะต้องกู้เงินจากนายทุนหรือสหกรณ์ฯ (สหกรณ์การเกษตรอำเภอท่าม่วง จำกัด) แต่เมื่อขายข้าวได้ไม่พอใช้หนี้จึงต้องถูกยึดที่นาไป จึงต้องหันมาเปลี่ยนอาชีพใหม่บ้างเป็นอาชีพรับจ้างขับเรือ ขับรถยนต์ แสดงดนตรีสากล และอาชีพทำมีดทำหมอน เป็นต้น

ส่วนอาชีพเสริมชาวบ้านเขาสมอคอนนั้น เขาจะทำงานก็ต่อเมื่อหมดหน้าทำนา เช่น รับจ้างก่อสร้าง ทำลายปูนปั้น การทำจักสาน การประดิษฐ์ไม้ดอกไม้ประดับ การทำตุ๊กตา เป็นต้น

๑.๒ กระบวนการของอาชีพทำนา

๑.๒.๑ ดินทุน

(๑) ที่ดิน

สิ่งสำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพทำนาคือที่ดิน ชาวบ้านเขาสมอคอนที่มีที่ดินเป็นของตนเองส่วนมากจะได้มาจากมรดกที่บรรพบุรุษแบ่งปันมาให้ ซึ่งจะได้ประมาณคนละ ๕-๒๐ ไร่ ถ้าเฉลี่ยส่วนมากจะได้ ๑๐ ไร่ และหาซื้อเพิ่มเติม หรือเช่าเพิ่มเพื่อให้ได้ปริมาณที่ดินและผลผลิตมากขึ้น เช่น นายสว่างและนางเล็ก แจ่มยิ่ง เดิมมีอาชีพทำนามีที่นา 9 ไร่ ปัจจุบันให้ผู้อื่นเช่าทำนาเนื่องจากอายุมาก(๖๗,๖๘ ปี) ทำนาไม่ไหว นายเพิ่มสุดหอม และครอบครัว มีนาของตัวเอง ๑๕ ไร่ และเช่าที่ดินของวัดถ้ำช้างเผือก ประมาณ ๒๐ ไร่ เพื่อทำนาเพิ่มเติมนายสารัญ ยวงใย อาชีพทำนา มีที่นา ๑๓ ไร่ นายสุ่ม สะอาดเอี่ยม อาชีพทำนา มีที่นา ๖ ไร่ นางฉัตร เทศวงศ์ อาชีพทำนา มีที่นา ๓๐ ไร่ ได้รับมรดกและซื้อเพิ่มค่าที่เช่าที่นา คิดเป็นข้าวไร่ละ ๑๐ ถัง หรือราคาลดลงตามผลผลิตของข้าวในแต่ละปี

(๒) เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการไถนาในปัจจุบัน จะมี ๒ ประเภท คือใช้
วัวไถนา หรือใช้รถไถนา

การใช้วัวไถนาจะเทียมวัวเป็นคู่ ถ้าเป็นควายจะใช้ควายเพียงตัวเดียวใน
การเทียมคันทไถปัจจุบันนี้ชุมชนเขาสมอคอนเลิกเลี้ยงควายแล้ว เนื่องจากควายเป็นสัตว์ที่ร้อน
จะต้องมีแฉ่งน้ำให้ควายลงไปแช่ตอนไปไถนาหรือเมื่ออากาศร้อน แต่บริเวณทุ่งนาของชุมชนเขา
สมอคอนแห้งแล้ง และแหล่งน้ำอยู่ไกล เวลานั้นน้ำ น้ำจะท่วมควายไม่สามารถปีนเขาได้เช่น
เดียวกับแพหรือวัว ทำให้ยากลำบากในการเลี้ยงดูแลและต้องเลิกเลี้ยงควายไปในที่สุด
(นายกลม หน่อมสุข, สัมภาษณ์: ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๔) ส่วนการเลี้ยงวัว ส่วนมากจะเลี้ยงเพื่อ
ขาย หรือเลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ การไถนาจึงหันมานิยมใช้รถไถนา ซึ่งมีรถ ๒ แบบ คือ

รถไถนาชนิดเดินไถ ราคาประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท

รถไถนาชนิดนั่งขับ ราคาประมาณ ๙๕,๐๐๐ บาท (นางเล็ก แจ่มยิ่ง,
สัมภาษณ์: ๑๖ เมษายน ๒๕๓๔)

ค่าจ้างไถนาไร่ละ ๑๕๐ บาทโดยไถนา ๓ ครั้ง คือไถดะ ไถแปร และ
ไถเลย

ปุ๋ย ชาวบ้านส่วนมากจะใช้ปุ๋ยเคมี เช่น ปุ๋ยตรากระต่าย ราคาถุงละ ๒๓๐
บาท ปุ๋ยยูเรีย ราคาถุงละ ๒๕๐ บาทราคาปุ๋ยจะไม่คงที่ มีทั้งราคาต่ำกว่า ๒๕๐ และสูงถึง
๓๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพ และความต้องการของตลาด

การใช้ปุ๋ย จะแตกต่างกันตามลักษณะของการทำนา คือข้าวนาปรัง จะใส่ปุ๋ย
๑๓-๑๕ ลูก ต่อ ๑๐ ไร่ ข้าวนาปี จะใส่ปุ๋ย ๑๐ ลูก ต่อ ๑๐ ไร่ สูงเทียม สุดหอม (สัมภาษณ์:
๑๗ เมษายน ๒๕๓๔) ใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนาดำนี้ ข้าวนาปี ทำนาแบบหว่าน ใช้ปุ๋ยเคมี ๒ ลูก
ต่อไร่ ข้าวนาปรังใช้ปุ๋ยเคมี ๑ ลูก ต่อไร่ ถ้าเฉลี่ยการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนา ๑ ลูก ต่อไร่

ยาม่าแมลง ชาวบ้านใช้ยาม่าแมลงชนิดกระโหลกไขว้ในการฉีดฆ่าแมลงต่างๆ
ในนาและมียาม่าแมลงที่เกษตรกรอำเภอหามาแนะนำให้ใช้ แต่ชาวบ้านไม่นิยมใช้ โดยให้เหตุผล
ว่ายาม่าแมลงที่เกษตรกรอำเภอหามาแนะนำนั้น แรงมาก ทำให้สัตว์ทุกชนิดตายหมด จึงไม่ยอมฆ่าสัตว์
ถ้าไม่มีความจำเป็น

พันธุ์ข้าว พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทานา มีดังนี้คือพันธุ์ข้าวแก้วและพันธุ์พวงหางหมู ชาวบ้านกล่าวว่า ต้องการพันธุ์นางงาม เนื่องจากให้ผลผลิตดี แต่หาพันธุ์ไม่ได้ และพ่อค้าจึงว่าเมล็ดข้าวสารพันธุ์นางงามไม่สวย (ปิ่น) (นางฉัตร เทศวงษ์, สัมภาษณ์: ๑๗ เมษายน ๒๕๓๔)

(๓) แรงงาน

แรงงานที่ใช้ในการทานา จะมาจากบุคคลในครอบครัว ถ้ามีที่นาเป็นจำนวนมากและคนในครอบครัวไม่สามารถทำได้ทั้งหมดจะใช้จ้างบุคคลอื่น ผู้ที่รับจ้างทานาก็จะเป็นชาวบ้านที่ที่มีที่นาของตนเองและผู้รับจ้าง โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่นาของตนเองและไม่สามารถหาเช่าที่นาได้ ส่วนชาวบ้านที่มีที่นาของตนเอง ก็จะทำนาของตนเองก่อนจึงจะมารับจ้างทานา

แรงงานที่สามารถจ้างมาทานาในลักษณะงานต่าง ๆ ดังนี้

- ไถนา ค่าไถนาไร่ละ ๑๕๐ บาท
- ตานา ค่าจ้างตานาไร่ละ ๒๐๐ บาท ตาซ่อม ๕๐ บาท
- เกี่ยวข้าว ค่าจ้างเกี่ยวข้าวไร่ละ ๑๒๐-๒๐๐ บาท
- มัดพ่อน ค่าจ้างมัดพ่อนละ ๑-๒ บาท
- หาบ ค่าจ้างหาบพ่อนละ ๒-๕ บาท (ขึ้นอยู่กับระยะทาง)

(๔) ระยะเวลา

ระยะเวลาการทานาแบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ

หน้าปี จะทำในหน้าฝน คือ ตั้งแต่เดือน ๖ (ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม) ถึงหน้าหนาว

หน้าpring จะทำในหน้าแล้ง (ประมาณเดือนมีนาคมถึงกรกฎาคม)

๑.๒.๒ วิธีการทานา

(๑) หาดำ จะไถตะ โถแปร โถคราด แล้วจึง ตานา ด้วยต้นข้าวกล้าที่เพาะไว้ได้ขนาดต้นข้าวจะขึ้นเป็นระยะ เป็นระเบียบ

(๒) นานกว่าการไถนาสำหรับทำนาหว่าน จะไถ 3 ครั้ง คือ ไถตะ
ไถแปร แล้วจึงหว่านพันธุ์ข้าวและไถกลบอีกครั้ง ซึ่งเป็นการไถดินแห้งคอยให้ฝนตกลงมา
ข้าวก็จะงอกและเจริญเติบโตต่อไป

(๓) นาหน้าตม เป็นการทำนาที่มีการไถนาขณะที่ปล่องน้ำท่วมนาสูง
ประมาณ ๑ ฟุต แล้วทิ้งไว้ ๒-๓ วัน ไถคราด แล้วจึงหว่านข้าวที่เพาะไว้จนงอกดีแล้วลงไป
โยหน้าออกปล่องน้ำจนแห้ง ข้าวจะขึ้นเป็นต้นอ่อน แล้วจึงปล่องน้ำเข้าหล่อเลี้ยงให้เจริญเติบโต
ต่อไป

การทำนาจะเริ่มเมื่อย่างเข้าหน้าฝน คือเดือน ๖ ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม
ซึ่งตามปกติฝนจะเริ่มตกแล้ว แต่ถ้าฝนยังไม่ตกก็อาจจะรอสักระยะหรือไถนาเอาไว้ก่อน ถ้ามี
น้ำจากแหล่งน้ำอื่นก็เริ่มไถนาแล้วหว่านหรือดำนา ซึ่งต้องดูปริมาณน้ำที่มีอยู่ว่าจะพอทำนาใน
ลักษณะใด ซึ่งเป็นช่วงประมาณเดือน ๙ (กลางเดือนสิงหาคม) เมื่อข้าวขึ้นงอกงามดีแล้ว
จึงเริ่มถอนหญ้าหรือตัดต้นไม้ที่ขึ้นแซมในทุ่งนา ตอไปก็จะฉีดยามาแมลง มาต้นผักปลาบและ
วัชพืช ที่งอกแล้วจึงใส่ปุ๋ย และจะใส่ปุ๋ยครั้งที่ ๒ เมื่อข้าวตั้งท้อง(นายสารัญ ยวงใย,
สัมภาษณ์: ๒๐ เมษายน ๒๕๓๔)

แต่เดิมชาวเขาสมอคอนจะไม่นิยมถอนต้นหญ้า เพราะจะทำให้รากของต้นข้าว
ลอยตามขึ้นมาไม่ติดดิน และล้มง่าย การกำจัดต้นไม้อื่น เช่น ต้นจิกที่ขึ้นในที่องนา ชาวบ้านจะพาย
เรือตัดต้นจิกถึงโคนที่จมอยู่ใต้ฟ้า ต้นจิกที่เหลือแต่โคนใต้ฟ้าจะเน่าตายกลายเป็นปุ๋ย และไม่ต้อง
ใช้ปุ๋ยหรือใช้ยามาแมลง(นายสุ่ม สะอาดเยี่ยม, สัมภาษณ์: ๑๗ เมษายน ๒๕๓๔)

๑.๒.๓ การขายผลผลิต / รายได้ / ตลาด

เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวที่สุกได้ที่แล้ว ก็จะหาไปนวด ให้เป็นข้าวเปลือกก่อนนำ
ออกขายผลผลิตจากการทำนาจะได้มากหรือน้อยนั้นจะขึ้นกับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น น้ำ
พันธุ์ข้าว แมลงศัตรูข้าว เป็นต้น ซึ่งมีข้อมูลดังนี้ ถ้าฝนดีจะได้ข้าว ๑๒-๑๓ เกวียน ต่อ ๒๐ ไร่
นายสารัญและนางพาด ยวงใย มีที่นา ๑๓ ไร่ เขาเพิ่ม ๒๐ ไร่ ปกติจะได้ข้าวประมาณ ๑๐
กว่าเกวียน ในปีที่แล้ว(ปี ๒๕๓๓) ได้ข้าวเพียง ๔ เกวียน น้อยกว่าปกติ เนื่องจากเพลี้ยกระโดด
ลงกินต้นข้าว และน้ำท่วมเนื่องจากมีพายุอีร์รา

ผลผลิตจากการทานาตาจะได้อีวมากกว่า ทานาหว่าน คือทานาตาได้ ๖๐๐ ถัง ต่อ ๑๒ ไร่ นานหว่าน ๔๐๐ ถัง ต่อ ๑๒ ไร่

ในปีที่แล้ว (ปี ๒๕๓๓) ชาวบ้านเขาสมอคอนประสบปัญหาเพลี้ยกระโดด ลงกินข้าวในที่นา ทำให้มีที่สีนเพิ่มขึ้น เกษตรอำเภออนุญาตปลูกข้าว ๖ ปี จึงจะกำจัด เพลี้ยกระโดดได้ โดยปิดประตูกันน้ำคลองชลประทานเพื่อไม่ให้เพลี้ยตาย แต่ชาวบ้านไม่สามารถ ทาตามคำแนะนำได้ เพราะไม่รู้จะไปประกอบอาชีพอื่นใด จำเป็นจะต้องทานา เกษตรอำเภอน ให้ทำเฉพาะนาปีไม่ให้ทานาปรัง แต่ชาวบ้านคนใดจำเป็นต้องทานา ก็ให้ไปขอเกษตรอำเภอน เพื่อให้ส่งน้ำ แต่พื้นที่นาบางแห่งที่อยู่ห่างไกลต้นน้ำ ถ้าเป็นหน้าแล้งน้ำจะไหลไปไม่ถึงที่นา

ข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วจะมัดไว้เป็นฟ่อน เพื่อสะดวกในการขนย้าย นำไป นวดหรือสีเป็นข้าวเปลือก ค่าจ้างนวด หรือสีข้าวจากฟ่อน ราคาฟ่อนละ ๑.๕๐ บาท

การสีข้าวชาวบ้านแต่เดิมจะนำข้าวเปลือกไปสีเป็นข้าวสารที่โรงสี ซึ่งมีทั้งของเอกชน และของสหกรณ์ (สหกรณ์การเกษตรอำเภอท่าเรือ จำกัด) โดยคิดค่าสีข้าว ดังนี้

- ข้าวเปลือก ๖๐ ถัง โรงสีจะหักข้าวสารไว้ และคืนให้ ๒๐-๓๐ ถัง

ซึ่งชาวบ้านคิดว่าโรงสีคิดค่าสีข้าวแพงเกินไป จึงตัดปัญหาด้วยการขายข้าวเปลือกทั้งหมดและซื้อ ข้าวสารไว้รับประทาน

ปัจจุบันมีรถรับสีข้าวถึงที่นา การเก็บข้าวเปลือก ชาวบ้านจะหาผู้จ้าง ไร่ในบริเวณบ้าน หรือใต้ถุนบ้าน

การขายข้าวเปลือก จะมีคนกลางมาติดต่อซื้อข้าวจากชาวบ้านเพื่อนำ ไปส่งโรงสี โดยหน้าตัวอย่างของชาวบ้านแต่ละคนใส่ถุงไปให้โรงสีดู โรงสีจะชั่งมือปีข้าวเพื่อ ดูลักษณะข้าว แล้วตีราคาประมาณ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท ต่อ ๑ ตัน ตามคุณภาพของข้าว การ ขายข้าวโดยผ่านคนกลางนั้น คนกลางจะเอาประโยชน์โดยการตีราคาต่ำกว่าราคาเป็นจริง และไม่ตรงตามที่โรงสีตีราคา ซึ่งก็ตีราคาข้าวต่ำอยู่แล้ว หรือรับซื้อข้าวคละกันไปหลาย ๆ

ชนิด แต่ดีราคาเดียวกันทั้งหมด ซึ่งคนกลางจะมีรายได้จากข้าวที่มีคุณภาพดี แต่ดีราคาเท่ากับ ข้าวชนิดอื่นที่คุณภาพต่ำกว่า...

ชาวบ้านที่ขายข้าวมักจะไม่ต่อรองราคาโดยไว้ใจคนกลาง ซึ่งจะเป็นผู้ นารถมารับข้าวจากชาวบ้านถึงหมู่บ้านไปส่งโรงสี

รายได้ จากผลผลิตประมาณ ๑๒-๑๓ เกวียน ต่อ ๒๐ ไร่ และโรงสี ดีราคาให้ประมาณ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท ต่อ ๑ ตัน จะมีรายได้ ๔๘,๐๐๐-๖๕,๐๐๐ บาท ต่อการทানা ๒๐ ไร่ หรือประมาณ ๒,๔๐๐-๓,๒๕๐ บาท ต่อการทানা ๑ ไร่ ซึ่งไม่ใช่ว่า รายได้สุทธิ ถ้าหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าปุ๋ย ยามาแมลง ค่าพันธุ์ข้าว ค่าตนาма เกี่ยวข้าว ค่าไถ ค่ามัด ค่าทาบ ก็จะมีรายได้สุทธิประมาณ ๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ บาท ต่อการทانا ๑ ไร่ ต่อระยะเวลา ๖ เดือน

ตลาด การขายข้าวของชาวบ้านเขาสมอคอน จะขายในรูปข้าวเปลือก เนื่องจากประสบปัญหาการค้าสีข้าวสารแพงมากและมีพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน เขาสมอคอนเป็นผู้ติดต่อรับข้าวจากชาวบ้านไปขายโรงสี ดังนั้น ตลาดขายข้าวเปลือก ชาวบ้านจึงเป็นโรงสีของเอกชน และของสหกรณ์ ผสหกรณ์การเกษตรอำเภอท่าแร่ จำกัด)

๑.๒.๔ พิธีกรรม ความเชื่อ ชื่อห้าม กฎ

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทานาจะมีสองลักษณะคือ

๑. เกิดจากความแข็งแรงแล้งของธรรมชาติ
๒. เกิดจากความรู้สึกเห็นคุณประโยชน์ของข้าว

พิธีกรรมที่เกิดจากความแข็งแรงแล้งของธรรมชาติ ได้แก่

พิธีบั้งเม้ม จะทำเมื่อเกิดภาวะฝนแล้งหรือฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำให้ชาวบ้านที่มีอาชีพทานา และต้องพึ่งน้ำฝนเพื่อการทำงานแต่ทางเดียว ไม่สามารถจะ ทนรอต่อไปได้อีก จึงจัดทำพิธีกรรมขึ้นด้วยคิดเทียบเคียงว่าจะช่วยให้มีน้ำมาก และอุดม สมบูรณ์

พิธีกรรม คือ นาดินเหนียวมาเป็นเป็นรูปร่างผู้หญิง และผู้ชาย ขนาดเท่าตัวคนจริง และนารูปปั้นชายหญิงมาผสมสุกัน โดยตั้งนาราดรูปปั้นชนชาติพิธี และ ผู้ที่มาพร้อมพิธีก็จะร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน เสร็จพิธีแล้วก็จะนารูปปั้นทั้งชาย หญิง ไปทิ้งในนาข้าว บ่อยๆให้ฝนตกชงจนหมดไปเอง

การแห่นางแมว แต่เดิมจะใช้แมวใส่กรงทามไปตามหมู่บ้านและ ชาวบ้านสานน้ำไปตลอดทางที่แห่ทางแมวนั้น แต่ปัจจุบันที่ชุมชน เขาสมอคอนจะใช้แพพรช พุทธรูป หรือใช้คนแทน ดังนี้

- การแห่พรชพุทธรูป จะนำพรชพุทธรูปตั้งบนแท่นแล้วทามเดินไป ตามหมู่บ้าน โดยเริ่มจากเขาสมอคอน แห่ไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยนำพรชพุทธรูปที่แห่ไป ตาหน้าทีคลองโคกสลอด แล้วแห่กลับมาที่ เขาสมอคอน ระหว่างทางชาวบ้านก็จะนำผ้าอบผ้าหอม มาสร้างหน้าพรชพุทธรูป และฉลองพิธีแห่พรชพุทธรูปตามแต่จะคิดกันและสนุกสนานกัน

- การใช้คนสูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน จะเป็นหญิง หรือชายก็ได้ ใส่เซ่ง ใส่รถเข็น หรือหาบโดยให้หนึ่งบนแคร์ เดินไปรอบ ๆ หมู่บ้าน ซึ่งเป็น เวลากลางวัน โดยให้ทุ่งกางเกงในตัวเดียว บะเป้งแต่งหน้าผู้ที่ถูกแห่ผ่านบ้านใครก็สานน้ำ บางบ้านก็จะใช้สายยางฉีดน้ำ การแห่ก็จะมีการร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน (นายชั้น จี.เงิน, สัมภาษณ์: ๑๖ เมษายน ๒๕๓๔)

พิธีกรรมที่เกิดจากความรู้สึกเห็นคุณประโยชน์ของข้าว

ไหว้แม่โพสพ จะทำพิธีไหว้แม่โพสพ หลังจากเกี่ยวข้าวแล้ว โดย เจ้าของนาจะหาขนมต้มแดง ขนมต้มขาว พร้อมข้าวปากหม้อ บายศรีมีไข่ต้ม เสียขยอดบายศรี หมากพลู น้ำ ทาพิธีไหว้ในที่นา จุดธูปบูชา ๓ ดอก ไหว้เสร็จแล้วนำของไหว้ทั้งหมดใส่กรงของ คอนมาที่ยุงข้าวที่บ้านของเจ้าของที่นา ตั้งพิธีไหว้ที่ยุงข้าวสักประมาณ ๑ ชั่วโมง ก็ลา แล้วนำของไหว้มากินได้ การไหว้แม่โพสพจะหาเฉพาะวันศุกร์ ในวันเสาร์ต่อมาจะปักข้าว จากยุง ๓ ชั้นใส่กรงบูชา เสร็จแล้วใช้ขันตักข้าวออกจากกรงบูชาให้ได้ ๒ ชั้น และให้มีข้าว เหลือติดกรงบูชา ผู้ที่จะตักข้าวในพิธีนี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่เกิดปีที่เป็นสัตว์ที่ไม่กินข้าว เช่น ปีมะโรง ปีมะเส็ง หากเจ้าของที่นาเป็นผู้ที่เกิดปีสัตว์กินข้าว เช่น ปีชวด(หนู) ก็จะต้องให้ผู้อื่นทำพิธีนี้แทน

การทักท้วงชาวบ้านเชื่อว่าจขกททำให้ข้าวเหลืองกิน เหลืองใช้ (นายสุ่ม สะอาดเยี่ยม, สัมภาษณ์:
๑๘ เมษายน ๒๕๓๔)

ทำบุญลาน จขกทนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์และถวายภัตตาหารในบริเวณ
ที่นา ซึ่งจะมีชาวบ้านหรือเจ้าของที่นาแห่งอื่นมาร่วมทำบุญด้วยก็ได้

ทำบุญหน้าบ้านหลังบ้าน ในเดือน ๓ (ประมาณกลางเดือนมกราคม)
ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกคนละ ๑-๒ ชัน มากองรวมกันไว้บริเวณบ่อหลวง ซึ่งถือเป็นบริเวณ
หน้าบ้าน และนิมนต์พระสงฆ์ มาสวดมนต์ ถวายภัตตาหาร ทักขั้วข้าว เสร็จแล้วถวายข้าว
ทั้งหมดให้วัด และวัดจะขายข้าวนั้นให้กับชาวบ้านอีกต่อหนึ่ง (นายชื่น จีเงิน, สัมภาษณ์:
เมษายน ๒๕๓๔)

ความเชื่อซึ่งเป็นข้อห้ามเกี่ยวกับอาชีพทำนาและชาวบ้านปฏิบัติตาม
กันมาโดยตลอด คือห้ามขายข้าวในวันศุกร์

ข้อที่นำสังเกต คือ ชาวบ้านจะเรียกกองข้าวเปลือกว่า "กองพระ"
ซึ่งแสดงถึงความเคารพนับถือและเห็นคุณประโยชน์ของข้าวที่มีต่อชีวิตมนุษย์ จากการสังเกต
ชาวบ้านที่ผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยด้วย จะนำทั้งข้าวสุกที่เหลืองอยู่นหม้อ หลังจากรับประทาน
อาหารในแต่ละมื้อโดยจะหามาหนึ่งช้อน เพื่อรับประทานในมื้อต่อไป หากเหลือมากจะนำไป
ตากแดดเก็บไว้ เพื่อนำไปใช้เป็อบุที่มากินต้นข้าวในนา โดยนำข้าวสุกที่ตากแห้งมาแช่น้ำให้นุ่ม
ผสมยาเป็อบุ แล้วนำไปใช้เป็อบุในที่นา

๑.๒.๕ วิทยาการเทคโนโลยี

เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในการทำนาที่เห็นเด่นชัดคือ
การนำเครื่องมือทำนาสมัยใหม่เข้ามา เช่น รถไถนา เครื่องสีข้าว ส่วนวิธีการทำนา
ซึ่งแต่เดิมจะหากันเองโดยใช้แรงงานในครอบครัว ก็เปลี่ยนมาเป็นการจ้างแรงงานเพื่อน
บ้านมาทำนา ตั้งแต่ไถนา ตานา เกี่ยวข้าว สีข้าว จนกระทั่งขายผลผลิตโดยผ่านคนกลาง
วิธีการเหล่านี้ เกิดจากปัญหาการขาดแคลนแรงงานในครอบครัวซึ่งคนหนุ่ม-สาวในหมู่บ้าน

จะออกไปศึกษาต่อยังท้องที่ใกล้เคียง ที่มีสถานศึกษาระดับสูงขึ้นไป หรือเดินทางไปทำงาน ในต่างจังหวัด กทม. รวมทั้งไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งจะมีทั้งเป็นกรรมการรับจ้าง ราชการ และรัฐวิสาหกิจ เพื่อส่งรายได้มาจุนเจือครอบครัว ดังนั้นการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และการจ้างแรงงานมากขึ้น จึงเป็นการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการทำนาให้เสร็จ รวดเร็วขึ้น รวมทั้งยังสามารถเพิ่มรายได้ด้วยการรับจ้างทำนาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังเกิด วิธีการชားหนี้ด้วยการทำนาชดเชยคือเมื่อชาวบ้านยืมเงินจากผู้ให้ยืมซึ่งมีที่นา เจ้าหนี้ก็จะ กำหนดให้เกี่ยวช่องหรือต่อนาแทนการชားหนี้ด้วยเงินสด ตามแต่จะตกลงราคากัน เช่น เกี่ยว ข้าว ๑ไร่ เท่ากับลดยอดเงินต้นซึ่งกู้ไป ๑๐๐ บาท ซึ่งถ้าจ้างเกี่ยวข้าวตามปกติจะได้ค่าจ้าง ไร่ละ ๑๒๐-๒๐๐ บาท

ส่วนการใช้หนี้จากแหล่งน้ำ ซึ่งแต่เดิมต้องรอฝนตามฤดูกาล ก็จะพึ่งแหล่ง น้ำจากคลองชลประทานและการใช้เครื่องสูบน้ำจากแหล่งน้ำต่าง ๆ นามานำใช้ในการทำนาได้ โดยไม่ต้องรอให้ฝนตก

๑.๓ ผลกระทบ

การประกอบอาชีพทำนาของชาวบ้านในปัจจุบันที่ใช้วิทยาการ เทคโนโลยี เข้าช่วยในการประกอบอาชีพคือ ใช้พันธุ์ข้าวตามคำแนะนำของเกษตรอำเภอ ระบบการใช้น้ำจากชลประทานเข้ามาแทนที่การใช้น้ำธรรมชาติคือ น้ำจากลำคลอง น้ำฝน เมื่อระบบการ ใช้น้ำจากชลประทานก็ต้องสูบน้ำด้วยเครื่องและใช้น้ำมันต้องจัดระบบการจัดสรรการใช้น้ำต้อง ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ เช่น รถไถนา เครื่องสูบน้ำ ต้องใส่ปุ๋ย ฉีดยา ฆ่าแมลง ก็ทำให้ระบบการผลิตแบบดั้งเดิมกับระบบการผลิตแบบใหม่แตกต่างกันส่งผลถึงวิถีชีวิตด้วย หากจะพิจารณาในแง่ความร่วมมือช่วยเหลือของชาวบ้านซึ่ง แต่เดิมนั้นชาวบ้านจะร่วมมือ ช่วยเหลือกันหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า" ลงแขก" ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นการจ้างแรงงานเพื่อใช้ ในทุกขั้นตอนการผลิตทำให้วิถีในการผลิตการทำนาในปัจจุบันถอยห่างจากวิถีการผลิต การ ทำนาแบบเดิมของชาวบ้าน ชาวบ้านที่ขาดวิทยาการและเทคโนโลยี ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ ต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพของตนไปเปลี่ยนสถานภาพของตนเองจากการทำนา

ไปสู่อาชีพการรับจ้างทำนา หรืออาชีพอื่น ๆ เช่น จับงู ผก ข่าย หรือไปรับจ้างทำงานก่อสร้าง รับจ้างทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ผลกระทบต่อชุมชน สังคม จิตใจ ร่างกาย จะเห็นได้ว่าเมื่อวิถีการผลิต การทำนาต้องอาศัยอยู่หรืออยู่บนฐานของการใช้อุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าช่วยทดแทนแรงงานของตนเองแล้ว ระบบความร่วมมือช่วยเหลือกันของเพื่อนบ้านทั้งหมดไปด้วยที่เคยช่วยกันถอนกล้า ตานา เกี่ยวข้าว นวดข้าวก็เปลี่ยนไปใช้อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ แทนทำให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนปลิกตัว หรือแยกตัวจากกันมากขึ้น ต่างคนต่างบ้านสามารถทำนาของตนเอง ชาวบ้านผู้หนึ่งกล่าวว่า "ที่เคยเดินเป็นแถวไปตามคันนาหาไม้ได้แล้วสมัยนี้ เตี่ยวที่บ้านใครบ้านมันนั่งรถไถกันไบนาน แต่ก็ตะโกนพูดคุยกัน ที่เคยลงแขกเกี่ยวข้าวก็จ้างเขาเกี่ยวข้าว มันเร็วดีจ่ายเงินให้ไป" (นายสุ่ม สะอาดเยี่ยม, สัมภาษณ์: ๑๗ เมษายน ๒๕๓๔) จะเห็นได้ว่าระบบความร่วมมือร่วมกลุ่มของชาวบ้านหมดไป ผู้เฒ่าคนหนึ่ง ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า "แต่ก่อนเกี่ยวข้าวเข้าบ้านแล้วก็จะนวดข้าว ชาวบ้านรู้ว่าบ้านใครจะนวดข้าวก็ไปช่วยกัน หรือเจ้าของบ้านไปขอแรงให้มาช่วยนวดข้าว ซึ่งส่วนมากจะนวดข้าวช่วงเย็นหรือกลางคืน กลางคืนจะเห็นแสงตะเกียงเจ้าพายุ จุดสว่างอยู่กลางลานบ้านได้เห็นชาวบ้านช่วยกันนวดข้าว ได้ยินเสียงหัวเราะ เฮฮา พูดคุยกัน เจ้าของบ้านจะทำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยง มีอะไรก็พูดคุยกัน เตี่ยวที่ไม่มีมือแล้วบ้านใครบ้านมันใช้รถไถนานวดข้าวหรือจะนวดข้าวแต่แรงงานไม่มีก็จ้างคนมาช่วยทำ มันเปลี่ยนไปหมดที่จะไปขอแรงให้ช่วยมาทำฟรีเหมือนสมัยก่อนไม่มีถ้าไม่ใช้ญาติพี่น้องกันก็ต้องจ้างทั้งนั้นแหละ ความมีน้ำใจเปลี่ยนเป็นเงินไปหมด" (ผู้ใหญ่บุญมี เปียวทร์, สัมภาษณ์: ๑๖ เมษายน ๒๕๓๔)

เมื่อพิจารณาจากคำบอกเล่าชี้ให้เห็นว่าระบบความสัมพันธ์ร่วมมือร่วมแรงกันของชาวบ้านได้เริ่มหมดไป สภาพชุมชนที่ร่วมแรงกันทำนาก็ต่างบ้านต่างทำสภาพจิตใจที่เคยมีน้ำใจช่วยเหลือกันความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้เปลี่ยนเป็นแรงงานที่แลกกับเงินตรา พวกที่เป็นเจ้าของนาที่ใช้เงินตราซื้อแรงงาน ส่วนพวกที่ใช้แรงงานรับจ้างก็ใช้แรงงานของตนรับจ้างทำนาเพื่อให้ได้เงิน หากพิจารณาต่อไปก็จะพบว่าสภาพร่างกายของผู้ที่รับจ้างทำนาก็ต้องเหน็ดเหนื่อยมิได้พักผ่อนเหมือนแต่เดิมร่างกายทรุดโทรม เนื่องจากต้องใช้แรงงานแลกกับเงินค่าจ้าง

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจากการลงมือลงแรงช่วยกันทำมาเป็นการจ้างแรงงาน ทำให้เกิดอาชีพรับจ้างทำนาขึ้นในชุมชนจากการที่ชาวบ้านต้องจ้างคนทำนา เริ่มตั้งแต่

- ค่าไถนา ไร่ละ ๑๕๐ บาท
- การคราดนา ไร่ละ ๑๐๐ บาท
- จ้างสูบน้ำเข้านา ไร่ละ ๓๐ บาท
- จ้างต้อนนา ไร่ละ ๒๐๐ บาท
- หากมีการซ่อมข้าวที่ตัดต้องจ่ายค่าซ่อมต้อนนาวันละ ๕๐ บาท
- ใส่ปุ๋ยไร่ละ ๑ กระสอบ โดยที่ราคาราคาปุ๋ยกระสอบละ ๑๖๐-๒๕๐ บาท
- ต้องซื้อยามาแมลง เช่นพูราตาน หรือยามาแมลงอื่นชนิดมาเพี้ย
- จ้างเกี่ยวข้าวไร่ละ ๑๓๐-๒๐๐ บาท
- จ้างนวดข้าว หรือแบกข้าวพอนละ ๑.๕๐ บาท
- จ้างเชนข้าว ปีละ ๑ บาท

จะเห็นได้ว่าต้นทุนในการทำนาค้นค่อนข้างสูง เมื่อหักจากราคาข้าวซึ่งขายได้ตามชนิดของข้าว คือ

ข้าว ๕๕ ขายเป็นไร่ละ ๔,๒๐๐ บาท (ปี ๒๕๓๓)

ข้าว ๑๐ ๕ ขายเป็นไร่ละ ๓,๐๐๐-๓,๘๐๐ บาท (ปี ๒๕๓๓)

จากการสอบถามชาวบ้านได้ความว่า เมื่อหักต้นทุนในการทำแล้ว เหลือแล้วจะได้กำไรไร่ละไม่เกิน ๕๐๐ บาท หรือบางคนถึงกับขาดทุน หญิงชาวคนหนึ่งซึ่งทำนามากกว่า ๔๐ ปี เล่าให้ฟังว่า "ทำนาแต่ละปีขายข้าวได้แล้วได้เงิน ๕๐,๐๐๐ หรือ ๕๐,๐๐๐ บาท แต่เมื่อคิดเงินต้นทุนที่จ่ายไปก็ไม่เหลืออะไร แต่พวกเราไม่ได้คิดถึงตอนที่ต้องจ่ายคิดเฉพาะตอนที่ขายข้าวได้เท่านั้น ก็ทำไปเรื่อยไม่รู้จะทำอะไรที่รายได้ดีกว่านี้ อีกอย่างก็ทำนาตั้งแต่รุ่นปู่รุ่นย่า พ่อแม่ก็ทำมาเรื่อย ๆ" (นางเล็ก แจ่มยิ่ง, สัมภาษณ์: ๑๘ เมษายน ๒๕๓๔) ซึ่งให้เห็นว่าชาวชนวนามีได้มองเงินแง่เศรษฐกิจมากหนักหวังแต่กำไรเพื่อให้เกิดผลช่วงสุดท้าย

ชาวบางรายต้องเช่านาเช่าทำเมื่อเช่าจากผู้อื่นแทนอกจากเสียค่าเช่านา
แล้วยังต้องจ้างคนทำอีกโดยกรบวณการจ้างทำนาไม่ได้แตกต่างจากเจ้าของนาแต่อย่างใด
ผู้เช่านารายหนึ่งกล่าวว่า "ทำนาแล้วเมื่อหักต้นทุนที่เป็นค่าจ้างแล้วเหลือไม่ถึง ๕๐๐-๖๐๐
บาท แต่ก็ขึ้นอยู่กับบางปี ปีไหนได้ข้าวเยอะเหลือไม่ลงราคาข้าวดี ก็ได้เหลือมากหน่อยปี
ไหนข้าวไม่ดี แกรมราคาข้าวถูก จนบอกว่าขาดทุนก็ว่าได้ไม่เหลืออะไรเลยแต่ก็ไม่รู้จะไปทำ
อะไรอายุก็มากแล้วไปรับจ้างที่กรุงเทพฯไม่ไหวแล้วแก่ปุนนี้" (นางพาด ยวงใย, สัมภาษณ์:
๒๐ เมษายน ๒๕๓๔)

เมื่อพิจารณาดูจะพบว่าทั้งเจ้าของนาและผู้เช่านาต้องจ้างแรงงานเพื่อ
ทำนาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหักต้นทุนที่ใช้ในการผลิตแล้วชาวนาจะมีรายได้จากการทำนาไม่มากแต่
ที่ชาวนายังคงทำนาอยู่ก็เพราะเป็นการสานต่อจากบรรพบุรุษ และยังหาช่องทางอื่นที่ดีกว่าไม่ได้
แต่มีบางรายที่ใช้เวลาว่างจากการทำนา รับผิดชอบไม้มาทำที่บ้าน หรือรับสายนาพิกามาทำเสื้อผ้า
เครื่องประดับสตรี ที่คาดผม มาทำเป็นรายได้เสริมในช่องที่ว่างจากการทำนา แม้ว่าอาชีพ
ทำนาจะได้รายได้ได้น้อย แต่สินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้จ่ายก็มากทำให้เกิด
ภาวะหนี้สินบางรายเป็นหนี้ ธกส. บางรายเอาที่นาไปจำนองกับเจ้าหนี้เมื่อไม่มีเงินไปใช้ดิน
ก็ถูกยึดที่นาไป ชาวนาผู้ต้องประสบกับปัญหาเป็นหนี้และถูกยึดที่นาเล่าให้ฟังว่า "เสียนาไป ๕
ไร่ ก็ไปเอาเงิน เจ้าที่ปากบางหาพอถึงปีไม่มีเงินไปใช้เขาหลายปีเช่าหาเงินไม่ได้ เขาก็
ยึดนาไป ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ทำนาเท่าไรก็ไม่เหลือพอกิน" (นายชื่น จูเงิน, สัมภาษณ์: ๑๗
เมษายน ๒๕๓๔)

ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมระบบนิเวศ อาชีพทำนาเป็นอาชีพดั้งเดิมที่
ชาวบ้านทำมาตลอดหากจะกล่าวในแง่ผลกระทบต่อระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมคงไม่ชัดเจน
นัก เนื่องจากที่นาก็ยังอยู่ แต่พบว่ามีการบุกรุกพื้นที่สงวนเชิงเขามากขึ้นเนื่องจากชาวนาทำนา
ไม่ได้ผลจึงหาทางออกโดยการเลี้ยงวัว หรือเพาะปลูกพืชตามเชิงเขา ส่วนการใช้ยาฆ่าแมลง
เพื่อฉีดพ่นไล่กระดกก็มีผลเสียต่อสุขภาพของคน ดังที่ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า "หากใส่ยาฆ่าแมลง
พ่นลงไปไหนพวกเพลี้ย ตัวง หนู บ้างที่ไม่ตายแต่คนพ่นยาฉีดยาจะตายก่อน"

๑.๔ ความมั่นคง ภาวะ และทัศนคติของชาวบ้านต่ออาชีพทำนา

อาชีพทำนาซึ่งชาวบ้านได้ทำต่อเนื่องกันมานานนั้นแม้บางปีจะทำนาไม่ได้ผล แต่พบว่าชาวนายังคงทำกันอยู่เพราะเป็นความเชื่อหรือค่านิยมของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ ยังคงสานต่อจากบรรพบุรุษ แต่ได้มีผู้ให้ทรรศนะต่ออาชีพจากหลายฝ่าย

ผู้ทำนาที่มีภรรยาและทำนามากรายหนึ่งกล่าวว่า "แม้จะทำนาเยอะแต่ทำนาแล้วไม่ค่อยได้ผลแต่ก็ต้องทำเพราะไม่รู้จะไปทำอะไร ถ้าปล่อยไว้ว่างเว้น ๑ ปี นาก็รกหนักหนุจะชุ่ม ปีต่อไปหากจชาก็ลำบาก อาชีพนี้เป็นสายเลือด ทำนามาแต่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จะเลิกได้อย่างไร ถึงรุ่นเราก็คงทำตามพ่อแม่" (นางฉัตร เทตวงษ์, สัมภาษณ์: ๑๗ เมษายน ๒๕๓๔)

ทรรศนะของผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เพียงคนเดียวของหมู่บ้านให้ทรรศนะว่า "ตัวเองนี้เรียนหนังสือมาตลอดไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำนาเพราะต้องไปอยู่ในเมือง ลพบุรี คิดว่าตัวเองทำนาไม่ไหวเพราะไม่เคยทำ ต่อไปอาชีพทำนาคงหมดไป คงไม่เกิน ๒๐ ปี คงไม่มีใครทำนา ไม่อยากให้เห็นพ่อแม่ทำนาเห็นแล้วเหนื่อยสังสาร ไม่อยากให้เห็นพ่อแม่ลำบาก อยากให้พ่อแม่ได้พักผ่อน พวกเพื่อนรุ่นเดียวกันก็ไปรับจ้างทำงานที่กรุงเทพฯมากกว่าที่จะทำนา ถึงพ่อแม่ยกที่นาให้ก็คงเก็บไว้คงไม่ได้ทำเอง" (นางสาวนฤมล เปียวงษ์, สัมภาษณ์: ๑๘ เมษายน ๒๕๓๔)

ส่วนทรรศนะของพ่อแม่ "ไม่อยากให้ลูกต้องทำนาเพราะไม่อยากให้ลูกเหนื่อย ลำบากเหมือนพ่อแม่" (ผู้ใหญ่เฉลียว เปียวงษ์, สัมภาษณ์: ๑๘ เมษายน ๒๕๓๔)

ทรรศนะของผู้รับจ้างทำนา "ผมรับจ้างทำนาเหนื่อยก็ได้เงินมาใช้จ่ายเลี้ยงครอบครัวหมดหน้าผมก็รับจ้างทั่ว ๆ ไป ผมว่าอีกหน่อยคงไม่มีใครจ้างทำนา เกียวข้าวเพราะทำนากันไม่ค่อยได้ผล คนทำนาก็เหนื่อยลงทุกวัน ชาวนาบางคนต้องเช่านาทำปีไหนไม่ได้ผลก็เลิกเช่าที่เอาไปจ้างคนอื่นไม่มีเงินส่งนาก็หลุด คงไม่มีใครมาจ้างทำอีก ๑๐ ปีคงไม่เห็นใครทำนาสู้ไปรับจ้างทำงานที่กรุงเทพฯดีกว่ากลับมาเหนื่อยเงินมา มีมอเตอร์ไซด์ขับ มีเสื้อผ้าสวย ๆ ใส่" (นายมนัส รวบรวม, สัมภาษณ์: ๑๓ มกราคม ๒๕๓๔)

ส่วนทรัพย์สินของภรรยาผู้ไปรับจ้างทำงานก่อสร้างที่ภาคใต้รายหนึ่ง
เล่าว่าสามีไปทำงานที่ภาคใต้กลับมาก็เหลือเงินมาเป็นก้อน อยู่บ้านที่ภาคใต้หนึ่งก็ไม่มีเหลือ
เท่าไร ผู้ไปรับจ้างก่อสร้างไม่ได้ เดี่ยวนี้ใคร ๆ ก็ไม่ทานากันแล้ว เหนื่อยลำบาก แกรมยังไม่
เหลือเงินอีก

หากเมื่อลอง พิจารณาทรัพย์สินของผู้หลักผู้ใหญ่โดยสรุปจะพบว่ายังคง
ทานาต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิตหรือมีเหตุอื่น ๆ เข้ามาแทรกซ้อนทำให้ไม่สามารถทานาได้จึง
เลิกทำ ส่วนทรัพย์สินของคนรุ่นหนุ่มสาวคิดว่าอีกไม่เกิน ๑๐-๒๐ ปี หมู่บ้านนี้คงไม่ทานา
กันแล้วเมื่อหมดยุคของพ่อแม่คงไม่มีใครทานารุ่นหนุ่มสาวคงไปรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม
หรือในกรุงเทพฯ มากกว่า

๑.๔ นโยบายอุปสรรคในการประกอบอาชีพ

ปัจจุบันการทำนาของชาวบ้านมีนโยบายและอุปสรรคต่าง ๆ คือ

นโยบายเรื่องที่ดิน ชาวนาบางส่วนต้องเช่านาเนื่องจากไม่มีที่ดินเป็นของ
ตนเองหรือมีที่ดินแล้วจางถูกเจ้าหนี้ยึดไปจึงไม่มีที่นาที่จะทำ

นโยบายเรื่องน้ำ เนื่องจากคลองชลประทานเข้าหมู่บ้าน น้ำจากคลอง
ธรรมชาติที่เคยเป็นแหล่งน้ำสำคัญในการทำนาหมดไป ชาวบ้านต้องจัดสรรน้ำใช้ หรือ
บางปีชลประทานไม่เปิดน้ำให้ทานาก็ต้องหยุด ทำให้บางปีทานาได้ครั้งเดียว และเนื่องจาก
ฝนแล้งไม่ตกตามฤดูกาล แต่เดิมเดือนหกฝนก็ตกมีน้ำทำอุดมสมบูรณ์ที่จะทำ ปัจจุบันทานาได้
หรือไม่ได้ต้องถามชลประทานเป็นผู้ตัดสินใจแทนชาวบ้าน

นโยบายเรื่องเพี้ยกระโดด เพี้ยกระโดดเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการ
ทำนาชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า "บางปีข้าวดี แต่เพี้ยลงก็ไม่เหลืออะไรเลย พอมีเพี้ยก็ต้องซื้อยา
ฆ่าแมลงมาฉีดฆ่าพ่น ต้องเสียเงินเพิ่มอีก"

นโยบายราคาข้าว ข้าวที่ได้ในแต่ละปีมากบ้างน้อยบ้างปีไหนข้าวมากแต่
ราคาข้าวต่ำชานาก็แย่ ปีไหนราคาข้าวสูงแต่กลับได้ข้าวน้อย ผู้ทานารายหนึ่งเล่าให้ฟังว่า
"ปีที่แล้วทานา ๓๐ ไร่ ได้ข้าวหลายเกวียนได้เงินมา ๙๐,๐๐๐ กว่าบาท ก็พออยู่ได้ผม
ไม่ได้คิดต้นทุนที่ต้องจ้างเขา หรือซื้อปุ๋ยซื้อยา ไม่อยากคิด เห็นเงินก้อนปลายปีดีกว่า"

ปัญหาเรื่องค่าจ้างในการจ้างทำนา ปัจจุบันราคาค่าจ้างในการทำนา
ค่อนข้างสูงไม่ว่าจะจ้างดำ จ้างเกี่ยว และอีกประการหนึ่งคือ คนรับจ้างทำนาปีน้อยลง
เพราะคนรุ่นหนุ่มสาวไปทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ หรือไปทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมกัน
เป็นส่วนใหญ่

ปัญหาลูกหลานในบ้านไม่ทำนา บางครอบครัวพ่อแม่ทำนาอยู่ มีลูกหลานมี
ที่นาที่จะทำแต่ไม่มีลูกหลานจะทำ เพราะบ้างไปเรียนหนังสือ บ้างไปขายแรงงานที่กรุงเทพฯ
หรือไปขายแรงงานตามหัวเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่

ปัญหาค่านิยมทัศนคติของชาวบ้าน ชาวนาส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าตนเองเหนื่อย
แล้วลำบากแล้วจึงไม่ต้องการให้ลูกลำบากเหนื่อยยากแบบตน ต้องการให้ลูกทำงานเบา ๆ
คือ การไปรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หรือให้เรียนหนังสือให้สูง เพื่อที่จะได้รับ
ราชการ

จากปัญหาและอุปสรรคในการทำนาที่กล่าวมาข้างี้ให้เห็นได้ว่า แนวโน้ม
ในอนาคตอาชีพทำนาคงค่อย ๆ หดไปจากหมู่บ้าน ประกอบกับกระแสวัฒนธรรมวัตถุนิยม
ตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตกได้เคลื่อนตัวเข้าหมู่บ้านอย่างรวดเร็วผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ
ถนนหนทาง การสื่อสารคมนาคม ทำให้คนเห็นความสะดวกสบายเอาอย่างพฤติกรรมของ
สังคมเมือง การทำนาซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงกายใช้เวลามากก็คงจะลดจำนวนผู้ประกอบ
อาชีพทำนาลงไปเรื่อย ๆ ถนนหนทางความเจริญ การรุดตัวของหมู่บ้านจัดสรรโรงงาน
อุตสาหกรรม การซื้อขายที่ดินเพื่อหวังกำไร คงจะส่งผลให้อาชีพทำนาเลือนหายไปหรือ
หมดตกลงไปเหลือเป็นเพียงการกล่าวขานเล่าต่อให้ลูกหลานฟังว่าแต่ก่อนหมู่บ้านนี้มีอาชีพ
ทำนาซึ่งจะช้าหรือเร็วคงขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวนี้

๒. อาชีพเลี้ยงวัว

๒.๑ สาเหตุปัจจัยที่มาประกอบอาชีพ

ปัจจัยสำคัญที่เป็นมูลเหตุให้ชาวบ้านเขาสมอคอนประกอบอาชีพในการเลี้ยงวัว พอสรุปได้ดังนี้

๑. แรงจูงใจด้านราคา จะเห็นได้ว่าเมื่อใดสัตว์ที่เลี้ยงมีราคาสูงขึ้น คนก็จะหันไปเลี้ยงมากขึ้น เมื่อใดสัตว์ที่เลี้ยงมีราคาตกต่ำ คนก็จะเลี้ยงน้อยลงหรือบางรายก็เลิกเลี้ยงไปเลย แต่จะกลับมาเลี้ยงอีกเมื่อราคาเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันบางรายแม้ว่าราคาจะสูงขึ้นหรือต่ำลง ก็ยังเลี้ยงอยู่ที่นั่นเพราะถือว่าเป็นสัตว์เลี้ยงประจำครอบครัวนั่นเอง

๒. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากบริเวณสมอคอนเป็นภูเขาลึก ๆ มีเนินเขา และทุ่งหญ้าที่มีพื้นที่สูง น้ำท่วมไม่ถึง มีหญ้าอุดมสมบูรณ์ ในฤดูฝนจึงเหมาะที่จะเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะในฤดูฝนที่น้ำท่วมบริเวณที่ราบลุ่มทั้งหมด บริเวณเขาสมอคอนจะเป็นที่ที่เลี้ยงสัตว์และเป็นที่พักอาศัยของวัวเป็นอย่างดี

๓. เป็นอาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่น ที่ชาวบ้านมีความรักและชำนาญในการเลี้ยงสัตว์มาแต่บรรพบุรุษ นับตั้งแต่การเลี้ยงช้าง ม้า วัว ควาย หมู รวมถึงการเลี้ยงแพะ และแกะในปัจจุบันด้วย แม้บางครั้งครอบครัวจะหยุดเลี้ยงไปชั่วคราว เมื่อราคาตกต่ำ แต่ก็กลับมาเลี้ยงใหม่อย่างง่ายดาย เนื่องจากมีความชำนาญในการเลี้ยงสัตว์เหล่านี้มาแต่บรรพบุรุษ

๒.๒ วิธีการเลี้ยงวัว

ชาวเขาสมอคอนนิยมให้อาหารวัวโดยปล่อยให้กินหญ้าเองตามธรรมชาติ เป็นหลักในเวลากลางวัน ส่วนตอนเย็นหรือเวลาเช้าเริ่มที่ทลอบแดด จะให้ฟางแห้งเสริม โดยสังเกตเห็นว่า ผู้เลี้ยงวัวตั้งแต่ ๑๐ ตัวขึ้นไป มีประมาณ ๒๐ กว่าราย จะต้อนวัวออกไปกินหญ้าที่ทุ่งนาในเวลากลางวันในฤดูแล้ง ช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ผู้เลี้ยงจะต้อนวัวไปเลี้ยงถึงทุ่งหนองงม ใกล้เคียงสุขาภิบาลอำเภอท่าเรือ ห่างไปจากบ้านสมอคอนประมาณ ๑๐ กม. โดยออกไปแต่เช้าประมาณ ๐๘.๐๐ น. และกลับถึงบ้านประมาณ ๑๘.๐๐ น. สำหรับผู้เลี้ยงวัวจำนวนน้อยกว่านี้ มักจะนำไปผูกหรือล่ามตามบริเวณใกล้บ้าน ในช่วงเช้า และบ่าย ส่วนกลางวัน จะนำมาล่ามให้กินฟางได้ร่มไม้ ใกล้บ้านหรือใต้ถุนบ้าน

๒.๓ เครื่องมือ

อุปกรณ์การเลี้ยงวัวที่สำคัญ เช่น คอก รางน้ำสำหรับวัวกิน เกสสิก้อน หรือเกสสิก้อนเม็ด หญ้า ฟางแห้ง เป็นต้น

๒.๔ ต้นทุน

ต้นทุนในการเลี้ยงวัวในปัจจุบันค่อนข้างสูง เนื่องจากวัวมีราคาแพง ตั้งแต่ตัวละ ๔,๐๐๐ บาท ขึ้นไปถึงราคาเป็นแสนบาท ส่วนอุปกรณ์อื่น ๆ มีราคาไม่ต่อยแพงนัก สำหรับแรงงาน ใช้แรงงานคนในครัวเรือน หรือพำนักที่ห้องเลี้ยงแทนในบางครั้ง โดยไม่คิดเป็นค่าจ้าง

๒.๕ วิทยาการและเทคโนโลยี

ที่เห็นชัดเจน เช่น การฉีดยาป้องกันโรคต่าง ๆ การผสมเทียม เป็นต้น

๒.๖ การขายผลผลิต

ส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงวัวพันธุ์แม่ผสมทั้งแบบธรรมชาติและผสมเทียมให้ออกลูกแล้วเลี้ยงลูกให้โตเป็นหนุ่ม หรือ สาว จึงจะขายได้ราคาดี ส่วนใหญ่จะมีพ่อค้า หรือผู้ต้องการเลี้ยงมาหาซื้อตามหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ

๒.๗ พิธีกรรม ความเชื่อ และข้อห้าม

พิธีกรรม ในการเลี้ยงวัว ส่วนใหญ่จะทำต่อเมื่อซื้อวัวมาใหม่ โดยผูกด้ายสามสี ได้แก่ สีเหลือง แดง เขียว ที่โคนเขาทั้งสองข้าง แล้วก็พูดรำพึงรำพันสิ่งที่ดั่งามให้วัวฟัง เช่น บอกให้วัวมาค้ามาจน อย่าเจ็บอย่างไ้ ให้วัวอยู่จนเฒ่าจนแก่ ให้ออกลูกมาสวยงาม ให้ใช้แรงงานอย่างซื่อสัตย์ต่อเจ้าของเหมือนวัวพันธุ์วิศาล ให้เจ้าของร่ำรวย เป็นต้น

ความเชื่อ เชื่อว่าวัวเป็นสัตว์ที่เกือบุลาให้เจ้าของร่ำรวย แสดงว่าผู้เลี้ยง
เป็นผู้มีจิตใจเอื้ออาทร ใจบุญใจกุศล ใจเย็น เอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ต่อคนและสัตว์

ข้อห้าม เช่น ห้ามฆ่าวัวอย่างเด็ดขาด ห้ามตี และสิ่งที่ไม่ควรทำคือ ต้องพูด
กับวัวด้วยคำที่สุภาพ อ่อนโยน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของ ไม่ผูก หรือ ปลอยทิ้ง
หรือทรมาณใช้งานวัวมากเกินไป

๒.๘ ความกลมกลืนหรือขัดแย้งกับอาชีพเดิม

๑. การยอมรับของชาวบ้าน ชาวบ้านสมอคอนมักจะชอบวัวเป็นส่วนใหญ่
เนื่องจากเป็นสัตว์ที่คู่บ้านมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และยอมรับนับถือ คนที่เลี้ยงวัว ถือ
ว่าวัวเป็นสัตว์ให้คุณแก่คน

๒. ค่านิยม ชาวบ้านมักจะมีความรักและความเอ็นดูต่อวัวเป็นพิเศษ มี
ความห่วงใยเอื้ออาทรต่อความทุกข์ความหิวของวัว เมื่อวัวเกิดความผิดปกติ เช่นหลงไป
กินข้าวกล้าหรือพืช เสียหายหรือเกเรทำร้ายรังแกสัตว์อื่น เจ้าของก็จะให้ภัย อาจดูหรือ
ตีบ้าง เพื่อสั่งสอนเท่านั้น บางตัวถูกตัวอื่นรังแกมากก็ได้รับความสงสารจากเจ้าของจนได้
รับการยกเว้นไม่ต้องชังคอกในเวลากลางคืนก็มี

๒.๙ ผลกระทบ

การเลี้ยงวัวมีผลกระทบในแง่ดีต่อชาวสมอคอนเป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่อดีตถึง
ปัจจุบัน เช่นในอดีตใช้วัวไถนา ใช้มูลวัวเป็นปุ๋ยในการทำงานและปลูกพืชผัก ชาวบ้านเกือบ
ทุกคนจะเลี้ยงวัวเพื่อผลในการให้รายได้หลักหรือรายได้เสริมของครอบครัว ทำให้
ครอบครัวมีความมั่นคง อีกทั้งจิตใจมีความชอบวัวกันอยู่แล้ว ประกอบกับคนเลี้ยงวัวมักจะ
เป็นคนที่ยึดมั่นแข็งแรง เอาใจใส่หาอาหารให้วัวพาไปเลี้ยงดูแล อาบน้ำให้วัว เดินพา
ไปเลี้ยง การทำงานไม่หยุด เช่นนี้ทำให้ร่างกายแข็งแรง

ร้วมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในครัวเรือน หากทำคอกวัวไว้ใต้ถุนบ้าน และหากเจ้าของชาดการเอาใจใส่ในการขนมูลออกและทำความสะอาดทุกวันจะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นต่อครอบครัวและบริเวณใกล้เคียงได้ ส่วนผลกระทบต่อป่าและภูเขา มีผลน้อยมาก

๒.๑๐ ความมั่นคง

อาชีพการเลี้ยงวัวหับว่ามีความมั่นคงให้หลักประกันสูงกว่าการทำงาน เป็นอาชีพที่ไม่ต้องเสี่ยงต่อการลงทุน มีแต่ให้ไม่เคยมีใครขาดทุนเลย

๒.๑๑ ที่ศนคติของชาวบ้านต่อการเลี้ยงวัว

ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่รังเกียจวัวเพราะเห็นว่า วัวเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีบุญคุณต่อคน กล่าวคือวัวเป็นทั้งเพื่อนคลายเหงา ไม่ว่าจะคนเฒ่าคนแก่หรือเด็ก ๆ จะมีความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดกับวัวของตัวเองมาก เช่น นางแหว รวบรวม ภรรยา นายมนัส บ้านเลขที่ ๙๒ หมู่ ๒ บอกว่า "พอเลี้ยงไปนาน ๆ เข้า วัวบางตัวมันน่ารัก เราก็เลยเป็นห่วงมันเหมือนลูกเหมือนหลาน" เหตุผลอีกประการหนึ่งที่น่าจะยืนยันความรักและความผูกพันระหว่างคนกับวัวได้ก็คือ การตั้งชื่อวัวบางตัวเป็นพิเศษ เช่น นายสมหวังตั้งชื่อวัวพ่อพันธุ์ตัวใหญ่ประจำคอกของเขาเองว่า "เจ้างาม" นางแหวรักและเอ็นดูวัวตัวเมียตัวหนึ่งเป็นพิเศษกว่าตัวอื่น ๆ ได้เฝ้าทะนุถนอม ประคบประหงมมาตั้งแต่เล็กจนโตจนเมื่อโตแล้วก็ให้อภิสถิคือ เวลากลางคืนไม่ต้องเข้าคอกเหมือนตัวอื่น ๆ และได้ตั้งชื่อให้มันใหม่ว่า "เจ้าภาค" ส่วนนางกัลหา ตั้งชื่อลูกวัวที่มีสีแดงสลับขาว เป็นดวง ๆ น่ารักน่าเอ็นดูว่า "เจ้าเสือดาว" เป็นต้น

ที่เห็นว่าวัวเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณต่อมนุษย์ก็เพราะว่า ชาวบ้านใช้แรงงานจากวัวทั้งนาและลากเกวียน (ระแทะ) ทั้งสามารถขายรายได้ราคาดีด้วย วัวจึงเป็นผู้สร้างเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นคือ ชาวบ้านจะนิยมบริโภคเนื้อวัวอย่างเอร็ดอร่อยอีกด้วย แต่ชาวบ้านสมควรคบนิยมนำเนื้อวัวกินด้วยตัวเอง นายมนัส และนายป่วน บอกว่า "ไม่กล้าฆ่าด้วยมือตัวเอง เพราะสงสารมัน"

๒.๑๒ ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงวัว พอสรุปได้คือ

๑. ฟ้าสำหรับให้วัวกินขาดแคลน
๒. หญ้าและแหล่งน้ำมีน้อย และอยู่ไกลจากหมู่บ้านมาก ประมาณ ๑๐ กม.
๓. ทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงในฤดูฝนไม่เพียงพอ
๔. ราคาพันธุ์วัวค่อนข้างแพงมาก

๒.๑๓ แนวโน้มในอนาคต

ในอนาคตคาดว่าชาวบ้านสมควรจะเลี้ยงวัวตลอดไปและมีจำนวนมากขึ้น

เรื่อย ๆ

๓. อาชีพเลี้ยงแพะและแกะ

ในระยะเริ่มแรก ผู้เลี้ยงเห็นตัวอย่างมาจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งพวกเขาก็เป็นมุสลิม เป็นผู้สนับสนุนการเลี้ยงและรับซื้อ เพื่อนำเข้าโรงงานชำแหละเนื้อ ความรู้และวิธีการเลี้ยงในระยะเริ่มแรก จึงได้จากพวกเขาก็คือเป็นส่วนใหญ่ต่อมาผู้เลี้ยงใช้วิธีการศึกษาและแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เลี้ยงด้วยกัน

๓.๑ วิธีการเลี้ยงแพะและแกะ

แพะและแกะเลี้ยงโดยการปล่อยให้ไปกินหญ้าและใบไม้ตามบริเวณทุ่งนาป่าละเมาะและบริเวณภูเขาในเวลากลางวันและตอนเช้าคอกในเวลาเย็น ไม่มีการหาหญ้ามาให้กินเช่นเดียวกับวัว

๓.๒ เครื่องมือ

อุปกรณ์สำหรับเลี้ยงแพะและแกะ เช่น

๑. คอกวัวที่มีหลังคาทั้งแดดและกันฝนได้ มีรั้วแน่นหนาป้องกันหมาไม่หิวไล่เข้าไปรบกวนได้
๒. เกลือแรกก่อนที่มีสีน้ำตาลผูกเชือกแขวนไว้ให้แพะแกะกิน หรือ อาจใช้เกลือเมล็ดก็ได้ โดยหากใช้เกลือเมล็ดจะต้องมีรางสำหรับใส่เกลือด้วย
๓. รางน้ำสำหรับให้แพะกิน เวลาอยู่ในคอก
๔. ตุ่มน้ำเพื่อเตรียมไว้สำหรับเติมอ่างให้แพะและแกะกินตลอดเวลา
๕. โซลิ่ง สำหรับฉีดยาเมื่อเจ็บป่วย
๖. ยาฉีด ยากิน ยาทาป้องกันและรักษาโรค

๓.๓ ดันทุน

ต้นทุนในการเลี้ยงแพะเมื่อประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว มีราคาแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ถึงตัวละประมาณ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท แต่ปัจจุบันราคาตกต่ำเพียง ๓๐๐ - ๕๐๐ บาทเท่านั้น ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเกลือ ค่ายาฉีด ยากิน ยาทาป้องกันและรักษาโรค การเลี้ยงส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงจะเลี้ยงเอง หรือ บางวันอาจให้คนในครอบครัวสลับกันมาเลี้ยงบ้างก็มี โดยไม่ได้คิดเป็นค่าแรงแต่ประการใด

๓.๔ การขายผลผลิตและรายได้

รายได้จากการเลี้ยง โดยการจับแพะและแกะหนุ่มสาวขาย เพื่อเป็นเนื้อและพันธุ์ปัจจุบันตัวละ ๓๐๐ - ๖๐๐ บาท ตัวที่จับได้อายุประมาณ ๑ ปี ผู้ซื้อจะเดินทางไปคอกในหมู่บ้านเพื่อซื้อไปเป็นเนื้อ จะชั่งน้ำหนักและคิดราคาตามน้ำหนัก หากซื้อไปทำพันธุ์จะพิจารณารูปร่างและลักษณะของแต่ละตัวหากเหมาะสมขายทั้งฝูง (แต่ละฝูงมีจำนวนฝูงละ ๓๐ - ๕๐ ตัว) ราคาฝูงละ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท

๓.๕ วิทยาการและเทคโนโลยี

การเลี้ยงแพะและแกะส่วนใหญ่ใช้วิธีธรรมชาติ แทนจะไม่ได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากนักหากเจ็บป่วยก็จะฉีดยารักษาโรคเอง

๓.๖ พิธีกรรม ความเชื่อ และข้อห้าม

พิธีกรรม การเลี้ยงแพะและแกะไม่มีพิธีกรรมที่ซับซ้อน ง่ายง่าย ๆ ในกรณีคอกใหม่หรือย้ายคอกหรือซื้อแพะมาใหม่ เจ้าของจะจุดธูป 3 ดอก บอกเล่าแก่เจ้าที่หรือศาลพระภูมิ ให้ปกป้องรักษาแพะหรือแกะ ให้เจ้าของเจริญก้าวหน้าในกิจการ

ความเชื่อ เชื่อว่าเจ้าที่จะเป็นผู้รักษาดูแลแพะให้อยู่อย่างมีความสุข ในคอกในเวลากลางคืน จึงไม่มีการนอนเฝ้า จะปล่อยให้อยู่ตามลำพัง

ข้อห้าม มีข้อห้าม เช่น

๑. ห้ามเตะแพะและแกะเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นของต่ำหากใช้เตะจะมีผลถึงแห่งลูกได้ และเจ้าของผู้เลี้ยงก็จะมีเจริญก้าวหน้า

๒. ห้ามดุด่าแพะและแกะ โดยพูดด้วยคำสุภาพดี ๆ จึงจะทำให้เจ้าของเจริญก้าวหน้า

๓.๗ ความกลมกลืนหรือขัดแย้งกับอาชีพเดิม

การยอมรับของชาวบ้าน

หากจะเปรียบเทียบการยอมรับของชาวบ้านที่มีต่อสัตว์เลี้ยง ๓ ชนิดแล้ว ชาวบ้านจะชอบการเลี้ยงวัวเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากเป็นสัตว์เลี้ยงประจำหมู่บ้านมาแต่อดีต ส่วนการยอมรับอันดับสองได้แก่ แพะ และอันดับสามก็คือ แกะ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มาจากท้องถิ่นอื่นในภายหลังประกอบด้วยคนท้องถิ่นนี้ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบพวกแขก จึงมีผลทำให้ไม่ชอบสัตว์เลี้ยงที่พวกแขกนำมา

คำนิยาม

เนื่องจากการไม่ยอมรับดังกล่าวข้างต้น คำนิยามของคนในหมู่บ้านในการเลี้ยงแพะและแกะจึงค่อนข้างต่ำ แต่ไม่ถึงขั้นรังเกียจ

ผลกระทบ

เนื่องจาก เกษชอภินาไม่มุ่งขุดยกร่องในบ่อน้อยหน้า ส่วนแพะกินหญ้าและนาไม้บางชนิดซึ่งมีอยู่ตามบริเวณพื้นที่ในท้องถิ่น บริเวณภูเขาสมอคอน ในช่วง 10 ปีมาี้ มีผลให้ต้นไม้มิพุ่มไม้ขาดเล็กถูกทำลายลงเป็นอันมาก มีผลถึงเกือบหมดสภาพความเป็นป่า ประกอบกับผู้เลี้ยงจิวาชนน้อยคนส่วนใหญ่มิจึงเห็นว่าเป็นสัตว์ที่ทำลายสภาพแวดล้อม ในระบบนิเวศน์ของท้องถิ่น

๓.๘ ความมั่นคงถาวร

แม้ว่าการเลี้ยงแพะ และแกะจะมีรายได้น้อยในปัจจุบัน ผู้เลี้ยงจิวาชนหนึ่งพยายามที่จะบอกขายและเลิกกิจการ ส่วนผู้เลี้ยงจิวาชนหนึ่งถึงแม้ราคาจะตกต่ำก็ยังคงเลี้ยงอยู่ เพราะถือว่าเป็นอาชีพหลักของครอบครัว สำหรับแนวโน้มโดยส่วนรวม คาดว่าจะมีผู้เลี้ยงน้อยลง

๓.๙ ทัศนคติของชาวบ้านต่อการเลี้ยงแพะและแกะ

ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่ค่อยชอบ แพะและแกะ แต่ไม่ถึงขั้นรังเกียจดังกล่าวแล้ว

๓.๑๐ ไม้หาและอุปสรรคในการเลี้ยงแพะและแกะ

๑. ราคาตกต่ำ ซึ่งเดิมเคยขายตัวละ ๒,๐๐๐ บาท ลดลงเหลือ ๕๐๐ บาท เป็นต้น

๒. สำหรับแพะมีโรคประจำมาก เช่น ปากเปื่อย เพราะกินใบตาแย กีบหน้าโรคเรื้อน พยาธิในไม้มัดบ เต้าหม้อกเสบ เป็นต้น ส่วนแกะไม่ค่อยมีโรคระบาด

การป้องกันและการแก้ไขไม้หา เช่น

๑. คอยดูแลป้องกันมิให้หมากัด
๒. พยายามกันมิให้แพะและแกะ กินใบไม้ใกล้บริเวณที่มีต้นตาแย
๓. พิกัดกันในการ เลือกซื้อแพะต่างถิ่นที่อาจมีเชื้อพยาธิติดมาด้วย
๔. เมื่อสัตว์ตัวใดเกิดโรคให้แยกออกจากฝูง และทำการรักษา

๕. เอาใจใส่สิ่งเกิดอาการป่วยของสัตว์อย่างใกล้ชิด และจัดหาป้องกัน
โรคอย่างสม่ำเสมอ

๓.๑๑ แนวโน้มในอนาคต

การเลี้ยงแพะและแกะ ของชาวเขาสมอคอน ในอนาคตคงจะยังมีอยู่ต่อไป
แต่จะมีผู้เลี้ยงน้อยลง

๔. อาชีพรับจ้าง

ในระยะเวลา ๒๐-๓๐ ปี หลังจากที่มีการตีหินที่เขาสมอดคนขายต้องเลิกไป คนที่เขาสมอดคนจะมีอาชีพหลัก ๆ อยู่สองอาชีพ คือ ทำนาและรับจ้าง ทั้งนี้เพราะในช่วงที่มีการตีหินขาย ทำให้เกิดการอพยพของผู้คนที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตัวเอง เข้ามาอาศัย การตีหินขายเป็นอาชีพ เพราะการตีหินนั้นสามารถจัดหาตรงไหนก็ได้ ไม่มีเจ้าของสัมปทาน ประกอบกับที่ดินบริเวณเชิงเขาเป็นที่ไม่มีโฉนดใครจะยึดครองบริเวณนี้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ก็ได้ตามความพอใจ เมื่ออาชีพตีหินขายต้องเลิกไป ผู้คนที่อพยพเข้ามาและไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ก็ได้อาศัยเลี้ยงชีพโดยการรับจ้างใช้แรงงานในภาคเกษตร โดยการรับจ้าง เกี่ยวข้าว ตัดนา หรืออื่น ๆ ตามแต่จะมีใครว่าจ้างหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ประกอบ เช่น เช่านา หรือทำนาแบ่งครึ่ง^๑ หรือเลี้ยงวัว เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์นางจาร์ส เทศวงษ์ อายุ ๔๙ ปี ซึ่งมีอาชีพรับจ้างได้รับ ข้อมูลว่านางจาร์ส ไม่มีนาเป็นของตนเอง และบอกว่า พ่อ-แม่ของนางจาร์ส ก็ไม่มีที่ทำกินและยึดอาชีพรับจ้างมาโดยตลอดเช่นกัน

ในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นการรับจ้างส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคเกษตร โดยจะรับจ้างทำในทุกระบวนการของการทำนา ตั้งแต่การไถนาไปจนถึงการเก็บเกี่ยว หวดและขนขึ้นยุ้งฉาง ค่าจ้างก็สุดแล้วแต่จะตกลงกันโดยฝ่ายเจ้าของนาจะเป็นผู้กำหนด ในขณะที่เดียวกันก็จะเลี้ยงวัว ซึ่งโดยมากจะเลี้ยงแบ่งครึ่งกับเจ้าของวัว^๒ เลี้ยงหมูเพื่อขายลูก และเก็บผักหาปลาเพื่อขายและบริโภค เมื่อว่างเว้นจากการรับจ้างในนาแล้ว ส่วนใหญ่จะขึ้นเขาตัดหิน

^๑ การทำนาแบ่งครึ่งคือการที่ผู้ทำนาไปขอทำนาจากเจ้าของนา เมื่อได้ผลผลิตแล้วจะแบ่งครึ่งผลผลิตนั้นให้ เจ้าของนา ๑ ส่วน และผู้ทำนา ๑ ส่วน

^๒ การเลี้ยงวัวแบ่งครึ่งคือ เจ้าของแม่วัวจะนำวัวมาให้ผู้เลี้ยงเลี้ยง โดยตกลงกันว่า จะแบ่งลูกที่เกิดขึ้นกันคนละตัวสลับกันไป โดยผู้เลี้ยงจะได้รับตัวแรกก่อน

มาขายให้ชาวบ้าน ทั้งในรูปของพื้นและถ่านและ/หรือรับจ้างอย่างอื่นเท่าที่จะมีใครว่าจ้าง

การรับจ้างนี้จะไม่เฉพาะอยู่แต่ในหมู่บ้านเขาสมอคอนเท่านั้น แต่จะรับจ้างไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย โดยเฉพาะบ้านโคกสลุด มุจลินทร์ หนองมน หนองปลาตุก บางสี บางมะยม บางขามท่าอิฐลง บางพึ่ง และหนองเต่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านโดยรอบของหมู่บ้านเขาสมอคอนที่มีท้องทุ่งติดต่อกัน

ในปัจจุบันอาจจะกล่าวได้ว่าการรับจ้างเป็นอาชีพหลักที่สำคัญและหารายได้ อย่างเป็นสำเป็นสันให้ชาวบ้านหมู่ที่ ๑ และ ๒ ต. เขาสมอคอน ทั้งนี้เพราะจากการ สอบถามและสังเกตแล้วพบว่าชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนมีการรับจ้างไม่ลักษณะใดก็ ลักษณะหนึ่ง และได้ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการรับจ้างนี้

ลักษณะการรับจ้างในหมู่บ้านนี้พอจะแบ่งคร่าว ๆ ได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การรับจ้างในภาคเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรับจ้างทำนา เป็นที่ น่าสังเกตว่าการทำนาของในหมู่บ้านนี้จะใช้การจ้างทำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีการรับจ้างมาก กล่าวคือ

ก. การรับจ้างเตรียมที่นา เช่น การตากแห้ง/ เสริมดินนา การตากแห้ง/ ขุดลอกคูส่งน้ำ เป็นต้น ราคาสุดแล้วแต่จะตกลงกัน โดยจะวัดความยาว ความกว้าง และความลึก (หรือสูง) ของพื้นที่ เช่น ราคาหลุม^๓ ละ ๓๐ บาท เป็นต้น

ข. การรับจ้างในฤดูเพาะปลูก/ปักดำ ส่วนใหญ่เจ้าของนาจะเตรียม ไถคราดนาและตากกล้าไว้ แล้วจะจ้างดำนาในราคาไร่ละ ๒๐๐ บาท (ทั้งถอนกล้าและปักดำ) ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้ว ๑ คนจะดำนาได้ประมาณ ๑ งานครึ่งต่อวัน

๓

๑ หลุม หมายถึง กว้าง ๑ วา ยาว ๑ วา ลึก ๑ ศอก ถ้าเป็นคูน้ำกว้าง ๑ ศอก จะต้องขุดให้ยาว ๔ วาและลึก ๑ ศอก จึงจะได้ ๑ หลุม ถ้าเจ้าของนาต้องการลึกเพียง ๑ ศอก ก็ต้องขุดให้ยาว ๖ วา จึงจะได้ ๑ หลุม

ค. การรับจ้างดูแลและบำรุงรักษา เช่น การกำจัดวัชพืช การดายหญ้า การหว่านปุ๋ยการฉีดยามาแมลง เป็นต้น ค่าจ้างสุดแต่จะตกลงกัน แต่โดยทั่วไป การกำจัดวัชพืชหรือการดายหญ้าจะได้ค่าจ้างเป็นรายวัน ส่วนการหว่านปุ๋ย จะได้ค่าจ้างเป็นรายกระสอบ (๕๐ ก.ก.) กระสอบละ ๒๐ บาท ส่วนการฉีดยามาแมลงนั้นจะตกลงกันเป็นไร่

ง. การรับจ้างในฤดูเก็บเกี่ยว เริ่มตั้งแต่การรับจ้างเกี่ยว หอบ หาบ และหวดการเกี่ยวข้าว จะได้ค่าจ้างเป็นไร่ โดยจะได้ราคาไม่เท่ากัน ข้าวเบาซึ่งเกี่ยวก่อนจะได้ราคาประมาณไร่ละ ๑๐๐-๑๒๐-๑๖๐ บาท ข้าวหนักซึ่งเกี่ยวหลังสุดจะได้ราคาประมาณไร่ละอาจจะถึง ๒๐๐ บาท ทุ่งนี้สุดแล้วแต่ว่าจะหาแรงงานได้ยากหรือง่ายเพียงใด ใน ๑ วัน ๑ คน จะเกี่ยวได้ประมาณ ๒ งาน การหอบข้าวจะได้รับค่าจ้างเป็นรายฟ่อน ๆ ละ ๑-๑.๕๐-๒ บาท^๔ ทุ่งนี้สุดแต่ความยาก-ง่ายในการหอบ เช่น ถ้าที่นาเป็นน้ำเป็นโคลน ราคาจะสูงขึ้น เป็นต้น ใน ๑ วัน ๑ คน จะหอบได้ประมาณ ๐-๑๐๐ ฟ่อน การหอบข้าวนั้น จะได้รับค่าจ้างเป็นรายหาบ ๆ ละ ๒-๓ บาท สุดแล้วแต่ระยะทางใกล้-ไกล ส่วนการหวดนั้น จะมีรถพ่นข้าวมารับจ้างหวด คนที่ไปทำงานกับรถพ่นข้าวจะได้

การรับจ้างในภาคเกษตรนี้ จะมีงานทำเป็นเฉพาะช่วงเท่านั้น และมักจะเป็นช่วงเวลาที่ไม่ยาวนาน ในแต่ละปีข้าวในแต่ละทุ่งจะสุกไม่พร้อมกัน ผู้รับจ้างมักจะย้ายไปรับจ้างเก็บเกี่ยวในที่ต่าง ๆ เช่น อุดรธานี พิจิตร สิงห์บุรี โคกสำโรง และอื่น ๆ โดยเจ้าของนาผู้ว่าจ้างจะมารับไปและรับจ้างทำงานจนเสร็จแล้วจึงย้ายที่ต่อไป เมื่อถึงเวลาที่ข้าวเขาสมอลดคนสุก พร้อมจะเก็บเกี่ยวได้ก็จะกลับมาและรับจ้างเก็บเกี่ยวในเจ้าประจำของตน

การเป็นเจ้าประจำนั้นเกิดจากการมีบุญคุณช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน ในหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังเกิดการ "ตกข้าว" ซึ่งนางจรัสและเพื่อนบ้านได้ให้ข้อมูลว่า ในบาง

๕

การเกี่ยวข้าว ส่วนใหญ่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะรับจ้างทำได้ ส่วนการหอบและการหาบนั้น โดยมากจะทำได้เฉพาะผู้ชายเพราะต้องใช้แรงงานมาก รับค่าจ้างเป็นรายฟ่อน ฟ่อนละประมาณ ๗๐ สตางค์ แล้วนำมาแบ่งกัน

ช่วงที่ไม่มีใครมาว่าจ้างให้ทำงานและตนเองเงินขาดมือ ก็จะไปหยิบยืมจากเจ้าของนา มา โดยตกลงกันว่า จะเกี่ยวข้าวใช้หนี้ในอัตราเงิน ๘๐-๑๐๐ บาท ต่อการเกี่ยวข้าว ๑ ไร่

ในปีใดที่หมู่บ้านนี้สามารถทำนาปรังได้ การว่าจ้างแรงงานจะมีมากจน แรงงานในหมู่บ้านไม่พอ ต้องไปปรับคนงานจากหมู่บ้านอื่น (ที่ไม่ได้ทำนาปรัง) มาช่วย ซึ่งในการรับจ้างทำนาปรังนี้รายได้จะดีมาก โดยเฉพาะหน้าเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งอยู่ในช่วง เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม-กันยายน ซึ่งเป็นฤดูฝนชาวนาต้องรีบเก็บเกี่ยว จึงทำให้ต้องจ้าง แรงงานในราคาสูง

แต่ปรากฏว่าในปีนี้ (ฤดูเก็บเกี่ยวที่ผ่านมา) นาปรังเสียหายหมดจากการ ระบาดของเพลี้ยกระโดด หน้าใบจมน้ำจากฤทธิ์ของพายุโซนร้อนอีรา ทำให้เสียหายมาก ประกอบกับหน้าแล้งนี้ทางราชการไม่ปล่อยน้ำให้ทำนาปรัง การทำนาเสียหายมาก ทำให้ การว่าจ้างในภาคเกษตรปีนี้ไม่ดี ชาวบ้านเดือดร้อนกันมาก จนทำให้เกิดการอพยพไป ทำงานที่อื่นกันมาก

๒. การรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม/การก่อสร้างและการบริการ

- การรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมเพิ่งจะเริ่มมีมาไม่นานนัก โดยพอ จะแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะย่อย ๆ คือ

ก. การไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมนอกหมู่บ้าน กล่าวคือ จะมีคนหนุ่ม คนสาวส่วนหนึ่งไปทำงานเป็นพนักงานในโรงงานนิมิแบร์ ที่รังสิต บางปะอิน และลพบุรี ใต้ค่าจ้างตั้งแต่วันละ ๗๒ บาท ไปจนถึง ๙๐ บาท หรือไปทำงานในโรงงาน ไทซีซี ที่ต.โคกตูม อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี และที่อื่น ๆ คนหนุ่ม-สาวเหล่านี้ จะออกไป ทำงานตั้งแต่อายุ ๑๖-๑๗ ปี โดยจะชักชวนกันไปเป็นกลุ่ม ๆ แล้วไปเข้าบ้านอยู่รวม ๆ กัน จะกลับมาบ้านเฉพาะในช่วงสงกรานต์ปีใหม่ ตรุษจีน และงานวัดกลางเดือน ๑๑

ข. การไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กในหมู่บ้าน/หมู่บ้าน ใกล้เคียงจะมีโรงงานปั่นรองเท้าใส่หน้าผชาย (ในหมู่บ้าน ๑ แห่ง หมู่บ้านใกล้เคียง

(ทางเข้าหมู่บ้าน) อีก ๓-๔ แห่ง) เด็กหนุ่ม ๆ จะไปรับจ้างเป็นลูกมือช่างปั้นโอ่ง
(ช่วยผสมปูนตีตรกไปส่งโอ่ง เป็นต้น) โดยจะได้ค่าแรงวันละ ๘๐ บาท

ค. การรับจ้างประกอบชิ้นส่วนสินค้า ในส่วนนี้เพิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อ
ประมาณ ๔-๕ เดือนนี้เอง โดยจะมีคนกลางซึ่งเป็นคนนอกหมู่บ้าน หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง
(จากโคกสลุด) นำชิ้นส่วนของดอกไม้พลาสติก ตุ๊กตาพลาสติก สายนาฬิกา เสื้อ กางเกง
ผ้าผูกผม หรืออื่น ๆ มาให้ชาวบ้านประกอบหรือเย็บตามแบบที่กำหนดให้ โดยจะให้ค่าจ้าง
เป็นรายชิ้น หรือรายกล่อง สุดแล้วแต่คนกลางจะเป็นผู้กำหนด เช่น ดอกไม้กล่องละ (๓๖ ชิ้น)
๑๕ บาท สายนาฬิกา ๑.๒ กก. ๒๐ บาท ถักเสื้อตัวละ ๓ บาท ตุ๊กตาตุรุษละ ๗ บาท เป็นต้น

การรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการไปรับจ้างใน
โรงงานอุตสาหกรรมนอกหมู่บ้านนั้น มักจะไปตลอดปี ส่วนการรับจ้างในหมู่บ้านหรือการ
ประกอบชิ้นส่วนสินค้านั้น จะทำเฉพาะเวลาที่ว่างจากงานอื่น

- การรับจ้างก่อสร้าง มีหลายลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ

ก. การไปรับจ้างทำงานยังต่างประเทศ มีการไปรับจ้างทำงานใน
ประเทศต่าง ๆ นายสารณย์ ยวงโย อายุ ๕๓ ปี เคยไปทำงานก่อสร้างที่ซาอุดีอาระเบีย ๔ ปี
และที่ประเทศลิเบีย ๑ ปีครึ่ง เหลือเงินกลับมา ๓๐๐,๐๐๐ บาท ในขณะที่เดียวกันก็มีชาวบ้าน
คนอื่น ๆ ไปรับจ้างในลักษณะนี้เช่นเดียวกันทั้งที่สิงคโปร์และบรูไน

ข. การไปรับจ้างทำงานก่อสร้างในกรุงเทพฯ ฯ และที่อื่น ๆ

นายจุ่น กลิ่นหอม อายุ ๕๖ ปี เล่าให้ฟังว่า ในขณะที่ตนเองอยู่บ้านกับหลานสาว ๒ คน
โดยที่ลูกสาวและลูกเขยไปทำงานเป็นช่างบุกระเบื้องอยู่ที่กรุงเทพฯ ฯ ที่บ้านให้จ้างไว้
๑ หลัง (บ้านสภาพดี) ส่วนพ่อสู่มและแม่ผู้ดี สอาดเอี่ยม อายุ ๗๘ ปี และ ๗๗ ปี กล่าวว่
ในขณะที่อยู่กับหลานสาว ๑ คน ซึ่งกำลังเรียนชั้น ม. ๖ ที่โรงเรียนสิงห์บุรี พ่อแม่ของเด็ก
ไปทำงานก่อสร้างที่กรุงเทพฯ ฯ ซึ่งพอถึงหน้าทานาก็จะกลับมา ในขณะที่นางวาริ สุขสะอาด
ซึ่งตั้งร้านค้าอยู่หน้าวัดบอกว่า สามิไปรับเหมาก่อสร้างทำรีสอร์ทอยู่ที่จังหวัดกระบี่ หลังจาก
ที่เคยไปทำงานต่างประเทศ ได้ทุนมากพอหนึ่งให้ตั้งร้านค้าขายของ และแยกกันอยู่อย่างนี้
มาแล้ว ๑๒ ปี โดยยังไม่มียูก สามิของนางไปรับเหมาก่อสร้างไว้ แล้วหาช่างจากเขา
สมอดอนไปช่วยทำประมาณ ๒๐ คน คนที่เป็นช่าง จะได้ค่าจ้างวันละ ๑๕๐-๒๐๐ บาท
ส่วนคนที่ยังไม่เป็นก็จะไปเป็นกรรมกรได้ค่าจ้างประมาณวันละ ๑๐๐-๑๒๐ บาท นายจุ่น

เล่าว่าลูกสาวและลูกเขยไปหัดปุกระเบื้องที่กรุงเทพฯ ๗ จนกระทั่งชำนาญ และรับจ้างเป็นช่างปุกระเบื้องเรื่อยมา รายได้ประมาณวันละ ๒๐๐-๒๕๐ บาท ส่วนนางจ่าร์บอกว่าสามีของนางอายุ ๔๖ ปี ก็รับเหมาก่อสร้างอยู่ที่กรุงเทพฯ ๗ เช่นกัน โดยได้ส่งเงินมาให้ใช้จ่าย และเก็บเป็นประจำครั้งละประมาณ ๑,๐๐๐ บาท โดยที่ส่งภรรยาตั้งบ้านตั้ง灶สามีและลูก ๆ ยังไม่มาเยี่ยมบ้าน นางจ่าร์คิดว่าคงจะเป็นเพราะรถโดยสารแน่นจึงยังไม่มา

- การรับจ้างในภาคบริการ มีคนหนุ่มคนสาวจำนวนมากหนึ่งไปทำงานในห้างสรรพสินค้าโดยเฉพาะลูกชายทั้งสองคนของนายสีราชมและนางพาด ยวงใย ไปทำงานเป็นพนักงานขายอยู่ที่โรบินสันนอกจากนี้ยังมีการรับจ้างในหมู่บ้านโดยการบริการมอเตอร์ไซด์ระหว่างเขาสมคอกอน-ตลาดท่าโศลงเที่ยวละ ๒๐ บาท นายกลม ฤทธิสุข อายุ ๔๗ ปี บอกว่า ตนเองจะออกไปขี่มอเตอร์ไซด์รับจ้างมีรายได้เฉลี่ยประมาณวันละ ๖๐ บาท ในขณะที่นายกลมมีวัว ๖ ตัว จ้างเขาเลี้ยงเดือนละ ๒๐๐ บาทโดยที่นายกลมไปขี่มอเตอร์ไซด์รับจ้างได้เงินและงานสบายกว่าที่จะต้องมาเลี้ยงวัวเอง ลูกชายของนายบุญเกิด นาคเจริญ ก็ขี่มอเตอร์ไซด์รับจ้าง เช่นเดียวกัน

อาชีพรับจ้างโดยเฉพาะการรับจ้างในภาคเกษตร ซึ่งจะมีงานทำเป็นช่วง ๆ และแต่ละช่วงมีเวลาทำงานไม่มากนัก ทำให้ผู้รับจ้างต้องเร่งทำงานเพื่อให้ได้ค่าจ้างมาก ๆ เช่น การหอบข้าว บางคนสามารถทำได้ถึง ๑๕๐ ฟ่อน/วัน ค่าจ้างฟ่อนละ ๒ บาท ดังนั้นจะได้ค่าจ้าง ๓๐๐ บาท/วัน แต่จะต้องทำอย่างเต็มที่และต้องเร่งมาก ดังนั้นจึงต้องกินยาบำรุงกำลังประเภททรูทิงแดง ยาต้มใจ ทำให้มีไข้หนาว เรื่องของสุขภาพพอสมควร นายสมศักดิ์ กิ่งไทร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยบอกว่าชาวบ้าน เขาสมคอกอนนี้ติดยาแก้ปวดกันมาก แล้วมักจะมีไข้หวัด เรื่องโรคกระเพาะ นอกจากนั้นคนแก่มักจะแก่เร็วและสุขภาพทรุดโทรมมาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะทำงานหนักเกินไป

ในการรับจ้างประกอบชิ้นส่วนสินค้า ซึ่งเพิ่งจะเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อไม่นานนี้มีชาวบ้านบางคนโดยเฉพาะนายชื่น จีเงิน ก็กังวลว่าการทำต้องนั่งทำเป็นเวลานานและใช้สายตามากโดยเฉพาะการใส่สายนาฬิกา เกรงว่าถ้าทำอย่างนี้ไปนาน ๆ อาจมีไข้หวัดหรือสายตาได้

การรับจ้างคงจะทวีความสำคัญ และเป็นอาชีพที่หารายได้หลักให้หมู่บ้านมากขึ้น ทรายได้ที่การทำงานมีอุปสรรคและขาดทุน เช่นปีที่ผ่านมานี้ ทั้งนี้เพราะการรับจ้างแน่นอน ไม่ต้องเสี่ยงและคอยฟ้าคอยฝนเหมือนการทำงาน ในขณะที่เดียวกันการรับจ้างในภาคเกษตรก็จะลดความสำคัญลง ทั้งนี้เพราะนอกจากการทำงานจะไม่แน่นอนและมั่นคงเพียงพอแล้วยังสามารถหาได้เพียงบางช่วงเท่านั้น คนในวัยกลางคน คนหนุ่ม คนสาวคงจะมุ่งไปรับจ้างทำงานในภาคอุตสาหกรรม การก่อสร้าง และการบริการที่มีรายได้แน่นอน มีระยะเวลาทำงานยาวนานโดยให้คนแก่คนแก่เฝ้าบ้านและเลี้ยงดูบุตรหลาน ส่วนตนเองก็จะมุ่งทำงานหาเงินส่งมาเลี้ยงดูพ่อแม่และบุตรหลานต่อไป และมีแนวโน้มว่าเมื่อได้รับการฝึกฝนจนชำนาญ หรือพัฒนาฝีมือขึ้นแล้วอัตราจ้างที่ได้รับคงจะสูงขึ้นตามไปด้วย

๕ อาชีพทำมิตหมอ

มิตหมอ เป็นเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่ง ซึ่งเชื่อกันว่าจะสามารถช่วยป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ ลักษณะของมิตหมอมจะมีลักษณะคล้ายกับมิดโดยทั่วไปแต่ต่างกันตรงที่ มิตหมอจะต้องมีการสลักกลดลายและอักขระภาษาขอมลงบนตัวมิด แล้วนำไปให้เกจิอาจารย์ที่เก่งทางด้านคาถาอาคมและของขลังเป็นผู้ปลุกเสก ในบริเวณพื้นที่ชุมชนเขาสมมอคอนผู้ทำการปลุกเสกมิตหมอก็ได้แก่หลวงพ่อฉวย กัลยาโณ เจ้าอาวาสคนปัจจุบันของวัดเขาสมมอคอน

จากการศึกษาพบว่าในบริเวณชุมชนเขาสมมอคอน มีผู้ทำมิตหมอเป็นอาชีพอยู่ ๖ คน ได้แก่ นายสว่าง แจ่มยิ่ง นายสำเร็จ จันทรแจ่ม นายเมือง นาคเจริญ นายทองปลิว นาคเจริญ นายบุญเกิด นาคเจริญ นายมานะ นาคเจริญ นอกจากนี้ยังมีผู้รับจ้างเนื่องในการทำมิตหมออีก ๒ คน คือ นายทองใบ นาคเจริญ เป็นผู้ช่วยนายสำเร็จ และนายถุง เขี่ยมสะอาด เป็นผู้ช่วยนายสว่าง สำหรับสถานที่ในการประกอบอาชีพทำมิตหมอนี้ มี ๔ แห่งด้วยกันคือ

๑. บ้านนายสว่าง แจ่มยิ่ง เลขที่ ๓๗ หมู่ที่ ๒ ลักษณะตัวบ้านเป็นบ้านชั้นเดียวได้ถูกสูงถาวรเสาบ้านได้ถูกเป็นคอนกรีต หลังคามุงสังกะสี มีห้องนอนอยู่บนตัวเรือน มีแคร์ ๑ ตัว อยู่ใต้ถุนบ้าน บริเวณใต้ถุนบ้านนี้เองที่นายสว่างใช้ทำมิตหมอ โดยมีนายถุง เขี่ยมสะอาด เป็นผู้ช่วยในการตีเหล็กขึ้นรูปมิด และได้รับค่าจ้างประมาณเล่มละ ๔ บาท (๒๐ เล่ม/ ๑๐๐ บาท)

๒. บ้านนายสำเร็จ จันทรแจ่ม เลขที่ ๑๔๗ หมู่ที่ ๑ ลักษณะตัวบ้านเหมือนกับบ้านนายสว่าง ตัวบ้านทาสีเหลือง ทางานที่บริเวณใต้ถุนบ้านเช่นกัน และมีนายทองใบ (บุตรที่เกิดจากภรรยาคนแรกของนายเมือง) เป็นผู้ช่วยในการตัดสแตนเลสและขึ้นรูปมิด โดยได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน ๆ ละ ๑๕๐-๒๐๐ บาท

๓. บ้านนายเมือง นาคเจริญ เลขที่ ๑๒๔ หมู่ที่ ๑ ลักษณะตัวบ้านเหมือนกับบ้านนายสว่างและนายสำเร็จ บ้านหลังนี้มี ๒ ครอบครัวยุคคือ นายเมืองและภรรยา และครอบครัวของนายมานะซึ่งเป็นบุตรคนเล็กของนายเมืองเอง บริเวณใต้ถุนบ้านหลังนี้จะใช้ เป็นแหล่งในการประกอบอาชีพของนายเมือง นายมานะ และนายทองปลิวที่ชายมานะซึ่งนายมานะซึ่งแยกไปปลูกบ้านอยู่ต่างหาก โดยปกติแล้วทั้ง ๓ คนนี้จะช่วยกันงาน รายได้ก็เฉลี่ยกันไป

๔. บ้านนายบุญ นาเจริญ เลขที่ ๑๗๔ หมู่ที่ ๑ ลักษณะตัวบ้านเหมือนกับบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพทำมิดหมอคคนอื่น ๆ และใช้ใต้ถุนบ้านเป็นสถานที่ในการทำมิดหมอเช่นกัน แต่ห้องหน้าบ้านนายบุญเกิดไม่ได้อยู่บนตัวบ้าน(อยู่นอกตัวบ้าน) นายบุญเกิดเป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายเมืองที่เกิดจากภรรยาคนที่ ๒ รับงานมาทำที่บ้านแยกต่างหากจากพี่และน้อง แต่ถ้ามีงานมากก็จะไปช่วยกันทำที่บ้านนายเมืองผู้เป็นบิดา

อาชีพทำมิดหมอ จัดเป็นอาชีพค่อนข้างใหม่ และมีบางคนยึดเป็นอาชีพหลักในปัจจุบันอาชีพนี้มีความเกี่ยวข้องกับเกจิอาจารย์ผู้ที่มีความเก่งกล้าทางด้านคาถาอาคมและของขลัง เนื่องจากมิดหมอที่จะถือไปเป็นของขลังสำหรับป้องกันอันตรายต่าง ๆ นั้นจะต้องได้รับการปลุกเสกจากเกจิอาจารย์ก่อนอาชีพนี้เกิดขึ้นในสมัยของหลวงพ่อบุญมีซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๒ ของวัดเขาสมอคอน ซึ่งมีชื่อเป็นชื่อเสียงทางด้านคาถาอาคมและของขลังมากเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดัง และในช่วงเดียวกันนั้นเองนายรอดซึ่งเป็นพี่ชายของหลวงพ่อบุญมีก็มีชื่อเสียงในเรื่องนี้เหมือนกัน เมื่อประมาณ ๒๓ ปีมาแล้วได้มีการดำริที่จะสร้างศาลาวัดหลังที่ ๒ ขึ้นมาแทนหลังแรก เพื่อฉลองให้หลวงพ่อบุญมีที่มีอายุครบ ๗๐ ปี นายจรัส ชมบุญซึ่งเป็นกรรมการวัดในขณะนั้นและนายสว่าง แจ่มยิ่ง น้องเขย(มีอาชีพตีพิมพ์) ได้ร่วมกันคิดทำมิดหมอขึ้นมาเป็นครั้งแรก เป็นการหาเงินเข้าวัดเพื่อสร้างศาลาหลังที่ ๒ โดยขอให้หลวงพ่อบุญมี เป็นเขียนลายและปลุกเสกเป็นมิดห้าม ๔ ประการ กล่าวคือ อารูทึง ๔ และการที่ห้ามนั้น(จำไม่ได้) จะไม่สามารถทำอันตรายแก่ผู้ที่มีมิดหมอนี้ได้แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่มีมิดหมอนี้ก็ไม่สามารถทำร้ายผู้อื่นด้วยอารูทึงที่ห้าม ๔ ประการนี้เช่นกันจากนั้นนายจรัสและนายสว่างก็ได้ช่วยกันทำมิดหมอขึ้นมา ๗ เล่ม เมื่อนำมาให้หลวงพ่อบุญมีปลุกเสกแล้วจึงเงินไปจำหน่ายในราคาเล่มละ ๑๐๐ บาท จำนวน ๑ เล่ม นอกนั้นราคาเล่มละ ๕๐ และ ๓๐ บาท รายได้ที่ทั้งหมดทั้งสองคนมอบให้แก่ทางวัดโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อมาผู้นิยมมิดหมอมากขึ้นทางวัดโดยกรรมการวัดก็ได้สั่งทำมิดหมอเพื่อนำไปปลุกเสกและจำหน่ายเป็นการหาเงินเข้าวัดจึงได้สั่งให้นายจรัสและนายสว่างทำมิดหมอขนาด ๕ นิ้ว ขายให้แก่วัด ต่อมานายจรัสย้ายไปอยู่ที่อื่นจึงไม่ได้ทำมิดอีก นายสว่างจึงได้จ้างให้นายถุก เขียมสะอาด มาช่วยและประกอบอาชีพทำมิดหมอมาจนถึงปัจจุบัน และในช่วงที่สร้างศาลาหลังที่ ๒ นั้นเองนายกรุ่น ซึ่งเป็นน้องชายของหลวงพ่อบุญมีได้รับทำมิดปากกาส่งให้วัดเป็นคนแรก ๑ใบมิดทำด้วยเหล็กขนาดยาว ๒.๕ นิ้ว ซ่อนอยู่ในปากกาเงินแดงขายในราคาต้นละ ๓๐ บาทและได้ถ่ายทอดวิชาให้แก่นายสาโรจน์ แต่นายสาโรจน์ไม่ได้ยึดเป็นอาชีพ เพิ่งจะเริ่มทำจริงจังเมื่อ ๔ มานี้เองส่วนนายเมือง นาเจริญก็ได้เริ่มทำมิดหมอ ขนาด ๕ นิ้ว

โดยมีนายบุตรอดเป็นผู้แนะนำและเขียนลายให้ เมื่อทำสำเร็จทางวัดก็ได้จ้างทำในช่วงเวลาเดียวกับคนอื่น ๆ นั้นเอง นายเมืองได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถในการทำมิดหม้อให้แก่ลูก ๆ ทั้ง ๓ คน (ยกเว้นนายทองใบ) ซึ่งทั้งสามคนนี้ในปัจจุบันก็ได้ประกอบอาชีพทำมิดหม้อเป็นอาชีพหลักเหมือนกัน

นายสว่าง แจ่มยิ่ง อายุ ๖๖ ปี บ้านเดิมอยู่โคกสลด มารับจ้างเกี่ยวข้าวที่เขาสมอคอนพบกับนางเล็ก ชมบุญ จึงแต่งงานกัน ประกอบอาชีพทำนา ต่อมานายซึ่ง เป็นตาของนางเล็กซึ่งเป็นช่างตีมิดพร้าวในหมู่บ้าน จะย้ายไปอยู่ที่อื่นจึงขายอุปกรณ์ในการทำมิดให้แก่นายสว่างในราคา ๓๕๐ บาทโดยไม่ได้สอนแต่อย่างใดนายสว่างตีมิดเป็นเพราะลักจำเอา (ดูนายห้อยเท้าแล้วจำเอา) โดยปกติแล้วนายสว่างจะทำมิดหม้อขนาด ๕ นิ้ว ในหนึ่งเดือนสามารถทำมิดหม้อได้ประมาณ ๒๕ เล่มขายให้วัดเขาสมอคอนราคาเล่มละ ๑๒๐ บาท ถ้าเป็นวัดอื่นขายราคาเล่มละ ๑๕๐ บาท แต่ถ้าเป็นชาวจรคือมีมีคนอื่นมาสั่งทำก็คิดในราคาเล่มละ ๒๐๐-๒๕๐ บาท เมื่อคิดต้นทุนแล้วนายสว่างบอกว่า มิดหม้อแต่ละเล่มลงทุนประมาณ ๓๐ บาท เท่านั้น ในการทำมิดหม้อนี้ นายสว่างได้จ้างให้ นายถุง เขี่ยมสะอาด เป็นผู้ช่วยในการตีเหล็กขึ้นรูปมิดโดยจ่ายค่าจ้าง ในอัตรา ๒๐ ต่อ ๑๐๐ บาท หรือเล่มละ ๔ บาท สำหรับวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำมิดหม้อก็ได้แก่ เต้าเผา แทนเหล็กขึ้นรูป มีอน หินเจียร ปากกาจับเหล็ก ส่วน ตะใบ กระจดาบทราย ที่สลักลายไม้สำหรับทำด้ามปลอกมิด อลูมิเนียมสำหรับตักแต่งปลอกมิด และสแตนเลสสำหรับทำใบมิด และพิมพ์หล่อขอบมิด วิธีการทำมิดหม้อ ในขั้นแรกนำสแตนเลสไปเผาไฟให้แดงแล้วตีเหล็กขึ้นเป็นรูปตามขนาดที่ต้องการ แล้วนำไปเจียรด้วยหินเจียรไฟฟ้าเพื่อให้ใบมิดขาวแวววาว จากนั้นจึงนำไปตักแต่งด้วยตะไบชนิดหยาบและละเอียด เมื่อเสร็จแล้วจึงนำไปลงลายด้วยการสลักลงไปบนใบมิดนั้นเสร็จแล้วนำมาเข้าด้ามและยกปลอกมิด ซึ่งตักแต่งด้วยอลูมิเนียมที่เรียกว่า แหม่ นายสว่างมีรายได้เดือนละประมาณ ๓๐๐๐ บาท หักค่าใช้จ่ายแล้วจะเหลือเก็บประมาณเดือนละ ๑๐๐๐ บาท ลูกค้าของนายสว่าง ส่วนใหญ่จะเป็นวัดเขาสมอคอน ซึ่งในปัจจุบันทำสงฆ์ให้วัดไม่กี่แห่ง ส่วนวัดอื่น ๆ ก็ได้แก่ วัดหนองย่างหอย อ. ศรีเทพ จ. เพชรบูรณ์ และวัดสว่างอารมณ์ จ. สิงห์บุรี ในเดือนเมษายน (เดือน ๔) วันพฤหัสบดี นายสว่างจะยกพิชัยครุปีละครั้ง เครื่องพิชัยครุประกอบด้วย ข้าวปากหม้อ บายศรี ไข่ต้ม ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว การทำพิชัยครุพิธีที่เต้าเผา เต้าเผาห้ามนำไปทำอาหาร เช่น บึง ย่าง แต่ต้มหรือรับประทานได้ และห้ามเอาเท้าขึ้นบนเต้าเผา สำหรับ

ความมั่นคงในอาชีพที่นายสว่างมองว่า คงทำไปได้อีกนานจนกว่าหลวงพ่อดวยจะสิ้น และชาวบ้าน
หมดความเชื่อถือในเรื่องคาถาอาคมและของขลังต่าง ๆ

นายสาเรือง แจ่มจันทร์ อายุ ๔๔ ปี เป็นบุตรของนายกรุ่น ซึ่งเป็นน้องของหลวงพ่อบุญมี
จึงมีศักดิ์เป็นหลานของหลวงพ่อบุญมี เดิมประกอบอาชีพรับจ้างเล่นดนตรีและแตรวง (เป็นหัวหน้าวง)
รับแสดงไปทั่วประเทศไทย ต่อมาเลิกอาชีพนี้เพราะต้องตระเวนไปทั่วและไม่คุ้มทุนเพราะต้องเลี้ยง
ลูกวงหลาย ๆ คน ต้องคอยเอาใจองน้องนักดนตรี เมื่อนักดนตรีมาไม่ครบก็เกิดความเสียหาย จึง
เกิดความเบื่อจึงขายเครื่องดนตรีและเครื่องเสียงไป ในขณะนั้นผู้คนยังนิยมเครื่องรางของขลังและ
หลวงพ่อดวยก็มีชื่อเสียงทางด้านนี้มาก จึงหันมาประกอบอาชีพทำมิดหมอซึ่งได้รับการถ่ายทอดมา
จากพ่อ และได้ยึดเป็นอาชีพจริงจังเมื่อประมาณ ๔ ปีมาแล้ว นายสาเรืองส่วนมากทำมิดปากกา
ปัจจุบันทำด้วยสแตนเลสซึ่งมีตปากกามีสองชนิดด้วยกันคือ เป็นมิดที่ซ่อนอยู่ในด้ามปากกาจริง
(ปากกาจีนแดง) และมีขนาด ๒.๕ นิ้วที่ทำด้ามมิดให้สามารถเสียบกระเป๋าสี้อยู่ติดกับปากกา
ได้ นายสาเรืองสามารถทำมิดปากกา(จีนแดง) ได้วันละประมาณ ๗๐ เล่ม เนื่องจากเป็นมิดขนาด
เล็กจึงใช้กรรมกรตัดสังกะสีตัดเป็นรูปร่างมิดแล้วตกแต่งด้วยตะไบและกระดาษทรายเลย ไม่ต้อง
เผาไฟ การขึ้นรูปมีงาทำโดยนายทองใบ นายเจริญโดยนายสาเรืองจ่ายค่าจ้างให้เป็นวัน ๆ ละ
๑๕๐-๒๐๐ บาท ต้นทุนของมิดปากกาที่ราคาต่ำมีประมาณ ๓๐ บาท ราคาขายขายด้ามละ ๘๐
บาท ถ้าวัดเอาปากกามาให้ก็คิดราคาต่ำมีละ ๕๐ บาท นายสาเรืองสามารถทำมิดหมอชนิดอื่น ๆ
ได้อีก กล่าวคือ มีตขนาด ๒.๕ นิ้วขายราคาเล่มละ ๑๒๐-๑๕๐ บาท ทุนประมาณ ๒๐ บาท
มีตขนาด ๔ นิ้ว ราคาขายเล่มละ ๑๐๐-๒๐๐ บาท ทุนประมาณ ๕๐ บาทมีตขนาด ๕ นิ้ว ขาย
เล่มละ ๑๕๐-๒๐๐ บาท ทุนประมาณ ๕๐ บาท ทุนประมาณ ๕๐ บาท มีต ๗ นิ้ว ราคาขายเล่มละ
๓๐๐-๔๐๐ บาท ทุนประมาณเล่มละ ๑๐๐ บาท มีตขนาด ๘-๙ นิ้ว ราคาขายเล่มละ ๕๐๐ -
๑๐๐๐ บาท ต้นทุนประมาณเล่มละ ๑๕๐ บาท สำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำมิดก็เหมือนกับ
นายสว่างแต่ต่างกันตรงที่นายเมืองไม่มีเตาเผาชนิดสุบลมเหมือนของนายสว่าง เตาของนายสาเรือง
เป็นเตาอังล้อธรรมดาวิธีการทำมิดหมอก็คคล้ายกันแต่นายสาเรืองไม่ใช้หินเจียรไฟฟ้า ใช้แต่ตะไบ
กับกระดาษทราย เพราะคิดว่าใช้มือทำได้เร็วกว่าและสวยกว่า พิธีไหว้ครูก็มีเหมือนกัน
นายสาเรืองจะหาพิธีในเดือนกุมภาพันธ์ (เดือน ๓) วันพฤหัสบดี เช่นกัน นายสาเรืองจะหาพิธี
บนบ้านต่อหน้ารูปปั้นของหลวงพ่อบุญมีก่อนแล้วจึงนำลงมาจากพิธีที่ช่างล่างตรงแทนเปลือกที่จะขึ้นรูปมิด

สำหรับทัศนะเกี่ยวกับอาชีพนี้ นายบอนบองว่าเป็นอาชีพที่ดีสามารถหารายได้สูง ประมาณเดือนละ ๓๐,๐๐๐ บาท หักค่าใช้จ่ายแล้วที่เหลือประมาณเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาทยังสามารถประกอบอาชีพนี้ได้อีกหาหนทางเท่าที่หลวงพ่อดลวยยังมีชีวิตอยู่หรือตราบใดที่ประชาชนยังนับถือหรือ เชื้ออิน เรื่อง โชคกลางของสิ่งต่าง ๆ อยู่แต่การประกอบอาชีพนี้ก็มีผลกระทบต่อนตนเองกล่าวคือ รู้สึกปวดเมื่อยตามร่างกายเพราะต้องนั่งนาน ๆ จึงต้องมีกระบังแดงหรือเครื่องตีมารุงกำลังอื่น ๆ วันหลายหลาย ๆ ขวดเพื่อที่ได้มีกำลังในการทำงาน ในช่วงฤดูร้อนชอบทำงานในเวลากลางคืนมากกว่ากลางวัน ลูกค้าของนายสาเริงรอกจากวัดเขาสมอคอนได้แก่ วัดหนองแพงพวย จ.ชัยนาท วัดเขาผา อ.ตาดสี จ.นครสวรรค์ วัดพ่ทองคำ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ วัดคลองเมือง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร และบุคคลทั่ว ๆ ไป

นายเมือง นายทองปลิว และนายมานะ นาเจริญ นายเมืองอายุ ๖๔ ปี นายทองปลิว อายุประมาณ ๔๐ ปี นายมานะอายุประมาณ ๓๗ ปี เดิมนายเมืองมีอาชีพทำนา แต่ต่อมารายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย จึงต้องกู้หนี้ยืมสิน ในที่สุดต้องขายนาไป จากนั้นจึงประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ต่อมาได้รับคำแนะนำจากนายบุญรอด พี่ชายหลวงพ่อดลวย ซึ่งเก่งกล้าทางด้านคาถาอาคมให้ทำมิดหมอโดยนายรอดเป็นผู้เขียนลายลงบนกระดาษให้ นายเมืองจึงเอามาแปะที่มิดแล้วสลักไปตามลายที่ปรากฏ นายเมืองหัดจนชำนาญแล้วจึงรับจ้างวัดทำมิดหมอตามที่วัดจะสั่ง ช่วงที่ว่างก็รับจ้างเล่นดนตรีวงพิณพาทย์ไปด้วยโดยนายเมืองตีระนาด นายทองปลิวและนายบุญเกิดตีกลอง นายมานะตีตะโพน วงพิณพาทย์นี้เป็นวงเดียวกันกับผู้ใหญ่เฉลียว รับจ้างตามงานต่าง ๆ ทั่วไป ในอัตราครั้งละ ๗๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท (ถ้ามีลิเกก็ประมาณ ๑,๐๐๐ บาท เพราะต้องเล่นนาน) ปัจจุบันนายเมือง นายทองปลิว และนายมานะประกอบอาชีพทำมิดหมอเป็นอาชีพหลัก โดยมีอาชีพเล่นดนตรีเป็นอาชีพรอง ในการทำมิดหมอนี้ทั้งสามคนช่วยกันทำ รายได้ก็เฉลี่ยกันไป ส่วนมากจะทำมิดหมอขนาด ๕ นิ้ว และ ๒.๕ นิ้ว ในหนึ่งเดือนทั้งสามคนจะทำมิดหมอได้ประมาณ ๑๐๐ เล่ม ราคาขายให้แก่วัดเขาสมอคอนถ้าเป็นมิดขนาด ๕ นิ้วเล่มละ ๑๐๐ บาท มิดขนาด ๒.๕ นิ้วเล่มละ ๖๐ บาท วัดอื่นมิดขนาด ๕ นิ้วเล่มละ ๑๓๐ บาท มิดขนาด ๒.๕ นิ้วเล่มละ ๗๐ บาท แต่ถ้าเป็นชาจรคนอื่นมิด ๕ นิ้วขายในราคา ๑๕๐ บาท และ ๒.๕ นิ้วก็ขายในราคาเล่มละ ๑๐๐ บาทส่วนวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ และวิธีการทำมิดหมอก็เหมือนกับที่บ้านนายสว่างแต่ที่บ้านนี้นอกจากใช้ตะขอยาและละเหยียดแล้วยังใช้กระดาษทรายอีก ๔ ชนิด(หยาบ-ละเหยียด) อีกด้วยบ้านนี้มีเตาเผาสุบลมเหมือนบ้านนายสว่าง

รายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาทต่อคน ลูกค้าส่วนมากจะเป็นที่วัดเขาสมอคอน และ
วัดอื่น ๆ เช่นวัดคลองเกต อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี สำหรับพิธีให้วครูกักกันในเดือนมีนาคม
(เดือน ๔) ในวันพฤหัสบดี เครื่องเซ่นที่ทางของเดียวกันคือ ข้าวปากหม้อ บายศรี ไข่ต้ม
ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ทั้งสามคนพ่อลูกนี้คาดว่าอาจทำมิดหมอได้อีกนานเพราะคนไทยยังเชื่อเรื่อง
โชคกลางของขลังและคาถาอาคมกันอยู่

นายบุญเกิด นาคเจริญ อายุ ๓๘ ปี เดิมมีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ๑ คัน
ปัจจุบันให้ลูกชายคนโตขับแทน ได้ค่าจ้างเที่ยวละ ๒๐ บาท(จากเขาสมอคอน-ตลาดท่าอิฐ)
รายได้ประมาณวันละ ๖๐ บาท นายบุญเกิดยึดการทำมิดหมอเป็นอาชีพหลัก ส่วนมากจะทำมิดปาก
กาและมิดขนาด ๒.๕ นิ้ว มิดปากกานายบุญเกิดสามารถทำได้วันละ ๑๒ ต่อมขายให้วัดเขา
สมอคอนราคาต่อมละ ๑๐๐ บาท ตันทุนประมาณต่อมละ ๔๐ บาท มิด ๑.๕ นิ้ว ราคาต่อมละ ๑๓๐
บาท ตันทุนประมาณ ๒๐ บาท ใช้เวลาทำประมาณ ๑ วัน/๑ เล่ม วิธีการทำ วัสดุและอุปกรณ์ก็
เหมือนกับที่บ้านนายเมืองทุกประการ ลูกค้าของนายบุญเกิดส่วนมากเป็นวัดเขาสมอคอน รายได้
ของนายบุญเกิดจากการทำมิดหมอประมาณเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท สำหรับการทำให้วครูกั้น
นายบุญเกิดทำร่วมกับบิดาคือนายเมืองก้านายเมืองหรือนายมานะรับงานมาก ๆ นายบุญเกิดก็จะไป
ช่วยทำที่บ้านนายเมืองเช่นกัน สำหรับความมั่นคงในอาชีพนี้นั้นนายบุญเกิดคิดว่าคงยังอยู่ได้อีก
นายจนกว่าคนจะเลิกนิยมมิดหมอ

สรุป

๑. อาชีพทำมิดหมอเป็นอาชีพใหม่ ซึ่งสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ในปัจจุบัน
๒. อาชีพนี้เกิดขึ้นประมาณ ๒๓ ปี มาแล้ว
๓. สาเหตุที่มาประกอบอาชีพนี้ก็เนื่องมาจากรายได้ดี สามารถเลี้ยงตัวเองได้
๔. การได้มาซึ่งความรู้และวิธีการ ส่วนมากรจะได้รับจากการชี้แนะจากเกจิอาจารย์หรือ
บรรพบุรุษจึงเกิดการเรียนรู้ จนมีความสามารถ
๕. วัสดุและอุปกรณ์ในการทำมิดหมอประกอบไปด้วยวัสดุได้แก่ สแตนเลส อลูมิเนียม
ไม้สำหรับทำปลอกและด้าม ตะไบ และกระดาษทราย หินเจียรไฟฟ้า อุปกรณ์ ได้
แก่ เต้าเผา แท่นเหล็กขึ้นรูปมิด ฆ้อง ปากกาจับเหล็ก เครื่องเจียรไฟฟ้าและ
ส่วน จากอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำมิดหมอจะเห็นได้ว่ามีการนำเอาเทคโนโลยีสมัย

หม่อมเข้ามาใช้ เช่น เครื่องเจียรไฟฟ้า ส่วนไฟฟ้า เป็นต้น ขั้นตอนในการทำมีดหม่อมมีดังนี้คือ ขึ้นแรกทำการเผาเสตนเสตขาวขึ้นเมื่อเสตนเสตขาวแล้วก็นำไปตกแต่งด้วยตะไบหยาบจนถึงละเอียด และใช้กระดาษทรายขัดต่ออีกประมาณ ๔ ชนิด ตั้งแต่อย่างหยาบจนถึงละเอียด เมื่อตกแต่งตัวมีดเสร็จแล้วก็นำมีดนั้นไปลงลายด้วยการสลักกลวลายและอีกขจรลงไป ขั้นตอนต่อไปก็คือการทำด้ามและปลอกมีดซึ่งต้องตกแต่งด้วยเสตนเสตที่เรียกว่าหม่อม เมื่อทำด้ามและปลอกมีดเสร็จก็นำมีดเหล่านั้นมาเข้าด้ามและปลอกตามลำดับ ต้นทุนในการทำมีดหลาย ๆ ขนาดมีตั้งแต่ ๒๐-๑๕๐ บาท ราคาขายก็มีตั้งแต่ ๘๐-๑,๐๐๐ บาท สำหรับตลาดก็มีคนคงส่วนมากเป็นวัดต่าง ๆ ซึ่งตลาดที่แน่นอนที่สุดก็คือวัดเขาสมอคอนนั่นเอง ส่วนทางด้านพิธีกรรมและความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับมีดหม่อมมีดังนี้คือ มีดหม่อมไว้สำหรับเป็นของขลังในการป้องกันตัว จะนำไปใช้อย่างอื่นเช่นปอกผลไม้หรืออื่น ๆ ไม่ได้จะลดความขลังลง เตาเผาห้ามไม่ให้เผาไปใช้ในการประกอบอาหาร ห้ามเคลื่อนย้าย และห้ามเอาเท้าขึ้นไปเหยียบบนเตาเป็นอันขาดเพราะถือว่าเป็นของดำ จะมีพิธีไหว้ครูกันทุก ๆ ปี ในวันพฤหัสบดีเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์มีดหม่อมเชื่อกันว่าเป็นของขลังผู้ที่มีมีดหม่อมไว้ในครอบครองจะแคล้วจากภัยอันตรายทั้งปวง

๖. ชาวบ้านในชุมชนเขาสมอคอนส่วนมากมีค่านิยมในการมีของขลังไว้ในการครอบครองเพื่อความเชื่อในเรื่องของคาถาอาคมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ กันอยู่มาก ประกอบกับมีหลวงพ่อดลวยซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดเขาสมอคอนเป็นผู้มีความเก่งกล้าในเรื่องนี้และมีเรื่องเล่าขานกันต่าง ๆ นานาเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่หลวงพ่อดลวยเป็นคนปลุกเสก ดังนั้นอาชีพการทำมีดหม่อมจึงกลมกลืนไปกับค่านิยมความเชื่อและขนบธรรมเนียมของชาวเขาสมอคอน ส่วนความกลมกลืนหรือขัดแย้งกับอาชีพเดิมที่ส่วนมากผู้ที่มีอาชีพมีดหม่อม เดิมมีอาชีพรับจ้างทำมีดงานกีฬา ถ้าไม่มีก็ไม่ค่อยทำ เมื่อมาทำมีดหม่อมก็มีลักษณะใกล้เคียงกัน เป็นการรับจ้างทำของตนเอง จึงเห็นความแตกต่างกันไม่มาก แต่จะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องของรายได้มาจากการประกอบอาชีพใหม่ที่มากขึ้น และมั่นคงกว่าเดิม

๗. สำหรับผลกระทบของอาชีพการทำมีดหมอต่ออาชีพอื่น ๆ ชุมชนชนหรือสังคมนั้น ไม่มีมีแต่ความกลมกลืนมากกว่า แต่สำหรับทางด้านร่างกายอาจจะมีส่วนบ้าง ที่นี้ เป็นเพราะในการทำมีดนั้นจะต้องนั่งอยู่กับที่ เป็นเวลานาน ๆ ทำให้ปวดเมื่อยร่างกาย บางคนมีการแก้ด้วยการรับประทานยาแก้ปวด (ยาต้มใจ) จนติดต้องรับประทานทุกวัน ๆ ละซอง บางคนก็แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการดื่มเครื่องดื่มบำรุงกำลังวันละประมาณ ๓ ขวด จนติดเช่นกัน วันไหนถ้าไม่ดื่มจะทำงานได้เหนื่อยเหนื่อยง่าย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อร่างกายในอนาคต
๘. ความมั่นคงถาวรในอาชีพนี้ ผู้ประกอบอาชีพนี้ทั้งหมดเห็นว่าเป็นอาชีพที่มั่นคงยังคงทำต่อไปได้อีกหลาย ๆ ปี หรืออาจจะตลอดไป ตราบใดที่ยังมีค่านิยม ความเชื่อในเรื่องคาถาอาคมและเครื่องรางของขลังอยู่ในคนไทย อาชีพทำมีดหมอก็ยังคงอยู่ได้ตราบนั้น
๙. ทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่ออาชีพนี้ เป็นทัศนคติในแง่ดี ถือว่าเป็นความสามารถส่วนบุคคลของผู้มีอาชีพทำมีดหมอ
๑๐. แนวโน้มในอนาคต จากชื่อเสียงของหลวงพ่อจลวย ซึ่งปัจจุบันมีอายุเพียง ๓๘ ปี ซึ่งจะกระจายไปในอนาคต มีผู้คนนับถือเลื่อมใสมากขึ้นกว่าเดิม (ปัจจุบันมีผู้เลื่อมใสศรัทธาอยู่มากจะมีผลทำให้มีผู้นิยมมีดหมอมากขึ้น อาชีพในการทำมีดหมอก็จะหารายได้ได้มากขึ้น

๖. อาชีพจ้างขาย

การจ้างขายเป็นอาชีพเสริมที่พอมีรายได้มาจุนเจือครอบครัวบ้างเท่านั้น มิได้ถือเป็นอาชีพหลักโดยที่ในปัจจุบันชาวบ้านเขาสมอคอน ถ้าพบงูก็จะจับมาขายเท่านั้น มีเพียงบางคนก็ตามจับอย่างจริงจังแต่ก็เป็นเพียงบางช่วงเวลาเท่านั้น

อาชีพจ้างขายได้เข้ามาในหมู่บ้านนี้เมื่อประมาณกว่า ๒๐ ปีมาแล้ว โดย "เถ้าแก่" จาก ต. ดอนพุด จ. สระบุรี มาสอนให้ชาวบ้านจับงูและรับซื้องูจากชาวบ้านหัว และบ้านหัวเขา (หมู่ ๓ ต. เขาสมอคอน) โดยรับซื้องูทุกชนิด ชาวบ้านก็จับงูขายกันบ้าง

นายมนัส รวบรวม อายุ ๔๓ ปี เล่าว่า ในสมัยก่อนงูบริเวณนี้ชุกชุมมาก ทั้งงูเห่า งูแมวเซา งูหลาม งูเห่าส้ม ชาวบ้านเมื่อเจองูก็จะตีทิ้งและมักจะพบบ่อย ๆ

นายมนัสได้รับการบอกเล่าจากอาซึ่งอยู่ที่บ้านหัวเขาให้จับงูขาย แต่นายมนัสกลับบอกว่าให้ตัวละ ๕๐๐ บาทก็ไม่จับเพราะกลัว แต่อาก็ยังสอนวิธีการจับงูโดยใช้บ่วง ซึ่งเป็นอุปกรณ์มาให้ นายมนัสก็รับมาแต่ไม่ได้ใช้

เดิมนายมนัสมีอาชีพรับจ้างทั่วไป (เกี่ยวข้าว และอื่น ๆ) จับปลาขาย จับนก จับหนูขายและเลี้ยงวัว

วันหนึ่งนายมนัสเดินไปในทุ่งนา เจองูเห่าก็ได้ทดลองจับดูโดยใช้ไม้กดหัวงูไว้แล้วจะจับแต่บังเอิญไม้หลุดเพราะงูดิ้น จึงใช้ไม้ตีหัวงูเบา ๆ ให้สลบแล้วก็จับงูนำไปขายที่บ้านหัวเขาได้ราคา ๖๐ บาท

- เมื่อเริ่มจับครั้งแรกขายได้เงินแล้ว นายมนัสก็ได้ทดลองหาและจับขายตามวิธีที่อาได้สอนไว้

- จนในขณะนี้ ตลอดระยะเวลาที่ยังสิบกว่าปี (เริ่มจับงูตั้งแต่ลูกชายคนเล็กเดินเตาะแตะจนกระทั่งปีนี้ลูกชายนายมนัสใส่ทหารแล้ว) ได้ เรียนรู้และฝึกฝนวิธีการจับงูจน

ชำนาญมาก สามารถจะรู้ได้ว่าร่องรอยที่เกิดจากการเลี้ยงเป็นงูชนิดใด เช่น งูเห่าจะ
รอยแบน ๆ และโค้งไม่มากนัก งูแมวเซาจะรอยแบน ๆ แต่คดเคี้ยวไปมามาก เช่นนี้
เป็นต้น

- นายมนัสได้จับงูขมาโดยตลอดมีรายได้พอสมควร กล่าวคือ
 - งูเห่า ขายได้ตัวละ ๑๑๐ บาท
 - งูแมวเซา ขายได้ตัวละ ๖๐ บาท
 - งูสิงห์ ขายได้ตัวละ ๒๐ บาท
 - งูกากมขพรวัว ขายได้ตัวละ ๑๔ บาท
 - งูลาม/งูเหลือม ขายได้ก.ก.ละ ๓๐ บาท

ส่วนงูชนิดอื่น ๆ ราคาถูกมาก กล่าวคือ งูเขียวหางไหม้ ตัวละ ๓ บาท ซึ่ง
นายมนัสบอกว่าเขาจะเอาไปขายให้สถานเสาวภา

- นายมนัสได้ตระเวนจับงูไปทั่ว บางครั้งไป ๗ วัน โดยเก็บใส่กระ
เหมารถสองแถวไปส่งไว้และมีคนคอยดูแล ๑ คน มีสิ่งใหญ่ ๆ ไปใส่ถุง เมื่อครบกำหนด
นัดหมาย เก็บใส่กระเปาะรถไปรับและคิดราคาตามชนิดและจำนวนของงูที่จับได้
- การจับงูจับได้ทั้งกลางวันกลางคืน กลางวันจากรูตามคันทนา งูจะอาศัยอยู่
ในรูหนูตามคันทนาเป็นรูดิน ๆ และถ้าเป็นงูเห่ามักจะอยู่กับมากกว่ารูละ ๑ ตัว ถ้าเป็นงูแมวเซา
มักจะไม่ค่อยอยู่ในรู แต่จะอาศัยนอนตามที่ร่มและเย็นต่าง ๆ ตอนกลางคืนงูจะออกหากินตั้งแต่
จวนตะวันตกดินไปจนถึง ๓-๔ ทุ่มก็แทบจะไม่มีพบ ใช้ไฟฉายส่องหาและใช้บ่วงคล้องคอจับ
- งูลาม งูเหลือม จะมีอยู่รอบ ๆ เขาสมอคอน บางตัวขนาดใหญ่ ยาวถึง
๓ วาก็มีและชุกชุมมาก แต่ในขณะนี้เกือบหมดแล้ว หลังวัดเก่าตโยกเหลืออยู่เพียง ๒ ตัวเท่านั้น
ในขณะนี้นายมนัสไม่จับงูลาม/งูเหลือมที่ตัวใหญ่แล้ว เพราะพระราชินีขอซื้อ และคนรับซื้อก็
ไม่อยากได้เพราะตำราจับ
- นายมนัสไม่เคยถูกงูกัด แต่มีบางคนโดยเฉพาะอาของนายมนัสถูกกัดทั้งงู
เห่าและงูแมวเซาซึ่งนายมนัสบอกว่า เป็นเพราะความประมาท เมื่อถูกงูกัดแล้วก็จะปฐมพยาบาล
เบื้องต้นโดยการใช้เชือกรัดระหว่างหัวกับแผล (ซึ่งนายมนัสบอกว่ารู้มาจากโรงเรียน)
และใช้ไม้ขีดจุดไฟแล้วนำมาจี้เข้าไป (ซึ่งนายมนัสบอกว่าเป็นการฆ่าพิษงู) แล้วนำส่งโรง
พยาบาลสิงห์บุรี ในระยะเวลาที่ผ่านไป มีคนเสียชีวิตเพราะถูกงูกัดน้อยมาก

- นายมนัสบอกว่าโดยปกติคนที่จับงูจะไม่นิยมกินเนื้องู ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเนื้องูมีพิษงูอยู่ด้วย ถ้ากินเข้าไปพิษจะเข้าร่างกายและสะสมไว้ เมื่อถึงเวลาถูกงูกัดจริง ๆ จะทำให้ความต้านทานพิษงูมีอยู่น้อยลงและจะตายเร็วขึ้น

- นายมนัสบอกว่า ชาวบ้านเกือบทุกคน (ร้อยละ) ชอบใจและสนับสนุนอาชีพนี้ เพราะเมื่อไปจับงูที่ทุ่งไหน ก็มักจะพบคาทูตว่า "จับไปเสียให้หมดงูพิษพวกนี้"

- ต่อมาหารขบนิเวศ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเพิ่มของหนู นายมนัสบอกว่างูกับหนูไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน เพราะถึงแม้จะไม่มีการจับงู หนูก็มากอยู่แล้ว และในขณะนั้นก็จับหนูขาย/กิน อยู่เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว แต่พ่อสุ่ม สอาดเยี่ยม กลับบอกว่าไม่อยากจะจับงูขายเพราะงูกินหนู และสังเกตว่าตั้งแต่มีการจับงูขายนี้ หนูชุมมาก และทำคามเสียหายให้ข้าวปีละมาก ๆ และเป็นปัญหากับชาวบ้านมาก

- ในเรื่องการขายก็มีชาวบ้านหนุ่ม ๔ รับเป็นศูนย์รวมให้แล้ว ก็จะมีพ่อค้ามาจากกรุงเทพ ฯ มารับไป

- เพื่อนบ้านของนายมนัสเคยไปกรุงเทพ ฯ กับเค้าแก่ที่รับซื้องู ทำให้ได้ทราบว่างูแมวเซาเขาจะเลือกเอาตัวเท่า ๆ กัน และได้ขนาดที่ต้องการ จับใส่กระสอบแล้วกดจนหัวให้ตาย หลังจากนั้นจะเอามาขยี้ใส่กระสอบตุนยาจีน ส่งขายเมืองจีน กลิ่นหอมมาก เพื่อนยังบอกว่าถ้าไม่เกรงใจเค้าแก่จะขอชิมดูบ้าง

นายมนัสบอกว่าในปัจจุบันงูได้ลดจำนวนลงมาก แต่จากการไปสังเกตการณ์การจับงูและหากร่วมกับนายมนัสตอนหัวค่ำสองวัน นายมนัสชี้ให้เห็นว่า ที่เห็นแสงไฟแวบ ๆ แวม ๆ กลางทุ่งนั้น เป็นแสงไฟที่ชาวบ้านออกหาไปตามทุ่งนารอบ ๆ เขาสมอคอน ซึ่งนายมนัสบอกว่ายังพอมีอยู่บ้าง แต่ถ้าจะให้ได้จำนวนมากต้องไปหาตามทุ่งอื่น ๆ ที่ไกลออกไป

นายมนัสบอกว่าการที่งูลดจำนวนลงนี้เป็นเพราะงูราคาดีมาก และเค้าแก่รับซื้อไม่อื่น ชาวบ้านเขาสมอคอนหลายคน จึงหันมาจับงูขายกันมากขึ้น แต่นายมนัสกลับไม่กังวลว่างูจะหมดไป เพราะนายมนัสกล่าวว่างูแพร่พันธุ์ได้เร็วมาก โดยเฉพาะงูแมวเซาที่ออกลูกเป็นตัวและออกลูกได้คราวละมาก ๆ ประมาณ ๒๐-๓๐ ตัว เมื่อออกมาแล้วก็สามารถจะเลื้อยและช่วยตัวเองได้ทันที ส่วนงูเท่านั้นที่ออกไข่คราวละเกือบ ๆ ๒๐ ฟอง เช่นกัน

การจับงูนี้เป็นเพียงอาชีพของบางคนที่โดยมากจะเป็นพรานหาหนู หาปลา
จับเหี้ย ตะกวดขายอยู่แล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่มาจับงูขาย โดยเฉพาะในหมู่ ๑ และหมู่ ๒
นี้มีเพียงนายมนัส รวบรวมคนเดียวเท่านั้นที่จับงูขาย .

๗. อาชีพหมอฟันบ้าน

๗. ๑ การดำรงชีวิตและอาชีพ

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่าที่ชุมชนเขาสมอคอน อ.ท่าเรือ จ.ลพบุรี มีชาวบ้านที่ทำอาชีพหมอฟันบ้าน ๑ รายคือ นายเอื้อน ชลมากร อายุ ๖๑ ปี เป็นเภสัชกรแผนโบราณ เคยผ่านการอบรมหลักสูตรพิเศษในการใช้ยาสมุนไพร จากจังหวัดลพบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙

หมอเอื้อนเริ่มศึกษาเรื่องยาสมุนไพรและวิธีการนวด ตั้งแต่อายุ ๑๓ ปี และมักจะติดตามบิดาออกไปรักษาผู้ป่วยตามบ้านอยู่เสมอ ได้สังเกตวิธีการบีบนวดด้วยความสนใจ หมอเอื้อนได้รับการถ่ายทอดวิธีการนวดจับเส้น และการรักษาโรคด้วยสมุนไพร จากบิดา เรื่อยมาจนมีอายุ ๒๕ ปี จึงเริ่มรักษาผู้ป่วยเอง แต่เดิมหมอเอื้อนมีอาชีพทำนา มีที่นาอยู่หลายสิบไร่ แต่ที่นาให้ผลผลิตไม่ดี มีฐานะยากจน หมอเอื้อนจึงได้รับการถ่ายทอดวิชาการรักษาโรคแผนโบราณจากบิดา จึงได้ศึกษาเพิ่มเติมจากตำราแผนโบราณ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดของบิดา ที่พี่บ้านถืออยู่ในใบลาน และเป็นหนังสือตำราหมอประจำบ้าน จนมีความรู้อย่างแม่นยำ แล้วจึงรับรักษาผู้ป่วย นอกจากการรักษาโรคด้วยวิธีพื้นบ้านแล้ว หมอเอื้อนยังไม่เลิกอาชีพดั้งเดิม ปัจจุบันมีที่นาเหลืออยู่อีก ๑๐ ไร่ทำนาปีได้ผลไม่ค่อยดีนัก ฉะนั้นรายได้ส่วนมากของครอบครัวจึงมาจากการรักษาโรคแบบพื้นบ้านประกอบด้วยหมอเอื้อนมีความตั้งใจที่จะสืบทอดกระบวนการรักษาโรคแบบพื้นบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่บรรพบุรุษ และความศรัทธาในการช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นทุกข์จากโรคร้ายที่เกิดขึ้น ทำให้หมอเอื้อนยึดอาชีพรักษาโรคแบบพื้นบ้านเรื่อยมา

๗. ๒ กระบวนการของอาชีพ

ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านเขาสมอคอน อยู่ใกล้กับบริเวณที่เป็นเนินเขาหินขนาดใหญ่และเล็กมากมายเรียงรายอยู่เกือบทั่วไป และมีป่าไม้ขึ้นปกคลุมภูเขาหินมากมาย จากสภาพดังกล่าวทำให้มีพืชสมุนไพรเจริญงอกงามอยู่ทั่วไปบนเนินเขาใกล้หมู่บ้าน ได้แก่

จันทร์แดง จันทร์คณา ทนอดาทายาก ดันปีบ ตาลอีนิล เป็นต้น แต่เนื่องจากระยะหลังมีสภาพแห้งแล้งติดต่อกันมาหลายปีประกอบกับชาวบ้านตัดต้นสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือนด้วยความไม่รู้ถึงคุณค่าของสมุนไพรบางพวกไม่รู้จักว่าเป็นต้นสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ได้ จึงตัดโค่นลงเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันจึงเกือบจะไม่มีสมุนไพรหลงเหลืออยู่เลย

หมอเขียนเล่าว่า เมื่อหนุ่ม ๆ บนเขาใกล้หมู่บ้านมีสมุนไพรมาก พ่อหมอมักจะไปเก็บมาใช้เสมอ ๆ แต่เมื่อประมาณ ๒๐ ปี ที่ผ่านมามีสมุนไพรไม่มีเหลืออยู่เลย แต่เดิมยาหม้อที่เจียดให้ชาวบ้านมีราคาเพียง ๔-๘ บาท (๓๔ ปีมาแล้ว) ปัจจุบันยาชนิดเดียวกันนี้เป็นเงินถึง ๑๕๐-๓๐๐ บาท เนื่องจากสมุนไพรหายากจึงมีราคาแพงขึ้นเรื่อย ๆ และการจัดหาสมุนไพรให้ผู้ป่วยหาซื้อได้จากร้านขายยาในตลาดจังหวัดลพบุรี ยางบางชนิดมีราคาแพงมาก เช่น ยาแก้โรคหัวใจเร็ว ราคาต้นทุนกิโลกกรัมละ ๒,๐๐๐ บาท นำมาแบ่งขายเป็นชุด ชุดละ ๑,๐๐๐ บาท ผู้ป่วยจะเจียดยาไปรับประทานทีละชุด ถ้าชุดแรกมีอาการดีขึ้น แต่ยังไม่หายดีก็จะมาเจียดชุดที่ ๒ ไปรับประทานอีก โรคที่หมอเขียนมีความชำนาญในการรักษาได้แก่ อัมพาต มะเร็ง เบาหวาน ปวดข้อ ปวดกระดูก โรคอัมพาตมีผู้มารับการรักษาอยู่เป็นประจำจากที่อื่น ๆ การรักษาเริ่มด้วยการนวดจับเส้น แล้วให้ยาสมุนไพรไปรับประทาน นอกจากนี้ยังมีโรคงูสหวัด โพลามทุ่ง เริม โรคพวกนี้หมอเขียนรักษาโดยวิธีเสกและเป่าด้วยคาถา โดยให้มีหมอลีซึ่งเป็นของเก่าแก่ของบิดา ที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคนแล้ว เป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากผู้ป่วยด้วย มีหมอนี้มีความยาวประมาณสิบเศษ ต่อมเป็นไม้ แกะสลักรูปพระพรหมทั้ง ๔ ด้านด้วยความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าที่ช่วยขจัดสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ได้

๗.๓ ความมั่นคงถาวรของอาชีพ

ปัจจุบันรายได้หลักของครอบครัวมาจากการรักษาผู้ป่วย อาชีพหม้อพื้นบ้านทำให้หมอเขียนมีฐานะดีขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมที่มีฐานะยากจน เป็นปัจจุบันมีบ้านหลังใหญ่สภาพความเป็นอยู่สุขสบายสามารถส่งให้บุตรสาวเรียนถึง ปวช. ได้ และตั้งใจว่าจะให้เรียนต่อไปจนถึงระดับปริญญาตรี แต่ถึงอย่างไรหม้อเขียนก็ตั้งใจว่าจะไม่เลิกอาชีพการทนายซึ่งทำกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษประกอบกับมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอีก ๑๐ ไร่ที่เหลือยู่ ก็ยกทานต่อไป

เรื่อย ๆ ปีละ ๑ ครั้ง ส่วนการรับรักษาผู้ป่วยทำได้ตลอดปี แต่ปัจจุบันหมอเขื่อนรับรักษา น้อยลงกว่าเดิมมาก เนื่องจากมีสุขภาพไม่ค่อยดีและมีอายุมากขึ้นจึงเหนื่อยง่ายเมื่อทำ การตรวจให้ผู้ป่วย

การตรวจรับเส้น เป็นจุดสำคัญของการรักษาโรคอัมพาต ที่มาจากอาการกระดูก งอกทับเส้นประสาท เป็นวิธีการที่ต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัว และประสบการณ์ที่ สัมมาทันหมอเขื่อนจะให้เวลานวดรายละประมาณ ๒ ชั่วโมง โดยไม่เรียกร้องราคาค่า นวด เมื่อนวดแล้วจึงจ่ายยาให้ไปต้มกินและคิดค่ายาตามที่ซื้อมาจากตลาด เมื่อผู้ป่วยหาย จากอาการป่วยก็มักจะมาสมนาคุณด้วยเงินจำนวนมาก ๆ ขึ้นอยู่กับฐานะความร่ำรวยของผู้ป่วย บางรายให้ถึง ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ บาท ก็มีผู้ป่วยส่วนมากมาจากจังหวัดทั้งใกล้และไกล เช่น เชียงใหม่ พังงา กรุงเทพฯ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง อุทัย ฯลฯ

๗.๔ ทัศนคติและการยอมรับของชาวบ้านต่ออาชีพหมอพื้นบ้าน

จากการสืบถามจากชาวบ้าน จึงได้ข้อสังเกตว่า ผู้ป่วยที่มารับการรักษาจาก หมอเขื่อน ส่วนมากจะเป็นคนจากจังหวัดอื่นทั้งใกล้และไกล ส่วนชาวบ้านเขาสมอคอนไม่ค่อย มารับการรักษา แต่จากการสอบถามไม่พบว่ามีผู้ใดที่เป็นโรคอัมพาต มะเร็ง ปวดข้อ ปวดกระดูก ซึ่งเป็นโรคที่หมอเขื่อนมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการรักษา และยังมี ชาวบ้านบางกลุ่มนิยมตั้งมารับประทานกินเองตามคาบอกเล่าต่อ ๆ กันมาด้วย บางคนก็มี ความเห็นว่าค่ายาของหมอเขื่อนมีราคาแพง ชาวบ้านที่มีฐานะค่อนข้างยากจนจึงไม่นิยม มารับการรักษาจากหมอเขื่อน บางครั้งชาวบ้านจะไปรับการรักษาที่สถานเอนามัยประจำตำบล บางคนบอกว่าเคยมารักษากับหมอเขื่อนตอนที่ป่วยเป็นโรคโปลิโอตามทุ่ง หมอเขื่อนใช้วิธี การรักษาโดยการเสกเป่าคาถาให้ และให้กินยาหม้อ อาการป่วยจึงหายไป

ชาวบ้านเขาสมอคอนมีความสนใจในการใช้พืชสมุนไพรเป็นตัวยารักษาโรค สังเกตได้ว่ามีหลายบ้านที่มีความรู้ทางตำรายาสมุนไพร และจัดหาวัตถุดิบรับประทานเอง บางคนจะต้มยาไว้เป็นหม้อ เช่น ยาแก้โรคมะเร็ง โรคพอมแห้งแรงน้อย ตัวยารักษา กอด้วย เถาตาบอีนิล ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ หัวน้ำมันยางจากต้นยาง ชาวบ้านที่สนใจ

ใจอยากหายาแก้โรคเอง ก็ไปขอยาบ้านที่ดื่มไว้แล้วมารับประทาน การที่มีหลายบ้านมีความรู้ทางตำรายาสมุนไพร อาจเนื่องมาจากเมื่อก่อนพื้นที่บริเวณป่าใกล้ ๆ หมู่บ้านอุดมไปด้วยพืชสมุนไพรมากมาย ชาวบ้านสามารถหาพืชสมุนไพรได้เกือบทุกชนิดจากป่าบนภูเขาหินใกล้หมู่บ้านเขาสมอคอน แต่มาเสียชีวิตที่หมู่บ้านได้สูญเสียยาสมุนไพรไปนานแล้ว ประมาณ ๒๐ ปี

๗.๕ ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ

ในปัจจุบันพืชสมุนไพรหายากขึ้นทุกที ทำให้มีราคาแพงขึ้นเรื่อย ๆ และผู้ประกอบการอาชีพหมอยังบ้านยังไม่ถืออุปกรณ์ดยาเป็นจำนวนมาก ๆ ได้ ต้องจ้างร้านยาใหญ่ ๆ บดยาตามความต้องการที่จะใช้ด้วย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ต้นทุนมีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ

๗.๖ แนวโน้มในอนาคต

การรักษาโรคแบบพื้นบ้านแผนโบราณนี้ มักจะได้รับการถ่ายทอดในระหว่างเชื้อสายเดียวกันเท่านั้น ลักษณะของการทวงวิชายังปรากฏมีอยู่ชัดเจน เหตุนี้จึงทำให้การรักษาแบบพื้นบ้านไม่แพร่หลายออกไป ผู้ที่จะได้รับเป็นมรดกตกทอดจึงมีอยู่น้อยมาก ฉะนั้นอาชีพหมอยังบ้านในอนาคตจึงมีแนวโน้มจะลดลงเรื่อย ๆ ตำรายาโบราณจึงไม่ได้รับการศึกษาและเผยแพร่สู่ชนรุ่นหลังนับเป็นการสูญเสียทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษอย่างน่าเสียดาย

๗.๗ สรุปข้อเสนอแนะ

สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของพื้นที่บริเวณ เขิงเขา เนินเขาตลอดจนภูเขาที่รายรอบอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเขาสมอคอน น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่ามหาศาล ที่ควรอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป พืชสมุนไพรมีคุณสมบัติเป็นตัวยาใช้รักษาโรคต่าง ๆ ได้ทุกโรค มีสรรพคุณที่เห็นได้ชัดในการขจัดอาการต่าง ๆ ของโรคได้หลายโรค แม้นักวิชาการแพทย์สมัยใหม่ยังสนใจและเห็นคุณค่าของยาสมุนไพรตามธรรมชาติ การรักษาโรคด้วยการใช้สมุนไพร เป็นสิ่งที่ควรเผยแพร่

แพร์และสับทอดปัจจุบันสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคของการรักษาโรคแบกพื้นบ้าน คือปัญหาขาดแคลนยาสมุนไพร ฉะนั้นจึงควรเร่งรณรงค์การปลูกสวนป่าสมุนไพรให้แพร่หลายยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะในเขตเขาสมอคอนที่มีสภาพภูมิศาสตร์เอื้อต่อการปลูกพืชสมุนไพรและเครื่องหนึ่งเคยเป็นพื้นที่ที่ถูกเผาไปด้วยพืชสมุนไพร ควรจะได้รับการฟื้นฟูปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรอันเป็นทรัพยากรที่มีค่าคงอยู่ตลอดไป

ปัญหาแรกที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขคือความแห้งแล้ง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้พืชสมุนไพรตายไปเป็นจำนวนมากโรงเรียนเขาสมอคอนมีโครงการปลูกสวนป่าสมุนไพร แต่ปรากฏว่าต้นสมุนไพรที่ครูและนักเรียนพยายามปลูกขึ้นได้ตายหมด เนื่องจากความแห้งแล้ง ดังนั้นจึงควรมี

๘. อาชีพอื่น ๆ

อาชีพอื่น ๆ ที่สำรวจมานี้เป็นอาชีพเสริมของแม่บ้านและเด็กชาวมุสลิมเขา
สมอดอน ซึ่งเริ่มทำกันมาได้ไม่ถึงปี หลังจากฤดูการทอเส้นสุดลง โดยจะใช้เวลาว่าง
จากกิจประจำวันจากการสำรวจพบว่าอาชีพดังกล่าวจะมีผู้ว่าจ้างหรือแหล่งนายทุนจากกรุงเทพฯ
ส่งต่อ ๆ มาให้ชาวบ้านทอลักษณะของงานที่ทอไม่ค่อยซับซ้อนนัก เป็นการต่อเติมวัสดุให้สมบูรณ์
เป็นรูปเป็นร่างตามทีผู้ว่าจ้างต้องการเพื่อส่งขายต่อทั้งในและต่างประเทศอาชีพดังกล่าวที่
สำรวจทั้งหมดมี ๖ ประเภท และอาชีพพิเศษคือ การทอพลอยอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งจะขอล่าว
ต่างหาก เพราะมีลักษณะแตกต่างกับอาชีพเสริมทั้ง ๖ ประเภท ดังมีรายละเอียดดังนี้ คือ

๑. การทอดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นการประกอบดอกไม้พลาสติกและผ้า เริ่มจากมีผู้
มาหาประชาชนในหมู่บ้าน มาแนะนำให้ไปติดต่อรับวัสดุดิบมาจากบ้านแปง จ. สิงห์บุรี ซึ่งรับมา
จากผู้ว่าจ้างในกรุงเทพฯ อีกต่อหนึ่ง ภายหลังผู้ว่าจ้างมาก จ. สิงห์บุรี จะนำวัสดุดิบ
มาส่งพร้อมกับสอน หรือมาตัวอย่างมาให้ดูที่บ้านศูนย์กลาง (นางสังัด) ซึ่งนางสังัดจะได้ค่า
ตอบแทนกล่องละ ๑ บาท แล้วจะแจกจ่ายต่อไปยังชาวบ้านที่ต้องการ การทอจะเป็นการต่อ
เติมชิ้นส่วนให้เป็นดอกไม้ ใบ แล้วเข้าช่อ มีรายได้ตกประมาณ ๑๒-๑๖ บาท ต่อกล่อง แล้ว
แต่ความยากง่ายของงานที่ทอ ใช้เวลาทอประมาณ ๒-๔ วัน แล้วผู้ว่าจ้างที่ จ. สิงห์บุรี จะ
นำกลับคืนไป พร้อมกับจ่ายค่าตอบแทน และนำดอกไม้ชนิดใหม่มาให้ทอ ในขณะที่สำรวจ
เป็นการประกอบช่อกุหลาบพลาสติกบนผ้า วัสดุดิบประกอบด้วย ดอก กีบดอก ใบ ก้าน
เสียบ วิธีทอชาวบ้านจะนำส่วนกีบดอกซึ่งนับอัตราในแพ่งพลาสติกมาตัดออก แล้วมาประก
กอบกับดอกไม้ ต่อเติมในก้าน แล้วเข้าช่อจนเสร็จสมบูรณ์ มีรายได้กล่องละ ๑๔ บาท
(๓๖ ช่อ) ใช้เวลาทอ ๒ วัน

๒. การประดิษฐ์ตุ๊กตา เริ่มจากครูในหมู่บ้านผู้หนึ่งนำวัสดุดิบมาจาก ต. โคกสลุด
อ. ท่าเรือ โดยจะได้รับค่าตอบแทนกล่อง ๒ บาท แล้วนำมาให้บ้านศูนย์กลางที่บ้านเขา
สมอดอนสำหรับแจกจ่ายชาวบ้านต่อ ซึ่งบ้านศูนย์กลางนี้จะได้กล่อง ๑ บาท การทำเป็น
การประดิษฐ์ตุ๊กตาในเทศกาลต่าง ๆ ของชาวตะวันตก เช่น ตุ๊กตาประ
ดับต้นคริสต์มาส เพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ ลักษณะการทอเช่นเดียวกันกับการประดิษฐ์

ดอกไม้ คือ เป็นการต่อเติมชิ้นส่วนให้สมบูรณ์ เช่น เต็มหมวก รองเท้า เข็มขัด ฯลฯ เป็นต้น มีรายได้ประมาณ ๒-๒๐ บาทต่อ ๑ คู่ แล้วแต่ความยากง่ายของงาน ในขณะที่สำรวจพบ เป็นการประกอบตุ๊กตาแขวน วัสดุที่ผู้ว่าจ้างนำมาให้ประกอบด้วยตุ๊กตาพลาสติก เสื้อผ้า หมวก รองเท้า เข็มขัด เข็มผูก กาว ที่เย็บกระดาษพร้อมลวดเย็บ กระจกพลาสติก สำหรับใส่ตุ๊กตาเมื่อประกอบเสร็จเรียบร้อย วิธีการจะเป็นการนำเสื้อผ้า หมวก รองเท้า เข็มขัด มาติดกาว แล้วร้อยเชือกที่หมวก จากนั้นนำไปใส่กระจกพลาสติกปิดถุงจนเรียบร้อย ผู้ที่จะมีรายได้ในการทำถุงละ ๘ บาท ในถุงมีทั้งหมด ๑๔๔ ตัว ใช้เวลาทำ ๒ วัน

๓. ถักริมเสื้อดอกกระเช้า วัสดุประกอบด้วย เสื้อดอกกระเช้าที่ตัดเย็บมาเรียบร้อย ด้ายถักโคเช่ วิธีการทำเป็นการถักโคเช่ ๒ รอบ ต่อเติมช่วงคอและแขนของเสื้อ มีรายได้จำนวน ๓ บาท ต่อ ๑ ตัว

๔. ทำสายนาฬิกาข้อมือ เป็นการต่อเติมชิ้นส่วนสายนาฬิกาสแตนเลส แต่ไม่ได้ทำทั้งสายเป็นส่วนหนึ่งของสายนาฬิกา มีรายได้ถุงละ ๒๐ บาท (ถุงหนึ่งหนักประมาณ ๑.๒ กิโลกรัม) ใช้เวลาทำ ๑ คู่ต่อ ๒ วัน

๕. เย็บที่รัดผม ซึ่งจะมีผู้นำวัสดุไป ได้แก่ ผ้าและยางยืดมาจาก ต.โคกสลุด แล้วมาแจกจ่ายชาวบ้านต่อ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน วิธีการจะใช้ผ้าหุ้มยางยืดเย็บติดต่อกัน แล้วจะนำมาตัดแยกออกภายหลัง มีรายได้ประมาณร้อยละ ๒๐-๔๐ บาท แล้วแต่ความยากง่าย วันหนึ่งทำได้ประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ ชิ้น ในขณะที่สำรวจพบชาวบ้านมีรายได้ร้อยละ ๑๘ บาท ทำได้ ๒๐๐ ชิ้นต่อวัน

๖. เย็บเสื้อผ้าโหล เป็นการต่อเติมวัสดุลงไปบนตัวเสื้อ กางเกง หรือ กระโปรง ในขณะที่สำรวจพบ เป็นการใส่เชือกประกอบเป็นลวดลายประดับกางเกงยีนส์ มีรายได้ประมาณ ตัวละ ๓-๔ บาท ทำได้ประมาณวันละ ๑๐ ตัว สำหรับด้ายที่ใช้เย็บชาวบ้านต้องลงทุนซื้อเอง

๗. อาชีพทำพลอย เป็นการเจียรนัยพลอย และตกแต่งพลอย โดยเจ้าของจะซื้อพลอยมาจากโลกัรมลย์ ๓,๐๐๐ บาท มากระเทาะออกให้คนงานเจียรนัย และตกแต่ง โดยให้ค่าแรงเม็ดละ ๑ บาท และ ๕๐ สตางค์ ตามลำดับ วันหนึ่งทำได้ ๗๐-๒๐๐ เม็ด ซึ่งเจ้าของจะนำไปขายที่กรุงเทพฯ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วในราคาเม็ดละ ๑๕ บาท

อาชีพทำพลอยนี้ มีลักษณะแตกต่างจากอาชีพทั้ง ๖ ดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะการทำค้อนข้างจะเป็นลักษณะโรงงานอุตสาหกรรม มากกว่าอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งเจ้าของย้ายมาจาก จ. จันทบุรี มาสร้างบ้านของตนเปิดเป็นโรงงาน และรับคนงานชายหญิง จาก จ. มหาสารคาม จำนวน ๕๐ คน (มีมาจาก จ. ชอนแก่น เพียงคนเดียว) มาทำ โดยให้พักอาศัยอยู่-กิน ในบ้านดังกล่าว คาดว่าอาชีพนี้จะยังมั่นคงทนมากกว่าอาชีพเสริมอื่นๆ เพราะมีโรงงานที่มั่นคงถาวรเองในหมู่บ้าน ไม่ต้องรอคอยวัตถุดิบ สามารถทำงานได้ทุกวัน แนวนั้นมีต่อไปคาดว่าอาจจะมีคนหนุ่มสาวของหมู่บ้านสมัครคนที่ต้องการปรับเปลี่ยนอาชีพ เข้าไปทำงานกับคนอีสานเหล่านั้นในอนาคต

การการสำรวจข้างต้นพบว่าอาชีพทั้ง ๖ ดังกล่าว เป็นอาชีพเสริมของแม่บ้านเมื่อว่างจากภารกิจประจำวัน อาจทำคนเดียวหรือร่วมกับผู้หนึ่งในครอบครัวเดียวกันเป็นการต่อเติมวัสดุ ซึ่งเป็นงานที่ไม่ยากนัก รายได้จึงน้อย ประกอบกับงานบางประเภทจะมีคนกลางรับ-ส่ง จากแหล่งผู้ว่าจ้างโดยตรงหลายต่อ ซึ่งคนกลางจะหักรายได้ส่วนหนึ่งเป็นของตนด้วย ช่วงเวลาการทำงานจะขึ้นอยู่กับการมาส่งวัตถุดิบของผู้ว่าจ้าง จึงทำเป็นระยะหรือช่วงไม่ได้ทำทุกวัน อาทิตย์หนึ่งอาจจะทำเพียงหนึ่งวัน รายได้ของชาวบ้านแต่ละคนจะไม่มากนักเมื่อเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน แต่ชาวบ้านก็พอใจมาก จะแย่งกันรับวัตถุดิบไปทำด้วยเหตุผลที่ว่าดีกว่าอยู่บ้านเฉย ๆ

แนวนั้นในอนาคตคาดว่าเมื่อถึงฤดูการทอผ้า อาชีพเหล่านี้จะหมดไปชาวบ้านก็จะกลับไปทอตามเดิม และหลังจากฤดูการทอผ้า ยังไม่แน่ใจว่าจะมีสาเหตุหรือปัจจัยที่จะทำให้ชาวบ้านกลับมาดำเนินอาชีพเสริมนี้อีกหรือไม่

ตารางที่ ๑ ลักษณะและปัจจัยในการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน เชาสลมคคอม

อาชีพ หัวข้อ	ทนาย	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ชาวมคคอม	แพะ/แกะ
๑. ลักษณะ	<p>ทนาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - อาชีพหลักดั้งเดิม ทนายมาตั้งแต่มัย ปู่ ย่า ตา ยาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เลี้ยงโคเพื่อใช้งานในการทนาย - นิยมเลี้ยงควาย เพราะหน้าแล้งนิยมปลูกข้าวให้ควายนอน และควายขึ้นเขาไม่เก่งเหมือนวัว 	<p>รับจ้าง</p> <p>เป็นอาชีพที่ทำกันมาแต่เดิม โดยคนที่มีที่ดินก็จะรับจ้างทำไร่ ส่วนคนที่ทำนา ก็จะรับจ้างในชั่วโมงว่างหรือพม่าแล้ง</p> <p>มีการรับจ้างหลายลักษณะ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับจ้างเฉพาะช่วงเวลาว่าง - รับจ้างในหมู่บ้าน - รับจ้างนอกหมู่บ้าน เข้าไปเป็นกลับ - รับจ้างนอกหมู่บ้าน นาน ๆ กลับ - รับจ้างต่างประเทศ 	<p>ชาวมคคอม</p> <p>เป็นอาชีพที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เมื่อ ๒๓ ปีที่แล้ว</p>	<p>แพะ/แกะ</p> <p>- เป็นอาชีพใหม่ที่แยกนำเข้ามาจากชาวบ้านเลี้ยงและรับซื้อ</p>
๒. ปัจจัย	<p>ทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลืมหมาเพื่อพอกิน - ค่าข้าวปลูก ๒-๓ ตัง/ไร่ ราคาประมาณ ๑๒๐-๑๕๐ บาท - ปุ๋ยเคมี ๒๑๐ บาท/ไร่ - ยาฆ่าแมลง 	<p>เงินทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต้องมีเงินทุนซื้อแม่วัวพันธุ์ ซึ่งเมื่อซื้อแล้วก็แทบจะไม่ต้องลงทุนอะไรอีก - การผสมพันธุ์ถ้าต้องการพ่อวัวพันธุ์ดี ก็ใช้การผสมเทียม ราคา 	<p>เงินทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับจ้างเฉพาะช่วงเวลาว่าง - รับจ้างในหมู่บ้าน - รับจ้างนอกหมู่บ้าน เข้าไปเป็นกลับ - รับจ้างนอกหมู่บ้าน นาน ๆ กลับ - รับจ้างต่างประเทศ 	<p>เงินทุน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต้องมีเงินจำนวนหนึ่งเข้ามาซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ - ต้องซื้อแผ่นเหล็กและแผ่นสแตนเลส ไม้ ปลดอกปากกา 	<p>เมื่อ ๑๐ ปีมาแล้ว ราคาแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ ตัวละ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท ปัจจุบันราคาตกต่ำมาก เหลือ ๓๐๐-๕๐๐ บาท</p> <p><u>แรงงาน</u></p> <p>ใช้แรงงานในครอบครัว</p>

หัวข้อ	อาชีว	ท่านา	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำมีดหมอ	แพะ/แกะ
<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุน - เงินทุน - วัสดุคืบ - แร่งงาน - ระยะ เวลา 	<p>ค่าไปกินไร่ละ ๑๕๐ บาท</p> <p>ค่าค่านาไร่ละ ๒๐๐ บาท</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกี่ยวข้าวไร่ละ ๑๒๐-๒๐๐ บาท - มีดข้อบ ฟ้อนละ ๑-๒ บาท - หาบฟ้อนละ ๒-๔ บาท - ฟันฟ้อนละ ๑.๕๐ บาท <p><u>แร่งงาน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - มาจากบุคคลในครอบครัว ถ้าไม่ <p>สามารถทำได้ทั้งหมดจะจ้างคนอื่น</p> <p>มาช่วย</p> <p><u>ระยะเวลา</u></p> <p>นานปี ๖ เดือน - ฤดูฝน</p> <p>นานปี ๔ เดือน - ฤดูแล้ง</p>	<p>๑,๕๐๐-๒,๐๐๐ บาท/ครั้ง</p> <p>- ไร่แร่งงานในครัว</p> <p><u>ระยะเวลา</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไร่ใช้เวลาอย่างน้อย ๑ ปี จึง <p>จะตกถูก แล้วต้องเลี้ยงอีกประมาณ</p> <p>๑ ปี จึงจะสามารถขายได้ราคาดี</p>		<p><u>แร่งงาน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไร่แร่งงานในครอบครัว ถ้าไม่ <p>พอก็จ้างเขามาช่วย</p>	<p><u>ระยะเวลา</u></p> <p>ปี ๑ ปี แพะ/แกะ จะตกถูก</p> <p>ประมาณ ๒ ครั้ง ๆ ละ ๒-๓ ตัว</p> <p>เมื่อเกิดมาแล้วต้องเลี้ยงอีก ๑ ปี</p> <p>จึงจะโคพอขายได้</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันเบื้องต้น - ที่คืบ - แหล่งน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่คืบ - ของตนเอง โดยเฉลี่ยจะใส่รับ <p>สามแบ่งปันมาจากบิดา-มารดา คน</p> <p>ละ ๕-๒๐ ไร่</p>	<p><u>ที่คืบ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่จำเป็นต้องมีที่คืบ เพราะ <p>ว่าในพื้นที่แสงก็ใส่เลี้ยงตามทุ่ง</p> <p>หน้าฝนและฤดูหนาวก็ใส่เลี้ยงบน</p> <p>ภูเขา หรือผูกไว้บนคอกแล้วไป</p> <p>เกี่ยวหญ้ามาทำฟัก</p>		<p>ไม่จำเป็น เพราะใช้ทำตุ๋นบ้าน</p>	<p><u>ที่คืบ</u> ไม่จำเป็นต้องมี ไร่แล้ว</p> <p>เลี้ยงตามทุ่งจับหน้าแสง และบน</p> <p>ภูเขาหน้าฝน หน้าหนาว การตั้ง</p> <p>คอกก็ใช้เชิงเขาใกล้ ๆ ไร่บน</p> <p>ซึ่งเป็นที่สาธารณะ</p> <p><u>แหล่งน้ำ</u> ไร่แหล่งน้ำธรรมชาติ</p>	

หัวข้อ	อาชีว	หัวข้อ	ลักษณะ	ลักษณะ/ภาวะ	หมายเหตุ
<p><u>แหล่งข่าว</u></p> <p>๑. พี่ชาย</p> <p>๒. พี่จากระบบชลประทาน</p>	<p><u>แหล่งข่าว</u></p> <p>๑. พี่ชาย</p> <p>๒. พี่จากระบบชลประทาน</p>	<p><u>แหล่งข่าว</u></p> <p>๑. พี่ชาย</p> <p>๒. พี่จากระบบชลประทาน</p>	<p>ไม่จำเป็น</p>		
<p>- <u>ความรู้ที่รับทราบ</u></p> <p>- ความชำนาญ</p> <p>- ทักษะ</p>	<p>๑. เดิมการทำงานไม่จำเป็นต้องใจสี ความรู้และทักษะที่สูงมากนัก ทุกคน ทำเป็น ทำได้ เป็นการเรียนรู้โดย ผ่านระบบครอบครัว แต่ปัจจุบันต้องมีความรู้และคิด คำนวณทางการก้าวหน้าต่าง ๆ อยู่ เสมอ</p> <p>๒. เดิมทุกคนต้องลงมือทำเอง ทุกคนจะเป็น แต่ปัจจุบันใช้เครื่อง จักรและการว่าจ้างแรงงาน เจ้า ของนามจำเป็นต้องทำอะไรจะเป็น เลยก็ได้</p>	<p>- ไม่จำเป็น</p>	<p>๑. อาศัยความรู้ความชำนาญ เฉพาะเรื่อง เช่น ช่างไม้ ช่าง และอื่น ๆ</p> <p>๒. การรับจ้างบางชนิดไม่จำเป็น ต้องมีความรู้และทักษะเลย</p>	<p>๑. มีความรู้ในเรื่องของการทำ การขึ้นรูป การตี การเขียน ต่าง ๆ ๒. มีความสามารถในการใช้เหล็ก คอกกึ่ง เกิดความคล่องแคล่วและใช้ภาษา ขอม</p> <p>๓. ถ้ามีความชำนาญก็จะสามารถ ทำได้ดี สวยงามและได้จำนวนมาก</p>	<p>- ไม่จำเป็นต้องมีมากนัก เพราะ ปล่อยเสียงและทำให้เสีย ธรรมชาติ</p>
<p>- <u>การขาย</u></p> <p><u>ผลผลิต</u></p> <p>- ตลาด</p> <p>- รายได้</p>	<p><u>ผลผลิต</u></p> <p><u>ขาย</u> ปกติ ๖-๘ เกวียน/๒๐ ไร่ ราคาเกวียนละ ๓,๐๐๐-๔,๒๐๐บาท แล้วแต่คุณภาพของข้าว</p> <p><u>ขาย</u> ปกติ ๑๒-๑๓ เกวียน/๒๐ ไร่ (เฉลี่ย ๖๐-๖๕ ตัน/ไร่)</p>	<p>- เลี้ยงวัวแม่ เมื่อผสมพันธุ์และ คลอดแล้วก็จะเลี้ยงให้ เป็นวัวหนุ่ม/ สาว ก็จะขายได้ราคาดี บางตัว ราคาเป็น ๑๐,๐๐๐ และบางตัวถึง ๑๐๐,๐๐๐ บาท</p> <p>- มีพ่อค้า หรือผู้ต้องการเลี้ยงมา หาซื้อถึงบ้าน</p>	<p>-</p>	<p><u>ตลาด</u></p> <p>- ส่วนมากจะมาส่งให้วัดเขาสม คอน ซึ่งในขณะนั้นทำไม่ทัน เพราะมี ผู้ต้องการไปใช้ติดตัวมาก</p> <p>- ในขณะเดียวกันก็มีวัดอื่น ๆ มา มารับไป (ตลาดมีความต้องการมาก)</p>	<p>- จับแพะ/แกะ หมูสาว (อายุ ประมาณ ๑ ปี) ขายตัวละ ๓๐๐- ๖๐๐ บาท โดยมีผู้มาหาซื้อถึงคอน - แพะจะขายได้ดีกว่าแกะ</p>

อาชีพ หัวข้อ	ทำนา	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำมีดหมอ	แพะ/แกะ
	การขาย พืชผักคอกกลางจะมาซื้อถึงกลางนา หรือนำไปขายที่สหกรณ์การเกษตร อ.ท่าม่วง ซึ่งอยู่ห่างออกไป ประมาณ ๒๐ กม.	- ไม่มีปัญหาเรื่องตลาด		รายได้ รายได้ดีมาก ตั้งแต่ ๓,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท/เดือน	
- เครื่องมือ - วัสดุ - อุปกรณ์	- เครื่องมือ ไร่-นา-คราด ฯลฯ - ปัจจุบัน ไร่ เครื่องมือแรง ๑. รถไถนา - ชนิดเดินตาม ๕๐,๐๐๐.- - ชนิดนั่งขับ ๔๕,๐๐๐.- ๒. เครื่องสูบน้ำ (ใช้เครื่องรถไถหรือเครื่องยนต์ เบนซิน) ๓. ปุย ๔. ยาฆ่าแมลง ๕. พันธุ์ข้าว	- คอกวัวที่มีหลังคาที่แคบ/ฝน ได้สี - มีรั้วแบบหนา	-	เครื่องมือ - เต้าเผา/แพนเหล็กขึ้นรูป/ข้อม/ปากกาจับ เหล็ก/ เครื่องเย็บผ้า/ ส่วน/ เครื่องดอกกลาย ฯลฯ วัสดุ สแตนเลส/อลูมิเนียม/ไม้สำหรับทำปลอกมีด/ปากกา	- คอกมีหลังคาที่แคบและกันฝน ได้ มีรั้วแบบหนา ป้องกันน้ำให้ สุนัข เข้าไปปรบกวนได้ - เกสอแร/ เกสอเม็ด - อย่างต่ำ ไร่แพะ และได้คุ้มกันตลอดเวลา
- วิทยาการการ/ เทคโนโลยี	เดิม การทำนาไม่จำเป็นต้องใช้วิทยากรและ เทคโนโลยีมีมากขึ้น หาตามธรรมชาติ ปัจจุบัน มีการใช้วิทยากรในหลายลักษณะคือ	- ไม่จำเป็นเพราะจะมีสัตวแพทย์ มารับจ้างดูแล เช่น การผสมเทียม การป้องกันและรักษาโรค	เดิม การรับจ้างเป็นการใช้กำลัง กายเข้าแลกเป็นหลัก แต่ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะสูง พอสมควร เพราะยังมีความรู้ ความชำนาญและทักษะมาก จะทำ	๑. การขึ้นรูปโดยการเผาแล้วตี ขึ้นรูป-ตะใบ ซึ่งทำได้สี่-ส่าย ๒. การขึ้นรูปโดยเครื่องมือและ วิธีการสมัยใหม่ โดยการตัดและ เจียรเป็นรูป ซึ่งทำได้นิ่มนวล-งาม	- ใช้วิธีเลี้ยงแบบธรรมชาติ หากเจ็บป่วยก็ฉีดยา รักษาตนเอง โดยการปรึกษา หรือเรียนรู้ ระหว่างกัน

หัวข้อ	อาณา พำนา	เสียงโศก	รับจ้าง	พำนักหมอบ	แพะ/แกะ
	<p>๑. พันธุ์ข้าว ไร่ข้าวลูกผสมที่กรมส่งเสริมการเกษตรขอนแก่นและบ้านนาขายให้</p> <p>๒. วิธีการทำนา มีการทำนาข้าวตาม ซึ่งทำให้ทุนค่าจ้างในการปักดำ</p> <p>๓. มีการใช้เครื่องจักรกล</p> <p>๔. มีการใช้วิธีการสมัยใหม่ เช่น ปุย ในการเพิ่มผลผลิต ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าหญ้า เป็นต้น</p>	<p>รับจ้าง ไร่ที่มีรายได้มาก</p>	<p>คอบข้างหยวบ</p>		
<p>- ศีติกรรม</p> <p>- ความเชื่อ</p> <p>- ข้อห้าม</p> <p>- กฎ</p>	<p><u>ศีติกรรม</u></p> <p>๑. <u>ศีติกรรม</u>ที่เกิดจากความแห้งแล้ง</p> <p>- <u>ศีติ</u> เมฆ - นำคืนเหนียวมาขึ้นเขินหญิงและชายขนาดเท่าคนจริงกำลังสมสู่กัน แล้วดักขำราครูปยับยับขณะที่ศีติผู้มาร่วมศีติจะร้องรำทำเพลงสนุกสนาน แล้วนำรูปยับยับไปทิ้งไว้บนนาข้าว ปัสสาวะให้ฝนตกจะจนละลายไปเอง</p>	<p><u>ศีติกรรม</u></p> <p>- เมื่อซื้อวัวมาใหม่ จะรับขวัญโดยการผูกค้ายสามสี่ (เหลืองแดง เขียว) ทำคนเข่าทั้ง ๒ ข้าง แล้วพูดสิ่งที่ตั้งนามให้วัวฟัง เช่น บอกให้วัวมาคำมาคู่ดูลอยาเจ็บไขได้ป่วยอยู่จนแก่ เฒ่า ออกดูมาสวยงาม ชื่อสัตว์คือเจ้าของเหมือนวัวนั้นทิวศาล ทำให้เจ้าของรำรวย</p>	<p>-</p>	<p><u>มี ๒ ลักษณะ</u></p> <p>๑. <u>เคาเฒ่า</u></p> <p>เคียบ ๔ วันพฤหัสบดี จะทำศีติยกรู ปีละ ๑ ครั้ง มีข้าวปากหม้อ นายศรี ใช้ดื่ม ขมมด้มแดง ต้มขยาวิธีอย่าง ๑. ห้ามทำเคาเฒ่าประกอบอาหาร แต่ดื่มน้ำดื่มได้</p> <p>๒. ห้ามเหยียบเคาเฒ่า</p> <p><u>๒. เครื่องเจียร</u></p>	<p><u>ศีติกรรม</u></p> <p>- ในกรณีขายคอกใหม่ หรือซื้อแพะมาใหม่ เจ้าของจะจุดรูปคอก บอกเล่าแก่เจ้าที่ หรือศาลพระภูมิให้บอกภัยรักษา ให้เจ้าของเจริญก้าวหน้า</p> <p><u>ความเชื่อ</u> เจ้าที่เป็นผู้รักษาดูแลแพะให้อยู่อย่างมีความสุขในเวลากลางคืนจะไม่มีการบอบ</p>

อาชีพ หัวข้อ	ชานา	เสียงใจ	รับจ้าง	หาผิดหมอ	แพะ/แกะ
	<p>- การแห่ขางแมง/การแห่ผู้สูง อายุ/การแห่พระพุทธรูป</p> <p>เดิม จะนำแววสีกรงหามไปปรอบ หมู่บ้าน ชาวบ้านจะสาดน้ำไปตลอด ทาง</p> <p>ปัจจุบัน จะนำพระพุทธรูปมาตั้งบน แท่นแล้วหาม เต็มไปตามหมู่บ้าน ชาว บ้านจะนำข้าวหอมมาสร้งน้ำพระ พุทธรูป หรือนำผู้สูงอายุที่เป็นที่ เคารพขึ้นถือสีเสเซง/นั่งบนแคร่หาม ไปรอบหมู่บ้านคอนกลางคืน โดยมุ่ง กางเกงขี้นหัวเดียวแล้วสาดน้ำ สปรุสปรานกับ</p> <p>๒. พิธีกรรมที่เกิดจากความรู้สึก เห็นคุณประโยชน์ของข้าว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไหว้แม่โพสพ - ทำบุญลาน - ทำบุญหน้าบ้าน หลังบ้าน <p>ชื่อห้าม</p> <p>๑. ห้ามขายข้าวในวันศุกร์</p>	<p>ความเชื่อ</p> <p>เชื่อว่าข้าวเป็นสัตว์ที่ห้าคุณ เกือบ ห้าให้เจ้าของร่ำรวย ดังนั้นจึงปฏิบัติ ต่อวัวด้วยดี ไม่ดู ไม่ตี ไม่ด่า</p> <p>ตั้งชื่อให้พระเราะ ชุดด้วยดี ฯลฯ</p> <p>ชื่อห้าม</p> <p>ห้ามฆ่าวัว/ห้ามตี นมทิ้งให้หมา กิน เช่น ยูกตากแดดไว้เป็นเวลานาน</p>		<p>เดือน ๓ วันพฤหัสบดีจะหาพิธี ค่อนำรูปหลวงพ่อก่อนแล้วมาทำพิธี ที่แห่งนั้นรูป</p> <p>ชื่อห้ามสำหรับผิดหมอ</p> <p>มิใช่เป็นเครื่องกลางห้องกับ</p>	<p>เผ่าลอมยั้งเจ้าที่อุบลราชธานี</p> <p>ชื่อห้าม ๑. ห้ามเตะ โดยเด็ดขาด เพราะเท่าเทียมของตัว</p> <p>๒. ห้ามดูดำ ห้ามพูด คำหยาบ</p>

หัวข้อ	อาชีพ	ท่านา	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำมีดหมอ	แพะ/แกะ
<p>- ปัญหาและอุปสรรค</p>	<p>อาชีพ ๑. ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ๒. มีหมูและแมลง (เพลี้ยกระโดด) ระบาดมาก ๓. ขาดแรงงานในการทำนา ๔. ลงทุนสูง นายรุ่ง</p>	<p>๑. ทำได้เฉพาะบางปี เพราะข้าวไม่ค่อยพอ ๒. ฤดูเก็บเกี่ยวตรงกับหน้าฝนพอดี ทำให้มีความชื้นสูง ราคาต่ำ ๓. ลงทุนสูงมาก</p>	<p>- บางช่วงขาดน้ำ/แหล่งขังน้ำน้อย - หน้าแล้ง/แหล่งหญ้าอยู่ไกลมาก ingsกว่า ๑๐ กม. ต้องไล่วัวไปเลี้ยง - ฝนฤดูหนาวไม่ทุ่งหญ้า ต้องอาศัยพื้นที่บนเขาและฟ้าแห้ง - ราคาพันธุ์วัวแพงมาก</p>	-	-	<p>- ราคาตกต่ำลง ทำให้มีรายได้น้อยลง - ชาวบ้านมักตั้งข้อรังเกียจว่าทำพิธีขาวข้ามคนอื่น เติบอคร้อน</p>
<p>แนวโน้มนานอนาคต</p>	<p>- ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคมากเพียงใด ก็คงจะคงทนทานกับต่อไป</p>	-	<p>เป็นอาชีพที่มีแนวโน้มดีมาก ความต้องการของตลาดสูง เพิ่มกำลังเฉพาะวัด เขาสมอคอน ก็ทำไม่ห็นตามความต้องการและในขณะที่มีวัดขึ้นต้องการอีก เช่นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถทำได้ทัน</p>	-	<p>- เนื่องจากมีราคาตกต่ำทำให้รายได้น้อยลง แต่หลายครอบครัวก็ยังคงต้องเลี้ยงต่อไป แต่บางครอบครัวก็คิดจะเลิกเลี้ยง</p>	-

อาชีพ หัวข้อ	ทำมา	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำนิติกรรม	แพะ/แกะ
กระบวนการ ในการผลิต	เตรียมดิน หว่าน/ปักดำ ดูแล/รักษา เก็บเกี่ยว ข้าวเปลือก ขาย	แม่พันธุ์ ลูก โค - หมูสาว ตัวผู้ ตัวเมีย เลี้ยงไว้ ทำแม่พันธุ์ ขาย			แม่พันธุ์/พ่อพันธุ์ ลูก โค - หมู/สาว ขาย ทำพันธุ์ต่อไป

ตารางที่ ๒ องค์ประกอบและวิธีการในการปรับ เปลี่ยนอาชีพของประชาชนในชุมชน เขาสมอคอน

อาชีพ หัวข้อ	ทาบนา	เสี่ยงโชค	รับจ้าง	ทำผิดหมอ	แพะ/แกะ
๑. องค์ประกอบ และวิธีการปรับ การปรับ เปลี่ยน	มีการปรับ เปลี่ยนวิธีการทำงานการทำ นาอย่างมาก กล่าวคือ ๑. มีการใช้เครื่องจักรกลทุบแรง ทำที่ทำได้เร็วขึ้น/มากขึ้น/และไม่ ต้องคอยตั้งธรรมชาติ ๒. มีการใช้วิทยาการสมัยใหม่ กล่าวคือ - พันธุ์ข้าว - วิธีการทำ (นาข้าวผสม) - ปุ๋ย - ยาฆ่าหญ้า/ฆ่าแมลง	๑. แรงจูงใจด้านราคา ราคาสูง ๒. สภาพแวดล้อมเหมาะสมแก่ การเลี้ยงสัตว์ เพราะมี เขกสมคอบ ซึ่งเขินดู เขาเตี้ย ๆ มี เขาและ ทุ่งหญ้าที่ป่าทามไม่ถี่ มีหญ้าอุดม สมบูรณ์ดีในฤดูฝน โดยเฉพาะอย่าง ยิ่ง ช่วงฤดูน้ำหลากมีป่าทามบริเวณ ที่ลุ่มล้น ๓. เป็นอาชีพดั้งเดิม ที่ชาวบ้าน เลี้ยงวัวไว้ใช้งานในการทำนา จึง มีความรักความผูกพัน - เปลี่ยนจากเลี้ยงเพื่อใช้แรง งานในการทำนา ซึ่งมาเลี้ยงวัว พันธุ์พื้นเมืองที่เลี้ยงง่าย ทนทาน ร่วมแรงกันทำ	เดิม การรับจ้างหรือการออกไป หางานทำนอกหมู่บ้าน ไม่ค่อย กระทำกัน และก็ไม่ค่อยมีการจ้าง งานกันมากนัก ปัจจุบัน ๑. มีการจ้างงานกันมาก ขึ้นและการรับจ้างก็กระทำได้ทั้ง ขึ้น เพราะสามารถหารายได้ที่ดี เร็ว ไม่ค่อยเสี่ยงต่อการขาดทุน มีรายได้แน่นอน นอกจากนี้อาชีพอื่นโดย เฉพาะ การทำนาซึ่งเคย เป็นอาชีพหลักและ ใช้แรงงานมา ก็มีอีกมากมายคือ มีรายได้ไม่แน่นอน - ไร่ เทคโนโลยี โผล่ขึ้นมาแทน ทำให้อาชีพแรงงานน้อย	เดิม เป็นอาชีพการทำมีด-พขว้า เพื่อใช้จับควัว เรือและไธวมา เมื่อ ๒๓ ปีมาแล้ว ที่ปรับมาทำมีด หมอ เพราะทำได้แล้วได้เงินและมี ของพลวงพ้อม ที่ประชาชนเสื่อมใส ศรัทธาและต้องกาวไว้ได้ครึ่งกลาง ของยี่สิบได้คิดตัว	การปรับ เปลี่ยนมาประกอบอาชีพ เลี้ยงแพะ/แกะนี้ มาจากสาเหตุ ๑. สภาพแวดล้อม เหมาะสมแก่ การเลี้ยง งบประมาณที่หมู่บ้านไม่ สามารถเลี้ยงได้ ๒. แพะ/แกะ กินอาหารได้ หลายชนิด หน้าฝน-จับไม้-หญ้า หน้าแล้ง-ฟางข้าว-ใบไม้แห้ง ทำให้ง่ายต่อการเลี้ยง ไม่ค่อย กังวลเรื่องการหาอาหาร ๓. มีผู้มาสนับสนุนและรับซื้อ ๔. ตกถูกเร็วและมากสามารถ ขายได้ เจมเร็ว

หัวข้อ	อาชีพ	สถานที่	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำมีดหมอ	แพะ/แกะ
<p>— จุดเวลาของการปรับเปลี่ยน</p>	<p>ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ ชาวบ้านได้รับความรู้และความคิดจาก</p> <p>๑. หมู่บ้านข้างเคียงหรือใกล้เคียง</p> <p>๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน</p>	<p>โรค ไม่ค่อยคิดเกี่ยวกับโรคดูแลรักษา แต่ขายได้ราคาค่อนข้างต่ำ มาเป็นวัวพันธุ์ต่างประเภทยุโรป อเมริกา บราซิลและอินเดียบราซิล และลูกผสม ซึ่งต้องเอาใจใส่ดูแลเลี้ยงดูเป็นพิเศษ เพราะว่ามันทานคอกโรค เลี้ยงเพื่อขายโดยเฉพาะคอกอายุความผู้บ่มการเลี้ยงดูมาก อาศัยสัตว์แพทย์ การผสมเทียม การป้องกันโรค</p>	<p>ทำให้คอกมีเวลาที่จะออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น</p> <p>๒. โรงงานอุตสาหกรรมต้องการแรงงานมาก</p>			<p>เริ่มเลี้ยงมาเมื่อ ๑๐ กว่าปีมานี้เอง</p>

หัวข้อ	อาณาเขต	เลี้ยงโค	รับจ้าง	ทำมีดหมอ	แพะ/แกะ
<p>๓.๒ พัฒนาการของอาชีพ</p> <p>— ความยาวนานของการประกอบอาชีพ</p> <p>— การปรับวิธีการ</p>	<p>๑. การทำนาจะคงอยู่เป็นอาชีพของชาวเขาลมอคอนต่อไป แต่คาดว่าจะลดความสำคัญลง ชาวบ้านจะยังคงทำนาเมื่อถึงฤดูทำนา แต่เมื่อว่างก็จะทำงานอื่น เช่น ไปรับจ้างหรือเลี้ยงวัว หรืออื่น ๆ</p> <p>๒. การทำนาจะใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งจะทำให้อุปโภคอาหารเรื่องแรงงานลดลง และทำให้ต้นทุนสูงขึ้น</p>	<p>เดิม เลี้ยงไว้ใช้งาน พันธุ์พื้นเมือง</p> <p>သူဗွဲ သူဗွဲသွယ်</p> <p>รับจ้าง ขยาย</p> <p>ใหม่ เลี้ยงไว้ขาย</p> <p>พันธุ์ดี</p> <p>— ต่างประเทศ</p> <p>— อุกผสม</p> <p>သူဗွဲ သူဗွဲသွယ်</p> <p>ขาย iva တာပုဒ်</p>		<p>เดิม</p> <p>ทำมีด - พรวัว</p> <p>ใช้เป็นการเกษตร</p> <p>ใหม่</p> <p>ทำมีดหมอ</p> <p>ปรับรูปแบบ</p> <p>มีดพก</p> <p>มีดพกเหมือนกระเป๋ာ มีดปากกา</p> <p>— ปรับวิธีการ</p> <p>๑. จากการทำรูปโดยวิธีดั้งเดิม ให้เตาเผา มาใช้วิธีการตัดแล้วเจียร</p> <p>๒. ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วย เช่น ใช้มือเคอร์รับการทำมีด แทนการใช้กระดาษทราย</p>	<p>— แทนจะไม่มีมีการพัฒนาในวิธีการเลี้ยงเลย เลี้ยงเป็นฝูงใหญ่ ๆ ใส่เลี้ยง</p>

อาชีพ หัวข้อ	ทานา	เสียงโค	รับจ้าง	ท่ามีดหมอ	แพะ/แกะ
๑.๓ สังคม/ ชุมชน - การยอมรับ - ความสอดคล้อง (ชัดแจ้ง) กับสํานักม/ความ เชื่อ ขนบธรรม นิยม ประเพณี - ทัศนคติของ ชาวบ้านต่ออาชีพ นี้	๑. เดิมทุกคนต้องทำเอง ตั้งขึ้น ทุกคนจึงทำทุกอย่าง เช่น ซึ่งนอกจาก จะทำนาเป็นแล้วต้องสามารถ ทำงานช่างและงานฝีมือที่เกี่ยวข้อง เช่น ช่างไม้ จักสาน เป็นต้น แต่ ปัจจุบันการวิชาชีพคนโบริดและการทำงาน จ้างแรงงาน ทำจ้างงานฝีมือและ งานช่าง เหล่านี้หมดไปด้วย ๔. ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าวก็ลดน้อยลงหรือเกือบ จะไม่ทำกันแล้ว เช่น การทำขวัญ ข้าว จะมีเฉพาะคนแก่และทำเฉพาะ นาปี ส่วนนาปรังไม่มีการทำเลย เกี่ยว นวดและขายกันที่นาเลย การ ทำบุญลาน เพลงเกี่ยวข้าว หรืออื่นๆ ก็หมดไป	- ชาวบ้านยอมรับ เนื่องจาก เห็นว่าป็นสัตว์ที่ดูมาแต่อดีตและ เห็นดีไว้เป็นพิเศษ เช่น ถ้าหลงไป กัดกินข้าวกล้าหรือพืชผล เสียหายก็ ไม่มีปัญหาหากปัก - ไม่กล้าฆ่าวัว เพราะรักมีน		สังคมเขาสมค่อมมีความเชื่อใน ศาตาอาคมของหลวงพ่อมี่ และ อาจารย์ฉวย (เจ้าอาวาสศอจาก หลวงพ่อมี่) มาก ทุกคนจะมีเครื่อง รางของขลังของหลวงพ่อกั้ง ๒ คัด บ้านและติดตัว ตั้งบ้าน ชาวบ้านจึงไม่ มีปัญหากับอาชัพนี้	- ชาวเขาสมค่อมไม่นิยม บริโภคเนื้อแพะและแกะ โดยถือว่า เป็นอาหารของพวกเขาแยก - ไม่ค่อยชอบแยก จึงมีผลทำให้ ไม่ชอบสัตว์เลี้ยงประ เภทนี้ด้วย - แพะ/แกะ ปล่อยเลี้ยงเป็นฝูง และมีก็จะไปทำลายพืชพันธุ์ข้าว บ้านปลูกไว้ ทำให้มีคนตั้งชื่อ รังเกียจ
๔. ระบบนิเวศ - สภาพแวดล้อม ทางกายภาพ - ทรัพยากร ธรรมชาติ - มลภาวะ	- การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าหญ้า/ยาฆ่า แมลง ทำให้เกิดการตกค้าง - การใช้เครื่องจักรกล แทนวัว ทำให้ไม่คุ้มแล้ววัวทำปุ๋ย	- มูลวัว เป็นปุ๋ยช่วยเพิ่มคุณภาพ ของดิน - การเลี้ยงวัวมักทำคอกไว้ จัดจนข้ามทำฟาร์มถล่ม เหมันจนข้าง		- การขึ้นรูปโดยวิธีเผาและการ เจียร จะเกิดเสียงดังทำฟาร์มที่เป็นที่ รำคาญแก่บ้านใกล้เรือนเคียงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าทำงานใน ตอนกลางคืนจะมีปัญหามาก	แพะ/แกะ กินพืชผักทุกชนิด (ยกเว้นใบน้อยหน่า) ทำฟาร์ม ช่วง ๑๐ ปีมานี้ ไม่มีพุ่มขนาดเส็ก ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก คน สวนป่าหญ้าจึงตั้งข้อรังเกียจว่าเป็น สัตว์ที่ทำลายสภาพแวดล้อมของ ท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- ฉัตรวิทย์ นาดสุภา เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์,
๒๕๒๘.
- ดาราจดี ฐานดี สังคมวิทยาว่าด้วยการอาชีพ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.
- บุญเรียง ขจรศิลป์ วิธีวิจัยทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๒๙. (จัดสำเนา)
- บุหร่ง ศรีภนิก "แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลพบุรีจากเอกสารโบราณ"
การสัมมนาทางวิชาการประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี ๒-๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘.
- ศรี อิมสุข "เขาสมอคอน" ประวัติยาเกอท่ารุ่ง พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระครูวิธานนวกิจ (พวง จิตธมโร) ๘ เมษายน ๒๕๓๒
- สนิท สัมครการ "การวิจัยเชิงคุณภาพ" ใน แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ หน้า ๑๒๙. สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และก๊อปปี้เจริญผล, ๒๕๒๒.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ "การเก็บรวบรวมข้อมูล" ใน การวิจัยทางการศึกษา: หลักและวิธีการ
สำหรับนักวิจัย หน้า ๙๑-๑๐๒. ไพฑูรย์ สินลารัตน์และสาส์ ทองธิว, บรรณาธิการ.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สุภางค์ จันทวานิช "การใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา" ใน วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
กับการศึกษา หน้า ๑๓๘, ๑๔๐. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พรชนคร, ๒๕๒๓.
."การวิจัยเชิงคุณภาพกับงานพัฒนา" วารสารวิจัยทางการศึกษา ๑๔(๒๕๒๘): ๑๔-๑๖.
- อมรา พงศาพิชญ์ เอกสารการฝึกอบรมระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการศึกษา
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๖. (จัดสำเนา)